

سېرىق كۈنلەر

ئەرتۈرك

1

كاۋاپچى ئەمەتنىڭ 20 يىللىق ئەجرىدىن كەلگەن، يىللىقى 70 مىڭ يۈەنگە ئىجارىگە ئېلىنغان بۇ كىچىك ئاشخانا 30مىڭ يۈەنگە بېزەلگەندى، 3يىل ئۆتتى، ئىسكەتى قالمىدى، دېرىزىلىرى مايلىشىپ، جوزا - ئورۇندۇقلىرى ئاجرىغىلى تۇردى. ئەمەت بۇ گۈيلەر قوڭغىنى قىسىپ ئولتۇرمايدىكەن دەپ ئاخىرى بىر يۈرۈش ئەرزىن باھالىق تۆمۈر ئورۇندۇق ئالدى. كۆك سىردا سىرلانغان، مامۇقلىرى نېپىز ئورۇندۇققا ئۇنىڭ كونا خېرىدارلىرى تەستە كۆندى.

ئەمەتنىڭ خوتۇنى جۇخۇڭ بېيجىڭلىقلارنىڭ نېمىگە ئامراقلىقىنى ئوبدان بىلەتتى، مۇشۇ كۈنلەردە پۈتۈن مۇسۇلمان ئاشخانلىرىدا ئېسىقلىق كەتسە شەكلى ۋە ھەيۋەتلىك ئەرەبچە خەت بېسىلغان لەۋھەنىڭ يېنىدىلا ھاراق پوكىي قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى، ئىچىدە ئېرگوتودىن تارتىپ يەنجىڭ پىۋىسىغىچە، بىر قارىسا ئاللىقاچان ۋاقتى ئۆتكەندەك كۆرۈنىدىغان تاتلىق ئىچىملىكلەر تىزىقلىق ئىدى، خاسىڭ، دادۇر - پۇرچاق، كاۋاپ، لەڭپۇڭ، لاۋخۇسەي... ئەلەي-بەلەي ئاچچىق-چۈچۈك نەرسىلەر بەزىدە بۇ ئاشخانىدا چاپ-چاپ بازارغا ئۈلگۈرۈپ بولالماي قالاتتى. 17يىل بۇرۇن ئەمەتنىڭ قوينىغا كىرگەن بۇ خېبىيلىق قىز تېڭىدىن دېھقان بولغاچقىمىكىن، ئاشخانىدا تىنىم تاپمايتتى، كاۋاپچى، ئاشپەز بالىلارغا بۇ چوكان دەسلەپتە ياقمىغانىدى، ئەمما نېمىلا دېگەن بىلەن خوجاينىنىڭ خوتۇنى-دە، ئىشقا بۇيرۇسا "جۇخاچا، مانا ھازىر" دەپ ماڭماي قۇتۇلمايتتى. ئەمەتنىڭ تاماكا، تەر پۇراپ تۇرىدىغان بەدىنى، سېرىق قوناق تەك سارغايغان چىشلىرىدا ئەكس ئېتىپ تۇرىدىغان خۇشچاقچاقلىق ۋە مەمۇنىيەت جۇخۇڭغا

خۇددى ئۆزىنىڭ بېلىدىغان ئېلىنمايدىغان پەرتۇق بىلەن قولىدىن چۈشمەيدىغان دەسمالدەك تونۇش، قەدىناس ئىدى. ھەر كۈنى چۈشتە، كەشتە 17 كىشى ئاران سىغىدىغان بۇ ئاشخانىدىكى ئاۋاتلىق ئەمەت بىلەن خوتۇننىڭ كۆڭلىنى لىققىدە تولدۇرۇپ تۇراتتى. ھەر بىر خېرىدار بىر تال سەرەڭگە بولۇپ، بەرىكەت ئوتىنى ياندۇرۇپ تۇراتتى. دەسلەپكى كۈنلەردە ئەمەت ھەر كۈنى سەھەر نىۋو جې كوچىسىغا بېرىپ ئۆزى گۆش ئالاتتى، گۆشنىڭ ئىگىسىدىن ئۇنىڭ ھالال مۇسۇلمانلىقىنى قاتتىق سۈرۈشتۈرەتتى، ئىشەنچ قىلالمىسا كىملىكىگە قارايتتى. ئوقىتى ئېقىپ، بىر ئاز پۇل تاپقاندىن كېيىن ئىشەنچلىك بىر تۇڭگاندىن بىۋاسىتە گۆش زاكاس قىلىدىغان بولدى، گۆش توشۇيدىغان ماشىنا ھەر كۈنى ئۇنىڭ ئاشخانىسىغا ئۈچ-تۆت قوينى تاشلىغاندا ئۇ: قېنىنى ئېقىتىڭلارمۇ بۇنىڭ؟ ئاخۇن ئاللاھۇ ئەكبەر دېدىمۇ؟ قېرى قوي ئەمەستۇ؟... ” دەپ بىر قاتار سوراقلغاندىن كېيىن قويلارنى ئۆتكۈزۈۋالاتتى. ئەمەت گۆشكە قاتتىق ئىخلاس قىلاتتى، گۆش بەرىكەتنىڭ، ھۇزۇرنىڭ، شەھۋەتنىڭ جەۋھىرى ئىدى. ئۇ ھەر قاچان خام گۆشلەرنى بىر پۇرېۋالاتتى، ئاندىن تۈجۈپلەپ پارچىلايتتى، تۈرلەرگە ئايرىيتتى، كاۋاپقا، سەيگە ئايرىم-ئايرىم ئاتايتتى، پۇلىنى ئالدىن ھېسابلايتتى. ئۇ ھەر كۈنى گۆشكىلا ئىگە بولۇپ بەرسە بولاتتى، قالغان ئىشنى خوتۇنى جۇخۇڭ ماشىنا ئادەمدەك تەرتىپ بىلەن يۈرۈشتۈرۈپ ماڭاتتى. ئەمەت مەدىكار بازىرىدىن چىرايلىق، مىسكىن ئىككى ئىشلەمچى قىزنى تېپىپ ئەكەلگەندى، جۇخۇڭ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۇلارنى ھورۇنكەن دەپ ئىشتىن بوشاتتى، ئۆزى بېرىپ سەترەكتىن بىرنى ئەكىلىپ خاتىرجەم بولدى، بۇ سىچۈەنلىك قىز ئىدى، ئىشلەشتىن باشقىنى بىلمەيتتى، شۇڭا سەل ھاڭۋاقىتىراق چىقىپ قالدى. بىر قېتىم تاماقنى خاتا تىزىملاپ قويۇپ ئاچچىقى يامان خېرىداردىن ”دۆت” دەپ تىل ئىشتى. سىچۈەنلىك قىز خاپا بولۇپ،

خۇددى ئۇزاقتىن بۇيان دېيەلمىگەن بىر ئازابلىق گەپنى دەپ تاشلىدى: ”مەن دۆت، ئەقىللىق بولغان بولسام بۇ يەردە ئىشلەمتىم؟“، خېرىدار غىڭ قىلالىدى. بۇ گەپنى جۇ خۇڭ ئاڭلاپ شۇ يەردىلا ئۇ قىزغا تەنبىھ بەردى، قىز ئەتسى ئاشخاندىن كەتتى. ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتتى، كېچە سائەت 1 دە ئاشخاننى تاقاپ ئارام ئالغىلى ياتقان ئەمەت ئۇ قىزنى بىر ساتراچخاندا كۆرگەنلىكىنى، ئۇنىڭ بەدەن ئۇۋىلاش ئۆيىدىن چىقىۋاتقانلىقىنى جۇخۇڭغا ئېيتتى. ھارغىنلىقتىن قاقشاپ، كىيىمنى سېلىپ بىر ياققا تاشلاۋاتقان جۇخۇڭنىڭ قولى توختاپ قالدى: -- سەن بەدىنىڭنى تۇتقۇزغان ئوخشىمامسەن؟

- بۇنچە پۇل تاپقان يەردە ئۇنداق يەردە كۆڭۈل ئاچمەنمۇ-مەن!؟

- ئوقۇپ بولمايدۇ، كىچىكىدە ئېشەك قوغلاپ يۈرۈيدىغان سەندەك خەق

ئادەمنى كۆرگەندە تۇراللامدۇ...

- ئىچ سىرىنى دېگىلى بولمايدىغان خوتۇنكەنسەن، ئۇ دېگەن كىچىك

ۋاقىتلار، جاڭگالدا پادا باققاندا قىزىقچىلىق قىلىپ قويغان ئىشلار... ساڭا دەپ

بەرسىمۇ ئوقمايسەن.

- شۇ ئىشىڭنى ئويلىساملا كۆڭلۈم ئېلىشىدۇ...

- سەن خەق شۇ جانئۋانىڭ گۆشىنى يەيسەن، شۇڭا...

- نېمە دەپ تەگكەن بولغىتىم سەن شىنجاڭلىققا...

- ئەمدى پۇشايمان قىلما، 17 يىل خوتۇن بولدۇڭ، ئاجرىشىپ كەتسەڭمۇ ئەر

ئالمايدۇ...

- ئەينى چاغدا كاۋاپقا زىق ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، پۇلنى ئېلىپلا كەتكەن بولسام

مۇشۇ ئىش يوق...

- يۈزسىزلىك قىلما، چاغاندا ئۆيۈڭگە بېرىپ كەل دەپ ئىچىم ئاغرىپ، ئىش

ھەقىقىتىدىن باشقا پۇل بەرسەم تەسىرلىنىپ يىغلاپ كەتمىدىڭمۇ؟

- ئۇ چاغدا نامرات، ساددا ئىدىم، ياخشى ئادەمكەن دەپ گۈل بوپتىكەنمەن،

ھازىر بولغان بولسا ئۇ يولدا ماڭمايتتىم.

- يۈزسىزلىك قىلما، مەنمۇ يۈزۈمنى تەستە كۆتۈرۈپ، خەقتىن يوشۇرۇپ

يۈرۈپ سېنى خوتۇن قىلغان، قويۇۋېتەي دەپ بولغىچە قورساق كۆتۈردۈڭ،

خۇدايىمنىڭ بەرگىنى... مەيلى مۇسۇلمان قىلاي دەپ ئويلاپتىمەن. يا مۇسۇلمان

بولمىدىڭ، لېكىن ئىنساۋنىڭ بار، ئىشچان خوتۇنسىەن، كۈندۈزى چاققانسىەن،

ئاخشىمىمۇ خېلى بوپ قويسەن... بولمىسا سەندەك خوتۇننى ئاللىبۇرۇن...

بولدىلا، ئىككى مىللەت تۇرۇپ مۇشۇنچىلىك ئۆي تۇتۇپ ياشىدۇق، قىزىمىز

بار... مېنى سىچۈەنلىكتىن كۈنلىمەي، ئۆزەڭنىڭ ئىشىنى بىلىپ ئوبدان ياشا

ئوبدان خوتۇن، خەنزۇ بولساڭمۇ خوتۇنۇمىسەن، كۆنۈپ قالدىم. ئايرىلالمايمەن...

ئەمەت خوتۇننى يېنىغا تارتىۋېدى، جۇ خۇڭ ناز قىلغاندەك قىلىپ ئۇنىڭ

قولنى سىلكىۋەتتى، يوتقاننى يېپىنىپ ياتتى. ئەمەت خوتۇننى بىلەن ئەركىن

زۇۋانلىشالسىمۇ خەت تونۇمايتتى، جۇ خۇڭ ھېچ بولمىسا تولۇقسىزنى تۈگەتكەن

قىز بولغاچقا، ئاشخاننىڭ ئازغىنە كاتىبات، ھېسابات ئىشلىرىنى بېجىرەتتى،

كىچىككىنە بولسىمۇ لاۋبەننىڭ ئىدى. كىچىكىدىن مۇشەقەتتە چوڭ

بولغاچقىمۇ، پۇلغا چىڭ ئىدى، ئەمەتنىمۇ ئىقتىسادىي جەھەتتە ئوبدان باشقۇرۇپ

قوياتتى، لېكىن بۇ باشقۇرۇش چەكتىن ئېشىپ كەتسە ئەمەتنىڭ ئەسكىلىشىپ

قالدىغىنىنى، ئەزەللىك ھەيۋىسىنى كۆز-كۆز قىلدىغىنىنى بىلەتتى. ئەمەت

گۆشكىلا مەسئۇل ئىدى، قالغان ۋاقىتتا خوتۇننىڭ ئىشلىرىغا كۆز-قۇلاق بولۇپ،

ئاشخانغا بەزىدە كېلىپ قالدىغان چۆپقەتلىرى، تونۇش ياكى ناتونۇش ئادەملەر

بىلەن ئەسرا بولاتتى، بىر جوزىغا كاۋاپنى، دادۇر-پۇرچاقنى، ئاددىي سەيلەرنى

تۈزۈپ قويۇپ، پېۋىنى ياكى ئاق ھاراقنى تىكلەپ، جاھاننىڭ پارىڭىنى قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەمەت ئۇلارنى "سۆيۈملۈك قۇلاقلار" دەپ ئاتىۋالاتتى، ئۇلار ھەر كېلىشىدە بېيجىڭدىكى ئۇيغۇر ئوقەتچىلەر، ئېزىقى چىقىپ قىلغان قىز-چوكانلار، بەك پۇل تېپىپ كېتىۋاتقان نوچىلار، تاياق يېگەن ئۇششاق بالىلار، يولدا يېتىپ يۈرگەن ئەرزخورلار، يېقىن يولمايدىغان باشلىقلار... ھەقىقەتتە بىر گەپلەرنى كۆتۈرۈپ كېلەتتى، يېڭىلىق بولمىسا دېمەيتتى، ھېچ گەپ چىقمىغاندا بىن لادىن، ساددام، بۇش ھەقىقەتتە ئەپچاچتى گەپلەر باشلىناتتى... ئەمەت مۇشۇنداق پاراڭلار بىلەن كۈن ئۆتكۈزسە، بۆلەك كەيىپ-ساپاغا بېرىلمىسە جۇ خۇڭ خاتىرجەم بولاتتى، ئاشخانغا تەساددىپى كىرىپ قالىدىغان شىنجاڭلىق قىز-چوكانلاردىن ناھايىتى پەخەس بولاتتى، ئۇلارنىڭ شەھلا كۆزلىرىدىكى غەيرىي ئالامەتلەرگە ئالاھىدە سەزگۈ ئىدىكى، ئۇلارنى ئۆزى چاي قويۇپ كۈتەتتى.

2

ئەمەتنىڭ ئۆيى ئاشخاننىڭ كەينىدىكى بىر قېرى خەنزۇنىڭ ھويلىسىدىن ئىجارىگە ئېلىنغان ئىككى ئېغىزلىق ئۆي بولۇپ، دالان ئۆيىدە بىر ساپا بىلەن تېلېۋىزور، ھۇجرىسىدا قوش كىشىلىك كارىۋات بىلەن كىيىم ئىشكەپى كۆزگە ئالاھىدە چېلىقاتتى، تامغا بىر كونا دۇتتار ئېسىقلىق ئىدى. ئەمەت ئەرلىك بۇرچىنى ئادا قىلغاندىن كېيىن ئۇزاققىچە شۇ كونا دۇتتارغا قاراپ سورۇنلاردا "لېۋەن يالا" غا دۇتتار چېلىپ قويىدىغان ئۇيغۇر چوكانلىرىنى ئويلاپ قالاتتى، تاماكىسىنى پۇقىرىتىپ چېكەتتى. يېقىندىن بېرى ئۇنىڭ تامىقى ئازلاپ قالدى، كاۋاپتىنمۇ بارا-بارا چىقىپ قالدى، سويۇق تاماقتىن باشقا تاماقلارنى ئانچە كۆڭلى تارتىماس بولدى. تاماكىنى ئۇلاپ-ئۇلاپ چېكەتتى، پېۋىنى تەشەنلىق بىلەن ئىچەتتى. بىر كۈنى ئاشخاننىڭ ئالدىغا بىر خەنزۇ بوۋاي پەيدا بولۇپ قالدى، يولنىڭ چېتىدە

كۆتەكتەك مۇكچىيىپ، قورايدەك قوللىرىنى سوزۇپ، ئاغزىنى ئۆمەللەپ بىر نېمىلەرنى دەيتتى. باشقىلار پارچە پۇللارنى ئالدىغا تاشلىسا غەزەبلىنىپ: مەن تىلەمچى ئەمەس، يوقال!... دەپ پۇلنى يەردىن ئېلىپ پۇرلاپ ئاتاتتى. ئەمەت ئۇنىڭ مەركەزگە ئەر ز قىلغى كېلىپ، ئىشلىرىنى ئاقتۇرالمىغان بىر دېھقان ئىكەنلىكىنى ئۇقتى. بىر نەچچە قېتىم ئۇنى ئاشخانغا تەكلىپ قىلىپ تاماق يېيشكە تەكلىپ قىلدى، قېرى ئۇنىمىدى، قارىغاندا ئاچلىق ئېلان قىلىۋاتقاندا قىلاتتى، ساقچىلارنىڭ ياكى ئاللىقانداق ھۆكۈمەت خادىملىرىنىڭ كېلىشىنى، ئۆزىنى ئېلىپ كېتىشىنى، خۇ جىنئاۋنىڭ ئالدىغا ئاپىرىشىنى كۈتۈۋاتقاندا ئەلپازدا جاھىللىق بىلەن ئولتۇراتتى، گاھىدا كارتون قەغەزنى سېلىپ يەردىلا ياتاتتى. ئىككى كۈن ئۆتتى، ساقچى كەلمىدى، قېرى جايدىن مىدىرلىمىدى، كۈندۈزى ھېچنېمە يېمىدى، ئىچمىدى، بۇ ئەتراپتىكىلەر: بۇ قېرى بەلكىم كېچىسى ئوغۇرلۇقچە بىر نەرسە يەۋالدى، ئۇششۇق نېمىكەن دېيىشىپ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمىدى. قېرى دېھقان راھىبلاردەك جىمجىت ئولتۇرۇپ، كۆزلىرىنى ئازاب، ئەلەم بىلەن پىششىق يۇمۇپ، قانداقتۇر بىر يەرلىك تىلدا بىر نەرسىلەرنى دەيتتى، ئەمەت نەچچە قېتىم زەن سېلىپ ئاندىن ئۇنىڭ زۇۋانىنى ئاڭقىرىۋالدى: ماڭا جاۋاب بەرسۇن، ئادالەت قېنى؟ مەركەز قېنى؟ يەرلىك زالىملار يوقالسۇن! قېرى دېھقان بارغانچە ھالسىزلىنىپ ئاخىرى نىمجان بولۇپ يېتىپ قالدى. 3-كۈنى كەچقۇرۇن ئەمەت ئۇنى ئىزچىل كۆزەتتى، بېرىپ قاراپ باقتى، ئۇلۇپ قالمىغاندا قىلاتتى. قاراپ تۇرۇپ بۇ قېرى بۆلەك يەر تېپىلمىغاندا، بۇ ئاشخاننىڭ ئالدىدا ئۆلۈكىنى ساتارمۇ؟ ئەمەت تاماكىسىنى پۇقىرىتىپ چېكىپ يەرگە تاشلىدى، دەسسەپ-دەسسەپ ئېزىۋەتتى، نېمانداق جاھىل خەق بۇ؟ جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان ئەمەسمۇ؟ ئەرزىنى ئاقتۇرالمىغان سەنلىمىنىڭ ساراڭ قېرى؟ ئەمەت

ئۇنى سىلكىپ ئويغاتتى، قېرى كۆزىنى تەستە ئېچىپ ئەمەتكە قارىدى، ئەمەت قويۇق بېيجىڭلىق تەلەپپۇزىدا ئۇققىدەك گەپ قىلدى: - جېنىڭ بارمۇ ھەي قېرى يا ئۆلدۈڭمۇ؟! - ... - ئۆلسەڭ بۇ يەردە ئۆلمەي باشقا يەردە ئۆل... ئىككى كۈن بولدى، مەن سەن قېرىغا قاراپ ئولتۇرۇۋاتىمەن. يا بىر نېمە يە، يا گېپىڭ بولسا - دە! قېرى ھوشنى يىغىپ ئەمەتكە سوغۇق كۆزىدە قارىدى، خىقىرىدى: - بۇنداق ياشىغۇچە... ئۆلمەن. - يۇرتۇڭ نەدىن؟ بۇ گەپتىن قېرى دېھقاننىڭ چىرايى پۈرۈشۈپ كەتتى، كۆزلىرىگە غىللىدە ياش كەلدى. - - ھېچ نېمەڭ يوق ئادەممۇ سەن؟! قېرى تېخىمۇ تۈگۈلۈپ كەتتى، ئۈنسىز يىغلاپ بېشىنى ئەگدى. ئەمەتنى كۈچسىز قوللىرى بىلەن ئىتتىرىۋەتتى: - كارىڭ بولمىسۇن... - چىدىماس قېرى، ئۆلۈكىنى ئىت يېمەيدىغان قېرى، تۇغقان ئاناڭنىڭ يۈزىنى قىلساڭچۇ... - جۇ خۇڭ بىلەن ئۆي تۇتۇپ، تىلدىكى زېرەكلىكى بىلەن خەنزۇلارنىڭ قۇشقاچ تىللىرىغىچە بىلىپ كەتكەن ئەمەت ئۇلار بىلەن پاراڭلاشسا سەت گەپتىن بىر-ئىككىنى دەۋالمىسا پۇخادىن چىقمايتتى. ئۇنى ئاڭلاپ چۈشەنگەنلەرگە بۇ گەپ باشقىچە تەسىر قىلاتتى.. ئەمەت دەسلەپتە بېيجىڭلىقنىڭ دىمىقىدا گەپ قىلغاندەك ئاڭلىنىدىغان سۆزلىرىنى دوراپ، بۇرنىنى ئېتىپ گەپ قىلاتتى، كېيىن كۆنۈپ كەتتى، جۇ خۇڭدىن خېيىنىڭ تەلەپپۇزىنى، جو چۇنگاڭ دېگەن بىر شەندۇڭلۇق ئاغىنىسىدىن شەرقىي شىمالنىڭ ئېرخۋالىشىپ كەتكەن گەپلىرىنى ئۆگىنىۋالدى... ئەمەت بۇ قېرىنىڭ تەرسالىقىنى، ئىچىنىڭ ئالامەت كۈچلۈكلىكىنى ھېس قىلدى. قارىغاندا بۇ قېرى ئادالەتنى دەپ جېنىنى قۇربان قىلىدىغاندەك قىلاتتى. بۇ تەرىپى ئەمەتنى بۇ قېرىغا سەل قارىغۇسىز قىلىۋەتتى. - سېنىڭ بۇ يەردە ئۆلۈشۈڭگە يول قويمايمەن! - دېدى ئۇ قېرىنى سىلكىپ تۇرۇپ. - ئاناڭنى، كىمۇ سەن؟! -... - دەپ ئاچچىق ئىگىرىۋەتتى قېرى كۆزلىرىنى

چەكچەيتىپ. ئەمەت چۆچۈپ كەتتى. - مەن ساڭا ياردەم قىلاي دەۋاتىمەن، - دېدى
ئەمەت ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، - سەندەك ئەرز ئېيتىپ كەلگەن ئادەم كۆپقۇ، ھەممىسى
سەندەك يېتىۋالدى... قوپۇپ بىر نەرسە يە، ئەتە يەنە بېرىپ ئەرز قىل، ئەرزىڭنى
ئاق تۇرۇپ بولغىچە تامىقىڭ مەندىن... قېرى ئەمەتكە بىر ھازا سىنچىلاپ قاراپ
بوششىپ كەتتى. - سەن بۇنداق ئۆزەڭنى تاشلىۋەتسەڭ خاۋخەن (ئەركەك)
بولالمايسەن، باققان ئاناڭغا يۈز كېلەلمەسەن، ئەجدادىڭغا يۈز كېلەلمەسەن؟ 70
قىمۇ كىرمىگەندەك قىلىسەن، تېخى ياشايسەن، كۈننىڭ سېرىقىنى كۆرسەن،
نەۋرەڭ بولىدۇ، سەن بۇنداق يېتىپ ئۆلسەڭ بالىلىرىڭ ساڭا لەنەت ئوقۇمامدۇ؟ سەن
قەھرىمان بولماقچىمۇ-يا، بەك ئەخمەق قېرىكەنسەن... جىڭ ئەخمەق! قېرى
دېھقان ئەمەتكە يالتىدە بىر قاراپ قويۇپ ئېغىر پۇشۇلدىدى: - سېرىق قوناق
ھارىقىڭ بارمۇ؟ - نېمە دېسەڭ چىقىدۇ مەندىن، ئىچىمەن دېسەڭ بار، زاكوسكا
تەييار... - مەن ئۆلسەممۇ ئىچىپ ئۆلۈپ كېتەي... ھۆكۈمەت ئۆلۈمگە مەھكۇم
جىنايەتچىگىمۇ يەيدىغان، ئىچىدىغان بىر نەرسە بېرەتتىغۇ، ماڭا ھېچنېمە
يوق!... - سېنى ھۆكۈمەت ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلمىغان تۇرسا... - ئەمەلىيەتتە
ھۆكۈم قىلىپ بولدى، بىزنى ئۆلسەكەن دەيدۇ. گېپىمىزنى ئاڭلايدىغان بىر باشلىق
يوق، ھەممىسىنىڭ گېلى يوق، بىزلەر ھېسابتا يوق!... ناھەقلىقتىن زەردە
بولۇپ ئۆلۈپلا تۈگىشەي دېدىم... - ئۆلسەڭ كۆمىدۇ شۇ، سەندەك بىرى ئۆلگەنگە
سىلەر ئازلاپ قالامتىڭلار؟ - سەن شىنجاڭلىق بىزنى ئۆلسەكەن
دەيدىكەنسەن-دە... ۋاي ئاناڭنى... - ئاغزىڭنى بۇزما قېرى، ئۆلسۈن دېگەن
بولسام ئەتىگە قالماي ئۆلۈكۈڭنى كۆيدۈرەتتى... -- ھەي، بىز خەق ناھەقچىلىق
دەستىدىن ھېلىمۇ كۆيۈۋاتىمىز... - قالايىمقان سۆزلىمە قېرى، ھۆكۈمەت
دېھقانلارنى يۆلەۋاتىدۇ، يەنە نېمە قىلسا بولاتتى. ھازىر دېھقانلارنىڭ كۈنى

ياخشى... - سەن شىنجاڭلىق، كۈنۈڭلار ياخشى ئوخشايدۇ - دە، شىنجاڭ ياخشى جاي. - ئەمىسە شىنجاڭغا بېرىپ دېھقان بول. - ئەكەل بىر نەرسەڭنى، كېيىن بىر گەپ بولار. ئەمەت گاۋلىياڭ ھارېقىدىن بىرنى تېپىپ كەلدى، زاكوسكا تەييارلىدى. قېرىنىڭ بۇ ئاشخانىغا كىرىپ تاماق يەپ، ھاراق ئىچىشنى باشلىشى بىر دەمدىلاق ئەتراپقا تارالدى، قوشنا خەنزۇلار بىر-بىرىلەپ ئاشخانىنىڭ ئەينىكىدىن ماركىلىدى، قېرى دېھقان ئۇلارغا سوغۇق نەزەردە قاراپ قويۇپ، پەرۋاسىز ھالدا يېيىش-ئىچىشنى داۋام ئەتتى. باشتىن ئۆتكۈزگەن ئىشلىرىنى ئەمەتكە سۆزلەپ بەردى، بۇ قېرى ياش ۋاقتىدا ئالغان خوتۇن چىرايلىق بولۇپ، مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە ئەترەت باشلىقى بۇ قېرىنى قۇرۇلۇشقا ھەيدەپ، ئۇنىڭ خوتۇنى خۇپىيانە بوزەك قىلغانىكەن. خوتۇنى ۋىجدان ئازابى تارتىپ 81-يىلى ئۆلۈپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭدىن بالا قالماپتۇ. كېيىن بۇ قېرى يەنە بىر خوتۇنغا ئۆيلەنپتۇ، خوتۇنى تۇغماس چىقىپتۇ. ھېلىقى باشلىق تېگىشلىك جازاغا ئۇچرىماي ئەكسىچە يەنە خىزمەتكە تەيىنلىنىپ، ئۆسۈپ شۇ يېزىغا باشلىق بوپتۇ. بۇ قېرىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەن خوتۇنىنىڭ سىڭلىسى دەيمۇ-دېمەيمۇ دەپ ئىچى پۇشۇپ يۈرۈپ، ئاخىرى ئاياللىقى غالىپ كېلىپ مەخپىيەتلىكنى ساقلىماي، ئاچىسىنىڭ ئىشلىرىنى بۇ قېرىغا دەپ قويۇپتۇ. بۇرۇنقى خوتۇنىنى سېغىنىپ ئەسلەپ كېلىۋاتقان بۇ دېھقاننىڭ دەرت-ئەلىمى قايناپ تېشىپ، ئۇ زومىگەر باشلىقتىن ئۆچ ئېلىش پىلانىنى تۈزۈپتۇ، لېكىن بۇ پىلانىنى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى بىلمەپتۇ. سوتقا ئەرز قىلاي دېسە، دەلىل-ئىسپات يوق، خوتۇنى ئاللىقاچان ئۆلۈپ كەتكەن. ئۇ ئاخىرى پەيت كۈتۈپ ئۇ باشلىق بىر ئاخشىمى بازاردا ھاراق ئىچىپ، ئارىلىقتا ھاجەتخانىغا كېتىۋاتقاندا بىر بۇلۇڭدىن چىقىپلا كالتەك بىلەن بىرنى قويۇپ ئۇنى يىقىتىپ قويۇپتۇ، باشلىقنىڭ ئارقىسىدىن تاپانداپ

چىققان بىر يېزا كادىرى ئۇنى كۆرۈپ تونۇپ قاپتۇ. باشلىق دوختۇرخانىدا بىر ئاي يېتىپ داۋالنىپتۇ، بۇ قېرى دېھقاننى يېزىلىق ھۆكۈمەت، ساقچىخانا، ئەدلىيە تارمىقى قاتتىق جازالاپتۇ، ئۇنىڭ يېرىنى تارتىۋاپتۇ، ئۆيىدىن قوغلاپتۇ، ساقچىخانا بىر ئاي سولاپ قويۇپتۇ، ناھىيىلىك سوت ئۇنىڭغا قەستەن ئادەم زەخمىلەندۈرۈش جىنايىتىگە قوشۇپ، ئۇنىڭغا تەرتىپ-ئىنتىزامنى بۇزۇش، ھۆكۈمەتكە كالتەك كۆتۈرۈش جىنايىتى ئۆتكۈزدى، قىلمىشى قەبىھ... دېگەندەك جىنايەتلەرنى ئارتىپ، ئۇنى ئۈچ يىللىق قاماققا ھۆكۈم قىلىپ يۇقىرىغا يوللاپتۇ، بۇ قېرى ئەرز قىلاي دېسە ماڭغۇزماپتۇ، ناھىيىلىك تۈرمە ئۇنى ساق ئىككى يىل توققۇز ئاي سولاپتۇ. بۇ باشلىق ناھىيىگە ئۆسۈپ شۇجى بوپتۇ، بۇ دېھقاننى ھەر تۈرلۈك تەھدىت، ۋەدە-كاپالەت بىلەن تۈرمىدىن چىقىرىۋېتىپتۇ. تۈرمىدە تولا ئازاب چەككەن بۇ دېھقان ئۈچ يىلدا 30 ياشتەك قېرىپ كېتىپتۇ. تۈرمىدىن چىقىپلا ناھەقچىلىق ئىچىگە پاتىمغان دېھقان يۇرتىدىن ئوغۇرلۇقچە قېچىپ ئۆلكىگە بېرىپ ئەرز قىلىپ ئاقتۇرالمىپتۇ، نەگىلا بارسا ئىسپات دەيدىكەن، ئىسپات ئەكىلەي دېسە يۇرتىغا قايتالمىدىكەن، مۇشۇنداق-مۇشۇنداق ئەھۋال بار دېسە ھېچكىم ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمەيدىكەن، سوتسىيالىزىم جەمئىيىتىدە ئۇنداق ئىش مەۋجۇت ئەمەس، بولسىمۇ ئايرىم ئەھۋال، بىز تەكشۈرۈپ بىر نەرسە دەيلى دەيدىكەن، ۋاقىت ئۆتۈۋېرىدىكەن، تەكشۈرگەن - تەكشۈرمىگەننىڭ نەتىجىسى چىقمايدىكەن، شۇنداق قىلىپ بۇ قېرى ئۇ يەرگە ئۆسۈپ، بۇ يەرگە ئۆسۈپ دەردىنى ئاڭلىتىدىغان ھېچ يەر تاپالماي، باشقا ئىشلار بىلەن تىرىكچىلىك قىلىپ يۈرۈپتۇ، بېيجىڭغا كەلگىلى نەچچە ئاي بوپتۇ، بۇ يەرگە كەلسە ئۆزىدەك ئەرزداردىن نەچچە مىڭى چۈمۈلىدەك مىغىلدىشىپ يۈرگەن، قاراپ ئۈمىدسىزلىنىپتۇ، جاندىن تويۇپتۇ. ئۇ تۈرمىگە كىرىپ قالغان چاغدا ھېلىقى باشلىق قارا پىكاپ بىلەن

تۈرمىگە كېلىپ، ئۇنىڭ كاللىسىغا نەچچىنى ئۇرۇپ، يۈزىگە شاپىلاقتىن نەچچىنى سېلىپ، كۆزىگە قولىنى چىنەپ: خوتۇنۇڭنى مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىن سورا، ما نېمەمدىن سورا... ھوشۇڭنى يىغىپ يۈر ساراڭ چوشقا، ھۆكۈمەت دېگەن مەن، قانۇن دېگەن مەن... ” دەپ ھۆكىرىگەنسەن. ئۇ بۇ چاغدا بۇ ھايۋان چالۋاۋاتىدۇ، ھۆكۈمەت ھامان ئادالەتنى ياقلايدۇ، مەن تۈرمىدىن چىققان ھامان ئەرز قىلىمەن، بۇ ھايۋاننىڭ چاۋىسىنى چىتقا يايىمەن، تەختىدىن غۇلتىمەن... ” دەپ ئويلىغانىكەن، ئەمەلىيەتتە ئۇنداق بولماپتۇ، ھەممىدىن بەك مۇشۇ ئىش ئېغىر كەپتۇ... - ماۋجۇشنىڭ زامانى يېنىپ كەلسىمۇ بوپتىكەن ئەمەس... دەپ قويدى ئەمەت ئېغىر خۇرسىنىپ. - ماۋ جۇشى ۋاقتىدا دېھقانلارنى بەك يۆلەيتتى، ئالاھىدە بولۇۋالغان ھوقۇقدارلارنىڭ جاجىسىنى بېرەتتى. خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلدى دېسە شۇ چاغنى دېسە بولاتتى، ئۇ ۋاقتتا باشلىقلار خەلقنىڭ چاكىرى ئىدى... - لېكىن ھېلىقى باشلىق خوتۇنۇڭنى بوزەك قىپتىكەنغۇ، ئۇ ۋاقتتا ماۋجۇشى بار بولغىيتتى؟ - بۇ ۋاقتتا ماۋجۇشى... كېسەل ئىدى، جياڭ چىڭ دېگەن ئەكسئىنقىلاپچى ھەممە ھوقۇقنى ئېلىۋالغانىدى،... مېنىڭ دېگىنىم، تۆت كىشىلىك گورۇھتىن بۇرۇنقى چاغلار... ئۇ چاغدا تىيەنجىندىكى ئىككى پارىخور ئېتىلغان... بىلەمسەن، ھازىرچۇ؟ نەچچە مىليون، ھە، نەچچە مىلياردنى يېسىمۇ... گەپ يوق... ئاناڭنى! ئادالەت قېنى... زادى؟! ماۋجۇشى... ماۋجۇشى... - - - قېرى دېھقاننىڭ ئېغىزى كالۋاللىشىپ گەپلىرىنى بارغانچە ئۇققىلى بولمىدى... ئۇ ئىتتىكلا مەست بولۇپ قالغانىدى.

بېيجىڭنىڭ ئىسسىق، دىمىق ياز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە ئەمەتنىڭ فاكىدۇڭخى (ئۆي ئىگىسى) قېرى بوۋاي ئۆلۈپ قالدى، دىمى سىقىلىپ ئۆلۈپ كەتتى بولغاي،

باشقىلار شۇنداق دېيىشتى. بوۋاينىڭ قەدىناسى - ئاق چاچلىق دۈمچەك موماي يىغلاپ ھازا ئاچتى، بوۋاينىڭ ئىككى ئوغۇل، بىر قىزى نەلەردىندۇر كېلىپ بۇ يىغا-زارىگە قوشۇلدى. بوۋاينىڭ جەستى كۆيدۈرۈلۈشكە ئۇزىتىلغان كەچتە قوشنىلار توپلىشىپ ئۆلۈكنى ئۇزاتتى، موماي ئالدىدا قولغا تاياق تۇتۇپ ماڭدى، ئەمەت ئىشىك تۈۋىدە قاراپ ئۇلارغا ئەگىشەيمۇ-ئەگەشمەيمۇ دەپ دېلىغۇل بولدى، جۇخۇڭ ئەمەتكە قارىماي كېتىپ باراتتى. نېمىلا دېگەن بىلەن ياخشى قېرى ئىدى، ئەمەتنى ئوبدان كۆرەتتى. بوۋاينىڭ جەستى قويۇلغان كىچىككىنە ئۆي كۈجە ئىسى پۇراپ تۇراتتى. دېمەك، خېلى بەستلىك كەلگەن بۇ سالاپەتلىك بوۋاي ئەمدى بىر سىقىم كۈلگە ئايلىناتتى. موماي جەسەت كۈلى سېلىنغان قۇتىنى ئېلىپ كېلىپ، ئۆيىگە تىكىلىۋالغان كىچىك بۇتىنىڭ ئالدىغا قويۇپ، قوللىرىنى جۈپلەپ تازىم قىلاتتى. ئەمەت كىنولاردا، كۆپ قىسىملىق تېلىۋىزىيە فىلىملىرىدا بۇنداق كۆرۈنۈشلەرنى تولا كۆرۈپ كەتكەچكە، بولغۇسى ئىشلارنى ئېنىق تەسەۋۋۇر قىلالايتتى. جۇ خۇڭ ئەمەتكە بۇ بوۋاينىڭ بالىلىرى كەتمەستە بۇ ئۆينى سېتىۋېلىشنى دەپ بېقىشنى مەسلىھەت سالدى، ئەمەت قوشۇلدى. ئەمەت ئەسلىدە بۇ بالىلارنى ئانىسىنى ئۆزلىرى باققىلى ئېلىپ كېتىپ، ئۆينى سېتىپ كېتىدۇ دەپ ئويلىغانىدى. ئەمما ئۇلار خۇددى دېيىشىۋالغاندەكلا بۇ ئۆينى ساتمايدىغانلىقىنى، ئانىسى داۋاملىق بۇ ئۆينىڭ ئىگىسى بولۇپ ئىجارە ھەققى ئېلىۋېرىدىغانلىقىنى، بۇ ئۆينىڭ باھاسىنىڭ ھازىر بارغانچە ئۆسۈۋاتقانلىقىنى، شۇنىڭغا بېقىپ ئىجارە ھەققىنىمۇ يۇقىرى تاپشۇرۇشى كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى ۋە يازما توختامغا جۇ خۇڭنى قول قويغۇزدى. بالىلىرى كەتتى، موماي تەنھا قالدى، لېكىن ئۇ ئەمدى بۇرۇنقىدىن تېتىكلىشىپ قالغانىدى، ئىجارە پۇلىنى ۋاقتىدا ئېلىپ تۇراتتى، سەھەرلىرى يېقىن ئەتراپتىكى بىر باغچىغا بېرىپ تەڭتۇش

مومايلار بىلەن ياڭگېرۋۇ (خەنزۇلارنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى) ئوينىتى، يىپەكتىن ئالا-يېشىل كىيىملەرنى كىيەتتى، بازارغا بىر نېمە ئالغىلى چىقاتتى، تاماقنى سىرتتىن يەيتتى، قوشنا مومايلار، قېرىغىنىغا تەن بەرمەيدىغان زۇۋانداز خوتۇنلار بىلەن سائەتلەپ گەپ سېتىپ، ماجاڭ ئويناپ كېلەتتى. ئەمەت پەقەت ئاخشىمىلا بۇ موماينىڭ ئۇخلاش ئۈچۈن ھويلغا كىرىۋاتقانلىقىنى كۆرەتتى، ئۇنىڭ قانداقتۇر بىر چاڭچىلىگە غىڭشىۋاتقانلىقىنى، كەيپىنىڭ چاغ ئىكەنلىكىنى سېزەتتى. توۋا، ئىلگىرى بوۋاينىڭ سايسىدىن چىقمايدىغان مەزلۇم ئىدى، ياشىرىپ كېتىۋاتىدۇ-يا بارغانچە، بىز ئىشلەيلى، تاپقان پۇلىمىزنى بۇ ئاغىچايلام خەجلىسۇن، نېمىلا قىلسامەيلى، ئىجارىسىنى ئۆستۈرۈۋالامسا بولاتتى... دەپ ئويلايتتى. بىر كۈنى چۈشتە جو چۇنگاڭ ئاشخانغا پەيدا بولدى، ئەمەتنى كۆرۈپ قول ئېلىشىۋېتىپ ” ۋو ساۋ..” دەپ قويدى، ئەمەتمۇ ئادەتلىنىپ كەتكەن قوپال گەپتىن بىرنى قىلدى، خوتۇن ئالمىساڭ ” ۋو ساۋ” دەپلا ئۆتىدىغان ھېچقىز بوپ قالسىەن، دېدى، جو چۇنگاڭ كوچىلاپ سورىدى: - ھېچقىز دېگەن نېمە گەپ؟! - دەپ بەرمەيمەن ساڭا. - ۋو ساۋ، ئادەم چۈشەنگۈدەك سۆزلە. - ھېچقىز دېگەن ھەزىلەك دېگەن گەپ... - چۈشەنمىدىم، ھەممىسى سېنىڭ تىلىڭكەن، ۋو ساۋ... - ھەزىلەك دېگەن يا ئەرگە، يا ئايالغا تەۋە ئەمەس بىر نېمە... - چۈشەندىم، سەن مېنى ئەر ئەمەس دېمەكچىمۇ؟ - ۋو ساۋ دەپلا يۈرۈۋەرسەڭ شۇنداق بولۇپ قالسىەن... - كۆنۈپ كەتتۇق، ئىنگىلىزلاردىن ئۆگەندۇق. فاكىۇ دەيدۇ ئۇ گۇيلار... - ھەممىسى ھېچقىزلار... - ئەمەت، سەن ئۆزەڭنىڭ تىلىدا بىر نېمە دېمە جۇمۇ، بولمىسا ھەممىسى مېنى تىللىغان گەپ دەپلا چۈشىنىمەن، يۈز-خاتىرە قىلمايمەن، ۋو ساۋ... - يەنە دەيدۇ ما ھەزىلەك، ھېچقىز، كۆت گۇي... جو چۇنگاڭ ھاڭۋېقىپ، كۆز قارىچۇقلىرى پىقىراپ كەتتى. ئەمەتكە ئۇنىڭ

بۇ ھالىتى كۈلكىلىك تۇيۇلۇپ قىزىقچىلىق قىلغۇسى كەلدى: - ئەيزىلەكې،
بەچىۋازى، زەيپانى... جو چۈنگاڭ سەل تېرىكتى، ئەمما چاندۇرمىدى، ئەمەت
گەپنى يىغىشتۇردى: - ھەممىسى تىللىغان گەپ ئەمەس، چاقچاق قىلدىم. - سەن
خەق بەك ھەييار كۆرۈنسىن، ئافەنتى داشۇ شىنجاڭلىققۇ؟ - شىنجاڭدا نەچچە
مىللەت بار؟ ئۇقامسەن؟ - ئۇيغۇر، قازاق... دوڭبۇلا... خۇيزۇ... - مانا ئەمەسمۇ
گاچا، شىنجاڭدا يالغۇز بىزلا ئەمەس، جىق مىللەت بار. - بولدىلا، نەچچىسى
بولسا بولمامدۇ؟ مېنى بۇلار قىزىقتۇرمايدۇ، پۇلدىن باشقا نەرسىنى تونۇمايمەن،
بىلگۈممۇ يوق... - سەن گۇي پۇل-پۇللا دەيسەن، نەچچىلىك پۇلۇڭ بار... - كىمۇ
سەن بۇنى سورايدىغانغا، خوتۇنۇم بولسىمۇ دېمەيمەن. مېنى چايچى دەپ قارايسەن،
ھەقىقىي خىزمەت ئورنىنى بىلمەيسەن. ھېچكىمگە بىلدۈرمەيمەن... بىرسى
خىزمەت ئورنىنى، بىرسى ئىش ھەققىنى سۈرۈشتۈرگەن ئادەمدىن بىزارمەن، بۇ
دېگەن شەخسى مەخپىيەت. قىزلار يېشىنى دەپ بەرسە بولىدۇ، ئەمما
سالاهىيىتىمىزنى دەپ بەرسەك بولمايدۇ. - ئۆزەڭنى سىرلىق قىلىۋالدىڭغۇ!
چاغلىقلا نېمىغۇ سەن، كىشى بىلمەيدىغان، دېگىلى بولمايدىغان يەنە قانداق
يېرىڭ بار؟ تۇرغان ئەپتىڭدىنلا ئۇقمامدۇ كىشى... - سەن ئۇقمايسەن، ئىش
ئورنىڭنى دەپ بەرسەڭ خەق سېنى ھەر خىل ئويلىۋالىدۇ، ھۆددىسىدىن چىقماق
تەس. خەق سېنى دەرىجىگە ئايرىيدۇ. بۇ پەسكەشلىكىنى سەن خالىمىغان بىلەن
باشقىلار توغرا دەپ قارايدۇ. مائاشىڭنى دەپ بەرسەڭ، خەق ساڭا يا ھەسەت
قىلىدۇ، يا سېنى چاغلىقكەن دەپ ئۆزىدىن تەسەللىي تاپىدۇ، جىق دەۋەتسەڭ
ئىشەنمەيدۇ، ئاز دېسەڭ تېخى ئىشەنمەيدۇ. بەزىلىرى قاراشلىرىنى ئۆزگەرتىدۇ،
بەزى ئادەم تاماخور كېلىدۇ... ئىشقىلىپ، ھۆددىسىدىن چىقماق تەس. شۇڭا قۇلاق
يوپۇرۇپ جاۋاب بەرمەيسەن، گەپ قىلىش زۆرۈر بولغاندا: ئىشقىلىپ بوپ قويدۇ،

ئۆزەمگە يېتىدۇ... لا دەيسەن. گەپ تۈگەيدۇ... - نېمانداق تەسلەشتۈرۈۋەتتىڭ
ھوي بىر ئۇششاق ئىشنى... خۇددى دۈمبەمدە بىر پىت ئۆمىلەۋاتقاندەك بوپ
كەتتىم. - سەن شىنجاڭلىق بەك تۈز، خەققە ئاسان ئىشىنىپ كېتسەن،
مۇناسىۋەتتە بەك ئاددىي، شۇڭا 20 يىلدىن بېرى قىلىۋاتقان ئىشنىڭ شۇلا: بىر تال
زىخ، تۆت-بەش تال گۆش... ئىككى تال قارا گۆش، ئۈچ تال ماي، بۇ ئاشخاناڭمۇ
ئەمەلىيەتتە كاۋاپخاندىن پەرقلەنمەيدۇ، كىرىمىڭ كاۋاپتىنلا بولىدۇ، سەيلىرىڭنى
خەق بەك يەپ كەتمەيدۇ، تاماقلارنىڭ ئېغىر، تېخى قوينىڭ پودىقىنى قورۇپ
بېرىسەن... - بۇ نەرسىلەر سەندەك ئاجىزلارغا ياقىدۇ، شۇڭا ئاشخانا ئوبدان
ئاقىدۇ. كۈندىلىك سودام 3000 كويىدىن چۈشمەيدۇ... سەن قانچىلىك پۇل
تاپالايسەن؟ پونى بەك ئاتىسەن، قاچان سېنىڭ بىر ئۆيۈڭ، ماشىناڭ، خوتۇنۇڭ
بولغاندا ئاندىن گېپىڭگە ئىشىنىمەن... - ئۆيگە ئالدىرمايمەن. نېمىشقا،
مېنىڭ بىر يەردە مۇقىم تۇرغۇم يوق. ئادەمنىڭ دۈشمىنى مۇقىملىق... ئۇنىڭ
ئۈستىگە بېيجىڭدا ئۆي قىممەت، قىممەت ئۆي ئېلىپ، قىممەت بېزەپ،
باشقۇرۇش ھەققىنى قىممەت تۆلەپ نېمە قىلىمەن؟ پۇل تاپسام بىر كۈن بولسىمۇ
سىرتلارغا چىقىپ ساياھەت قىلىمەن، 6-ئايلا نىمىدىن ئۆتسەڭلا ئەرزىنچىلىق،
ئەرزىن تاماق، ياتاق، قىزلىرىمۇ شەھەر ئىچىدىكى سېسىقلاردىن چىرايلىق. جايدا
پۇل تېپىپ، مۇقىم ئۆي ئېلىپ بۇ بولغانغان شەھەردە ياشاش ئەخمەقلىق. مېنىڭ
نەچچە مىليون پۇلۇم بولسا ئۆي ئېلىپ قويۇپ ئىجارىگە بېرىمەن. ئۆزەم بىر
كىشىلىك جېنىمغا ئەرزىن ئىجارە ئۆي ئېلىپ ئولتۇرىمەن، ۋاقتى كەلسە
قايتۇرىمەن. باشقا يەرگە بارمەن. ھاياتلىق ھەرىكەتچانلىقتا. ماشىنىغا كەلسەك،
ئۇنىڭ ماڭا قىلچە لازىمى يوق. بۇ شەھەردە ئاممىۋى قاتناش قولاي، مېترو
لىنىيىسى ھەر يەرگە تۇتاشتۇرۇلۇۋاتىدۇ. يەنە كېلىپ ماي باھاسى ئۆسۈپ كەتتى،

تۆت كىشىلىك ماشىنىغا ئۆزەڭ بىر ئادەم چىقىپ ئولتۇرۇپ ماينى كۆيدۈرسەن،
ئىسراپچىلىق. رولنى چىڭ تۇتۇپ، يولغا قادىلىپ ئولتۇرسەن، قىستاڭچىلىقتا
بىر قەدەم مېڭىپ بىر قەدەم توختايسەن، ئىچىڭ تىتىلدايدۇ، ماي كۆيۈۋېرىدۇ. بۇ
تېخىمۇ زور ئىسراپچىلىق. ۋاقىت... ماي... خۇشاللىق ھەممىسى يوقايدۇ. بۇ بەك
ئېچىنىشلىق. ماشىنىڭ بولسا دوستلىرىڭ كۆپىيدۇ، بىر يەرگە چىقىمىساڭ
بولمايدۇ، بىكاردىن بىكارغا ئاۋارىچىلىق، چىقىم ئۈستىگە چىقىم... ئەمدى
خوتۇنغا كەلسەك، بۇنىڭ تېخىمۇ ھاجىتى يوق، پۇلۇڭ بولسا نەگىلا بارساڭ خوتۇن
تەييار، يېڭى-يېڭى چىراي، خىلمۇ خىل بەدەن... ئوخشىمىغان ھۇزۇر...
مۇشۇنداق تۇرسا خوتۇن ئېلىپ نېمە قىلمەن ۋو ساۋ... -- ھېچقىز...
ھەزىلەك... - ئادەم تىللىما ئەمەت، چىدىمايۋاتىسەن - دە، سەندەك لامزەللە ئادەملەر
بىر خوتۇن بىلەن ئاشۇنداق ئون نەچچە يىل ياشايدۇ. بەدەندە كۈچۈڭ بار چاغدا
كالاڭنى ئىشلەتمىگىنىڭگە ھەيرانمەن... - جو چۇنگاڭ ئەتراپقا قاراپ - قاراپ
قويدى، جۇ خۇڭ سىرتتا ئىدى، ئەمەتكە تېخىمۇ ئېغىر تەگدى: - بىر خوتۇن
بىلەن سېسىپ ئۆتۈۋېرەمسەن دەيمەن... - مەن سەندەك پاشۋاز ئەمەس، نەس
باسقان گۇي ئىكەنسەن. ئەيدىز بولۇپ قالمىغانسەن؟ ئەقلىڭدىن كېتەي دەپ
قايسەن... - ھەي، يەنە شۇ چىدىماسلىق. بولمىسا سېنىڭمۇ ئوينىغۇڭ بار...
ئويناۋاتقان سەن ھەقىچان، يەڭگىمىزدىن يوشۇرۇن ئىشلىرىڭ باردۇر، لېكىن ئۇ
ئىشنى قىلساڭ ئەرزان دەپ سەتراچخانغا كىرىپ يۈرمە، نەچچە پەسەندىنىڭ
مەينەت نېمىلىرى قالغان يەر ئۇ، كىرسەڭ، قىممەت باھالىق كەچلىك كۇلۇبلارغا
كىرىپ تاڭ ئاتقۇچە يايىرا، ئۇ يەردىكى پاكىزلىق، راھەت-پاراغەتنى بىر دېمە...
لېكىن بىر كېچە يوقاپ كەتسەڭ يەڭگەم ساقچىغا ئۇقتۇرۇش قىلىدۇ، مۇشۇ يېرى
بولمايدۇ - دە قانۇنلۇق خوتۇننىڭ، شۇڭا دەيمەن، مەن قانۇنلۇق خوتۇن ئالمايمەن،

ياراپ قالغىنى بىلەن بىللە تۇرۇش توغرا كەلسە بىر ئايدىن ئارتۇق تۇرمايمەن...
ئەمەت بۇرۇنقى پەدىسى بويىچە جو چۇنگاڭ ئامراق سەيلەردىن، كاۋاپلاردىن
كەلتۈرۈپ، ئالدىغا ئۈچ بوتۇلكا پېۋنى تىكلدى. ئىككىسى بىر ياقتىن
يەپ-ئىچىشكەچ، بىر-بىرى بىلەن چىقىشىپ كۈلۈشكەچ، يەنە خوتۇنلار ھەققىدە
پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. لېكىن ئەمەت، ساڭا دېسەم، مەن ئەگەر توي قىلىپ قالسام
شەندۇڭلۇق، بېيجىڭلىقنى ئالمايمەن، شىنجاڭلىقنى ئالمايمەن... ئەمەت ئۇنى
چاقچاق قىلىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ ئېرەڭشىمدى. جو چۇنگاڭ سۆزلەۋەردى: - سەن
بىلەن تونۇشقاندىن بېرى، شىنجاڭلىق قىزلارغا قىزىقىپ قېلىۋاتىمەن. بۇرۇنمۇ
قىزىقاتتىم. تېلىۋىزورلاردا بەزىدە كۆرۈپ قالاتتىم. ئۇسسۇل دېگەننى ئويىناپ
قويدۇ-دە كاساپەتلەر... سىلەرنىڭ نەسلىڭلار ئەرەبمۇ، ھىندىستانلىقمۇ؟ -
بىزنىڭ نەسلىمىز تۈرك. - نېمە بولسا بولسۇن، ئىشقىلىپ قىزلىرىڭلار
چىرايلىق. - چىرايلىق بولغان بىلەن دۆت! - دېدى ئەمەت بىر رومكا پېۋنى
گۈپپىدە ئىچىۋېتىپ، - بىزدە دۆت قىزلار بەك كۆپ، ئىچكىرىدە يۈرگەن دۆت
نېمىلەرنىڭ ھەممىسى نومۇسىنى ساتىدۇ. مەن بۇنداقلارغا ئۆچ، سەن ئۇلاردىن
بىرەرسىنى قۇشلىغان ئوخشىمامسەن؟ - بۇمۇ مېنىڭ مەخپىيەتلىكىم، دېيىشكە
بولمايدۇ. دېدىمغۇ، ئىش ئورنۇمنى، ئىش ھەققىمنى سورىمايسەن، كىم بىلەن،
قايسى مىللەت قىزلىرى بىلەن ئوينىغىنىمنى سورىشىڭغا تېخىمۇ بولمايدۇ. -
ئېشەك! - دەۋەتتى ئەمەت ئۇيغۇرچە، ئارقىدىن گېپىنى خەنزۇچە داۋام ئەتتى، -
بۇرۇن ئۇيغۇرلار كۈلغا ئېشەك يۆتكەپ ساتاتتىكەن، ھازىر قىز يۆتكەۋاتىدۇ...
بىرلىشىپ يۆتكەۋاتىدۇ... - بۇ بىر چوڭ سودا، چوڭ پايدا... پۇل ئۈچۈن،
راھەت-پاراغەت ئۈچۈن نېمىلا قىلساق ئەرزىيدۇ جۇمۇ، مىللەت دېگىنىڭنى قوي!
مانا ئىككىمىز ئادەمدەك ياشاۋاتىمىز، ئادەمدەك ئىچىۋاتىمىز، ھېلى بىردەمدە،

يەڭگەمدىن قورقمىساڭ، ئوبدان ئوينىيدىغان بىر يەرگە باشلاي... شىنجاڭ قىزلىرى بار يەرگە... قانداق؟ جو چۇنگاڭ كاۋاپنى يالماپ يۇتۇپ، بارغانچە شىر كەيىپ بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئەمەت ھېچنېمىگە مەيلى تارتماي توختىماي تاماكا چېكەتتى.

4

ئەمەت ئۆزىدە بىر چاتاق بارلىقىنى بارا-بارا ئېنىق ھېس قىلىشقا باشلىدى، ئەڭ چوڭ چاتاق جو خۇڭ بىلەن بىللە بولغان چاغدا تېخىمۇ ئاشكارا كۆرۈنۈشكە باشلىدى. پۈتۈن بەدىنى چىلىق-چىلىق تەرلەيدىغان، كانىيى دائىم قۇرۇپ تۇرىدىغان بولۇپ قالدى. بىر تال تاماكا چېكىپ بولسا بەش مىنۇت ئۆتە-ئۆتمەيلا يەنە بىرىنى تۇتاشتۇرۇپ ئۆپكەسنى تولدۇرۇپ شورايتتى، ھۇجرىسىدىن تارتىپ دالانغىچە، ھويلىدىن تارتىپ ئاشخانغىچە ئۇ چەككەن تاماكا ئىسلىرى لەيلەپ تۇراتتى، بىر تال چېكىشىدە گويا ئۇ جېنىنى شوراپ چىقراتتى، ئەرۋاھلىرى كۆكۈش ئىس بولۇپ ئۆرلەيتتى، يېيىلاتتى، ئۆيمۇ-ئۆي شۇڭغۇپ كىرەتتى، جو خۇڭ بۇ پۇراقلارغا كۆنۈك بولسىمۇ، يېقىندىن بېرى تاماكا ئىسنىڭ كۆپلىكىگە ئىچى پۇشىدىغان بولۇپ قالدى. ئازراق چەك، ئۆپكەڭ ساق قالسۇن! دەيتتى دائىم. ئەمەت بۇ گەپلەرنى پىسەنتىگە ئالمايتتى. خوتۇن خەق بىرى پۇلغا، بىرى كەيىپكە ئارىلاشماسلىقى كېرەك دەپ قارايتتى. جو خۇڭ ئەمەتنىڭ چاتىقىغا سەل قاراپ تۇرالمىدى، نەچچە قېتىم بىر نەرسە دەي دېدى، غۇرۇرىغا ئازار بېرىپ قويماي دەپ گەپ قىلمىدى. ئەمما ئۇنىڭ گەپ قىلماسلىقى ئەمەتنى تېخىمۇ بىئارام قىلدى، جو خۇڭغا ئارقىسىنى قىلىپ، ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۆينى ئىسلايتتى، خىياللىرى تاماكا ئىسىدەك تۇتۇق، قالايمىقان، ئاستا ئىدى. بىخارامان ئىشلار، كونا پەدىدە داۋام قىلىۋاتقان ئوقەتنىڭ ھېچ مەزىسى قالمىدى. بىر چاغلاردا تۆت

تەڭگىگە زار ئىدى، ھازىر 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇلى تۇرۇپتۇ، يېنىدا ئىسكەتىدىن كەتمىگەن خوتۇنى، ئۈرۈمچىدە ئوقۇۋاتقان ئوماق قىزى بار، يىلدا بىر ياڭزا ئۆزگىرىۋاتىدۇ بۇ قىزى. بېيجىڭ قىممەتچىلىك، يالغۇز، ئەر كە بالىلار ئارىسىدا بۇزۇلۇپ كېتىش، ئۆزىنىڭ تىلىنى ئۇنتۇپ كېتىش خەۋپى كۈچلۈك بولغاچقا ئەمەت بۇ قىزنى كورلىدىكى تۇققانلىرىنىڭ يېنىغا ئاپىرىۋەتكەندى ، تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇيتتى. يازلىق تەتىلدە كەلسە بېيجىڭدىكى نەم، تىنچىق ھاۋاغا كۆنەلمەي، شىنجاڭغا كېتەتتى، شۇ يەرگە كۆنۈپ قالغاندەك قىلاتتى. قىزىنىڭ ھالىتىدىن كىچىككىنە خۇرسەنلىك تۇيۇۋاتقان ئەمەت بالىسىنىڭ داشۆدە ئوقۇش ئىشىنى ئەمەس، ئۇنىڭ تۇرمۇشلۇق ئىشىنى ئويلاپ كەتتى. مىللەت تەۋەلىكىنى ئۇ ئۆزى ئايرىيدۇ، قانداق ئەرگە تېگىشىنىمۇ ئۆزى بەلگىلىشى مۇمكىن...

ئەمەت بىر كۈنى يېرىم كېچىدە ئاغزىدىن كىرىپ بوغۇزىدا توختىغان، ئىچىگە سوزۇلۇپ مېڭىۋاتقان بىر يىلاننى چۈشەپ قالدى... ئاپئاق يىلان ئىدى، ئۇ تىنالماي قالدى، كانىيىنى بىر نېمە بوغۇۋالغاندەك تۇنجۇقتى، مەيدىسى ئېغىرلىشىپ كەتتى، چۈشىدىكى يىلان بىر كەمدە ئاپتاپتا قالغان، قاغجىراپ كەتكەن نوڭايغا ئۆزگىرىپ قالدى. ئۇ چۆچۈپ غىڭشىپ ئويغىنىپ كەتتى. بەدىنى ماغدۇرسىز ئىدى، گېلى قۇرۇپ، ئاغزى ئاچچىق بولۇپ كەتكەندى. ئۇ ئاخشىمى چىش چوتكىلاشقا ئەزەلدىن قېرىق ئىدى، جۇ خۇڭغا مەيلى تارتقان ئاخشىمىلا ئۇ خوتۇنىنىڭ پۇراپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ چىشىنى چوتكىلىمىسا، ئادەتتە چاتىقى يوق ئىدى.

جو چۈنگاڭ پات-پات كېلىدىغان بولۇۋالدى. ئالدىنقى ئولتۇرۇشتا ئۇ ئەمەتنى شىنجاڭلىق قىزلار بار يەرگە ئاپارماقچى بولۇپ ئاپىرالمىدى، ئەمەت كەسكىن رەت قىلدى، جۇ خۇڭغا سادىق بولمەن دېدى. جو چۈنگاڭ: ئاندا-ساندا ئويناپ تۇرساڭ،

خوتۇننىڭ ئالدىدا گۇناھكار بولساڭ، ئاندىن خوتۇنۇڭنى تېخىمۇ ھۆرمەتلەيدىغان بولسىن، بۇنداق كېتىۋەرسەڭ، بىرلا تاماقنى يەۋەرسەڭ ئاخىرى زېرىكىسەن... دەپ بىرمۇنچە سۆزلىدى.

جو چۇنگاڭ بۇ قېتىم ئەمەتنى ئېچىتىش ئۈچۈن كەلگەندەك، جوزىغا كېلىپ بىر چوكا نەرسە ئاغزىغا سالمايلا شالدىمىنى قويدى:

- ھەي ئەمەت، ياشاشنى بىلمەيدىغان نېمە جۇمۇسەن، ئۇ كۈنى ئاخشىمى بەك بەلەن بولدى...

- شىنجاڭلىق جالانى تاپتىڭما؟

- ئۇلارنى جالاپ دېمەيسەن، خانقىز دەيسەن، ئۇلار دېگەن كوچىغا چىقىپ قالغانلار ئەمەس، ئىزدەپ تاپىسەن، ئۇنىڭغىمۇ ماھارەت، كۆز كېرەك، كەلتۈرەلەيدىغان شېرىن سۆز كېرەك، ئاز پۇل بىلەن كۆپ ئۈنۈم قازىنىش كېرەك، ئىش بېجىرىدىغان يەرنى ياخشى تاللاش كېرەك. بولمىسا ساقچىلار ئىتتەك ماراپ يۈرۈيدۇ...

- ساقچىلار دېگەن ئوۋچى، سەندەك گۇياىلار كوچىدىكى لالما ئىتتىلا ئوخشايسەن..

- چىدىمايۋاتىسەن-دە، سەتەڭلەردىن ھوزۇرلىنىش ئۈچۈن لالما ئىت بولساممۇ مەيلى، چوشقا بولساممۇ مەيلى، جاھاننىڭ بۇنىڭدىن باشقا نېمە لەززىتى بولسۇن؟!

- نەق جۇ باجىنىڭ ئۆزىلا-دە، جۇ باجىمۇ خېلى ھايالىق، ئۇستازىدىن تەپتارتىدۇ... سەن نېمىدىن تەپتارتىسەن؟ يا تۈزۈك خۇدايىڭ يوق..

- كىم دەيدۇ يوق دەپ، پۇسا بىزنىڭ خۇدا، لېكىن ئۇ بەك رەھىمدىل، ئادەمنى بەك چۈشىنىدۇ، بىزنىڭ خۇدا دېگەن دۇنيادا ئەڭ ئىنسانپەرۋەر خۇدا، بۇ

دۇنيادا مەن چوقۇندىغان پۇسامۇ بولمىسا، ئېغىر كۈنلەردە كىمدىن مەدەت تىلەيمەن، ئۆلەي دېگەندە كىمدىن ياردەم سورايمەن، ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن قانداق قىلىمەن؟ مەن مەڭگۈ ياشىسام دەيمەن، لېكىن ئانچە ئىشىنىپ كەتمەيمەن، ئىشەنمەيمۇ قالمايمەن، سەن مېنى دىنسىز دەپ ئويلايمسەن؟ مېنىڭ ئېتىقادىم راھىبلاردىن كەم ئەمەس جۇمۇ...

- سېنىڭ پۇسارىڭ جالاپ ئويناشنى گۇناھ دېمەمدۇ؟

- بۇنى ئۇقمايمەن، گۇناھ دېمەيدىغۇ دەيمەن. ياق، بۇنى گۇناھ دەيدۇ. راھىبلار گۆش يېمەيدۇ، خوتۇن ئالمايدۇ. لېكىن، ئۇ دېگەن راھىب-دە! پۇقرالار يەنىلا خوتۇن ئالىدۇ، گۆش يەيدۇ، بۇتخانىغا بېرىپ تاۋاب قىلىدۇ، بالىلىق بولىدۇ، ئوغۇللىرىغا تەلەي چېچى قويىدۇ. شۇنىڭغا قارىغاندا ئەر-خوتۇن مۇناسىۋىتى بولۇشى كېرەك. توي قىلغانلار پەقەت بىر پارچە قەغەز ئېلىپلا بىر ئۆيگە كىرىدۇ، بىزلەر قەغەز ئالمايلا بىر ئۆيگە كىرىپ، خوشىمىز كەلسە بىللە ياشايمىز، خوشىمىز كەتسە بەي بەي دەيمىز. ئىككىسىنىڭ ماھىيەتتە پەرقى پەقەت بىر پارچە قەغەز. بىر ئۆيگە كىرىپ كارىۋاتقا چىققاندىن كېيىن توي خېتى كۈلكىلىك بىر نېمىگە ئايلىنىدۇ، ئەر-خوتۇن بىر-بىرىنى قاندۇرىدۇ. ئەر خوتۇن ئالسا ئۇنىڭغا بىر نېمە ئالىدۇ، بىكارلىق ئىش يوق. بىز سەتەڭلىرىمىزگە، ئاشنىلىرىمىزغا لايىقىدا بىر نېمە بېرىمىز، ئۇلارمۇ خوش، بىزمۇ خوش. مەنچە، ئىككى جىنسىس، بىر-بىرىنى رازى قىلىسلا بولىدى. ھېچكىم ھېچكىمگە يامانلىق قىلمىسلا گۇناھ بولمايدۇ... خۇدا نېمىشقا ئەر-ئايال دەپ يارىتىدۇ، دېمەك، بۇ يەردە قىلىشقا تېگىشلىك ئىش بار. بۇ دېگەن تەقدىر، بەزىلەر قانۇنلۇق ياشاشقا ئامراق، مەندەكلەر ئەر-كىنرەك ياشاشقا ئامراق. قانداقلا ياشىساڭ يول بار. لېكىن خوتۇن كىشىنى بوزەك قىلماسلىق، ئۇرۇپ-خارلىماسلىق، ئاچچىققا چىدىماي

ئۆلتۈرۈپ قويماسلىق، قىسقىسى قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ قويماسلىق كېرەك. يەنە بىرسىگە، ئەيدىزدىن ساقلىنىش لازىم. يەنە بىرسىگە، باشلىقنىڭ خوتۇنى ياكى قىزىغا، لاۋبەننىڭ ياكى قارا جەمئىيەت ئادەملىرىنىڭ بىرىمىلىرىگە چېقىلىپ قويماسلىق كېرەك. ھازىر ساقچىلار ئەسكىلىشىپ كەتتى، بۇلاردىنمۇ پەخەس بولمىساق بولمايدۇ... بۇلار ئىتلار، گۇماشتىلار.. ئىشقىلىپ، جاھاندا ئاسان ئىش يوق... بەدەل تۆلىمەي تۇرۇپ سەتەڭنىڭ ئۈستىگە چىقالمايسەن، ھەر جەھەتتىن ئاز-تولا بىر نېمەڭنى خوراتماي تۇرۇپ راھەتلىنەلمەيسەن... كۆپ سۆزلەپ كەتتىم، ساڭا بۇ گەپلەر تەسىر قىلمايدۇ... شۇڭا ئىچىم ئاغرىيدۇ. لېكىن سېنى چۈشىنىمەن، يەڭگەمگە سادىقلىقىڭغا ئەمىلىيەتتە مەن قايىل. لېكىن، يېشىڭ ئەمدى 40 تىن ھالقىغاندا پۇلۇڭ تۇرۇپ ئويناپ قويىمىغىنىڭغا قاراپ ئىچىم سېرىلىپ كېتىدۇ بەزىدە... بۈگۈن يەنە بىر ئاز ئىچىشكۈم بار سەن بىلەن...

- يېسەڭمۇ يەپ، ئىچسەڭمۇ ئىچىپ، سەتەڭ، سەتەڭ دەپلا شالدىمىڭنى قويماي ئولتۇر... جاھاننىڭ ئىشى ئۇنىڭ بىلەنلا بولمايدۇ... قارىغاندا سەن تۈگىشىپسەن..

- مېنى سېرىق نەرسىدىن باشقا رەڭ قىزىقتۇرمايدۇ ئەمەت، ئايال كىشىدىن ئايرىلغان دۇنيا قاراڭغۇ دۇنيا، ئۇ توغرىلۇق بولمىغان گەپ قۇرۇق گەپ، مەنسىز گەپ.. سىياسەت، ئىقتىساد، ھوقۇق، پۇل... ھەممىسى بىكار، ھەممىسى شۇ ئىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ. قورساق تويغۇزۇشتىن مەقسەت ھايات قېلىپ كۈچلىنىش، كۈچلىنىشتىن مەقسەت نېمە؟ نېمىشقا ھوقۇقدارلار توختىماي تەخت تالىشىدۇ، چۈنكى ھوقۇق ئۆسكەنچە قىز كاتىپلىرى، ئاشنىلىرى سەتەڭلىشىپ، مۇلازىمىتى كۆپىيىپ ماڭىدۇ. ماشىنا.. شوپۇر، خوتۇن، ئاشىنا...

ۋاي ئاناڭنى، ھەممىسى شۇنى دەپ جان كۆيدۈرىدۇ... مەن ئەمەلدار بولالمايمەن، شۇڭا پۇل تاپمەن، پۈتۈن كۈچۈم بىلەن تىرىشىپ پۇل تاپمەن، شۇنىڭ ئۈچۈن توختىماي جاپا چېكىمەن... ئەگەر ئالدىمدا شۇ سەتەڭلەرنىڭ بەدىنى كۆرۈنۈپ تۇرمىسا قەدىمىم توختاپ قالىدۇ، ئاغزىمغا سېرىق سۇلار يىغىلىپ تۇرمىسا گېلىم قۇرۇپ كېتىدۇ... مەن بۇ بۇلاقتىن ئايرىلسام سۇدىن ئايرىلغان بېلىق بولىمەن... قېنى، بۇرادەر، ئالدىڭدىكى پېۋنى ئال، سالامەتلىكىمىز ئۈچۈن خوشە!

- سەن بۇ ئىشقا ئۆزەڭنى ئۇرۇپ كەتسەڭ سالامەتلىكىڭ تۈگىشىدۇ! - دېدى ئەمەت ئەستايىدىل، ھالسىز بىر نەزەردە قاراپ، - پۇلۇڭ يوق چاغدا قانداق قىلغاننىڭ..

- پۇلۇم پەقەت يوق چاغدا خىيال قىلىپ يۈرەتتىم، ئازراق پۇلۇم بولغاندا ئەرزىنى، سەتلىرىنى سىناپ باقتىم، كۆڭلۈم قانائەتلىنمىدى، چىرايلىق نېمىلەر كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى، مېنى توختىماي پۇل تاپ، ئاندىن يېنىمغا كەل! كۈچۈك يەتسە مېنى يۇلۇپ ئال!.. دەپ مېنى پۇل تېپىشقا قىستىدى. شۇڭا كىچىك شەھەرنى تاشلاپ، پۇلى جىق شەھەر بېيجىڭغا كەلدىم، كىچىك يەردە كۆپ جاپا تارتساڭمۇ ئۈنۈمى ئاز ئىدى، چوڭ شەھەردە جاپاغا چۈشلۈك پايدا بار، تۈلگەن بەدەلگە يارىشا راھەت بار.. مانا 7 يىل بولدى، تىرىشىۋاتىمىز، بىر ياقىتىن ھۇزۇرىنى سۈرۈۋاتىمىز. پۇساغا مىڭ رەھمەت دەيمەن.. مۇشۇنداق ياشاپ تېخىمۇ بېيىپ كەتسەم، چەت ئەللەرگە چىقىپ ئۇ يەردىكى سەتەڭلەرنىڭ پەيزىنى بىر سۈرگۈم بار. مېنىڭ ئارمانلىرىم بەك تولا... ھەتتا ئافرىقىمۇ بارغۇم بار. ھايۋانلاردىن شىرنى بەك ياخشى كۆرىمەن. ئاجايىپ كۈچلۈك ھايۋان - دە...

- پۇسارىڭ ھېلىمۇ سېنى شىر قىلىپ قويماپتەكەن، مۇشۇنداق ياز كۈنلىرى

ئورمانلىقلاردا چاترىقنى كېرىپ ئاپتاپسىنىپ ياتاتتىڭ، خوشۇڭ كەلسە ئوۋلاپ قوياتتىڭ...

- شۇنى دېگىنە، ماشىنىلىشىپ كەتكەن بۇ زامانلاردا تەبئىيلىك يوقاپ، ئەرلەر ئاجىزلىشىپ كەتتى... يېقىندىن بىر گېزىت كۆرسەم، ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزايى بارغانچە كىچىكلەپ، ئۇرۇقى بارغانچە پۈچەكلىشىپ كېتىۋېتىپتۇ. شۇنىڭ ئاستىغىلا بىر ئېلان بېرىپتۇ: قىسقىنى ئۇزارتىكەن، تۇرماسنى تۇرغۇزىدىكەن... يەنە..

- بولدى، بولدى، لاۋزا ئېلاننىڭ گېپىنى قىلما، ئادەمنىڭ ئىچىنى ئېلىشتۇرىدۇ... ئۇنداق ئېلانغا سەندەك ئادەملەر قىزىقامدىكىن- تاڭ؟

- توغرا دەيسەن، پۈتۈل مەستانىلىرى تەنتەربىيە بېتىگە قىزىقىدۇ، خوتۇن-قىزلار ھۆسن تۈزەش ئېلانلىرىغا قىزىقىدۇ، پاي چېكى ئوينايدىغانلار ھەر كۈنى شۇنىڭغا بېرىلىدۇ، ماشىنا ھەۋەسكارلىرى يېڭى ماشىنىغا قىزىقىدۇ... ھەممە ئادەمنىڭ بىر قىزىقىشى بولىدۇ، مانا مەن، سېرىق ئېلانلارغا، دورىلارغا قىزىقىمەن، لېكىن دۆلىتىمىزدە ئاشكارە سېرىق ئېلان يوق. دورىلارنىڭ ئېلانى ئىشەنچسىز. پەقەت سەتەڭلەرنى دەپلا پاي چېكى ئويناشقا باشلىدىم، ئۆي-مۈلۈك ئېلىپ-ساتساڭمۇ پايدا بار. ئەگەر تەلىيم كېلىپ قالسا، بىر پاي چېكى ئويناپ ياكى بىر ئۆينى قولدىن چىقىرىپ تاپقان پايدام سېنىڭ بۇ كىچىك ئاشخاناڭنىڭ نەچچە يىللىق پايدىسىدىن ئېشىپ كېتىدۇ...

- سەن ھاپىياز، خۇددى شۇنداق قىلغاندەكلا پو ئاتىسەنغۇ؟

- پو ئەمەس، ئەمەلىيەتتە شۇنى قىلىۋاتىمەن، ساڭا بۇنىمۇ دەپ يۈرەمدىم، دېسەممۇ سەن بۇنداق زامانىۋى ئىشلارنى چۈشىنەلمەسەنكىن- تاڭ؟ يا خەنزۇچە خەت تونمايسەن. بۈگۈنكى جاھاندا گەپلا قىلغان ھېساب ئەمەس، كالاڭنى

ئىشلىتىشنىڭ كېرەك... بېيجىڭدا شۇنچە يىل تۇرۇپ كاۋاپ، ئاشخانىدىن بۆلەك ئىشلارنى ئويلاپ باقمىسەن، خوتۇنۇڭمۇ ساڭا ئوخشايدىكەن، خەنزۇدىن تەتەي ئېلىپ، ئۆزەڭچە بېيجىڭنى بويسۇندۇردۇم دەپ ئويلاپسەن-دە، بۇنداق خوتۇن دېگەننى چوڭ بىلىمگۈلۈك، ئويىناپ تۇرغۇلۇق. سېنىڭ يەنە ئۆز مىللىتىڭدىن بىر خوتۇن ئالغۇڭ يوق ئوخشايدۇ، ھېچ بولمىسا بىر ئاشنا تۇتۇپ قويساڭچۇ، سەندەك لاۋبەننى پۇل خەجلەتكۈزۈش ئۈچۈن ئىزدەپ يۈرۈۋاتقان شىنجاڭلىق قىزلار ئازمۇ بۇ شەھەردە؟ ئىزەپ بېقىشنىڭ كېرەك. مەن جېنىمدا بىر نەچچىنى تونۇيمەن، ئەمما كاساپەتلەر، يەنە ئۆزىنى ئانچە تۇتقۇزمايدۇ. باھاسىنى قىممەت دەپ تۇرۇۋالىدۇ. ئۇ باھاغا باشقا يۇرتلۇقتىن بىر نەچچىنى ئوينىغىلى بولىدۇ...

- سەن مېنى ئازدۇرىمەن دېمە، مېنىڭ مۇشۇ كۈنۈم ئوبدان...

- ئاغىنەم دەپ ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ، يېشىڭ 50 كە بارماستا ئوينىۋال دېمەكچىمەن.. 50 تىن ئاشقاندىن كېيىنغۇ دورا بىلەن بىر ئىش قىلغىلىمۇ بولىدۇ، لېكىن تەبئىي بولغانغا يەتمەيدۇ، شىردەك... يولۋاستەك ۋاقىتلار ئالتۇن ۋاقىتلار. مۇشۇ ۋاقىتلارنىمۇ تەپسىلىي ھېسابلاپ، پۇلغا سۇندۇرساڭ ئۆمرۈڭنىڭ قىممىتىنى بىلەلەيسەن... ئەتىدىن كەچكىچە سېسىق تاماكنى چېكىپ، ئۆپكەڭنى ئىسلاپلا يۈرۈيدىكەنسەن. بۇنداق ياشىساڭ، نەچچە مىلياردقا يارايدىغان بىر-ئىككى يىللىق ئۆمرۈڭ قىسقىراپ كېتىدۇ-جۇمۇ...

ئەمەت ئويچان كۈلۈمسىرەپ ئولتۇراتتى، تولا گەپ قىلىدىغان بۇ ئاغىنىسى بىلەن ئۇ ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا مۇشۇ ئاشخانىدا تونۇشۇپ قالغانىدى. بىر كىم بىلەن ئاسانلا يېقىنلىشىپ، پاراڭلىشىپ كېتەلەيدىغان جو چۇنگاڭ ئەمەت لاۋبەننىڭ كىشىگە ئىسسىق كۆرۈنىدىغان چىرايىدىن، بېيجىڭلىققا ئوخشاش راۋان تەلەپپۇزىدىكى گەپلىرىدىن زوقلىنىپ، ئۇدا بىر نەچچە قېتىم ئاشخانىغا

كېرىپ تاماق يېدى ۋە بارا-بارا بۇ لاۋبەن بىلەن چىقىشىپ، دوستلىشىپ كەتتى.
- سەن مۇشۇنداق گەپلەرنى تولا قىلىۋېرىپ، خوتۇنۇم بىلەن ھېچ ئىش
ئاقمايۋاتىدۇ جۇمۇ... .

- دېدىمغۇ، بىر خىل سەينى يەۋەرسەڭ چىقىپ قالسىەن. تەمنى ئۆزگەرتىپ
باق... .

ئەمەت مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى، ئەمما بۇ كۈلكىسىنىڭ ئاخىرىغا ھەسرەت
ياماشتى، بۇنى جو چۇنگاڭ سېزەلمىدى. شۇ ئەسنادا ئىشكىتىن بوينىغا ئاق
ئالتۇندىن كىرىست تاقىۋالغان سېمىز بىر خەنزۇ بايۋەچچە بىلەن چېچىنى
سېرىققا بويۇۋالغان بىر ئۇيغۇر قىزى كېرىپ كەلدى.
- مەن بۇ سېرىق چاچنى تونۇيمەن - - دېدى جو چۇنگاڭ، - ئىسمى نىلۇپەر.

5

نىلۇپەر ئازاب ئارىلاش راھەت ئېلىپ كېلىدىغان جىنسىيەتنىڭ ئۆزىدىكى
سېھرى كۈچى، يوشۇرۇن بايلىقىنى ھېس قىلغاندىن بېرى بايۋەچچىلەرنىڭ
قوينىدىن چىقىمىدى. ئاساسەن شەھۋەتپەرەس كېلىدىغان شەھەر ئەرلىرى كۆز
ئوينىتاتتى، گەپ ئەگىتەتتى، كۈچ چىقىراتتى، پۇل چىقىراتتى، ئىش تۈگىگەندە
غالبىلىق تۇيغۇسىغا چۆكۈپ كېتىپ قالاتتى، ئەڭ توغرىسى، ئۇلار دەسلەپتە
شۇنداق قىلاتتى، قېتىم سانى ئاشقانچە بۇ غالبىلىق كونىراپ كەتكەن ئاياغتەك
ماكچىياتتى، بېرىدىغان پۇلمۇ ئازىياتتى، باشتا سەتەڭ كۆرۈنگەن بەدەن ئەمدى
تېتىلىپ كەتكەن ماتادەك سەت كۆرۈنەتتى. نىلۇپەر بۇنى بىلگەچكە ھەر ۋاقىت
يېڭى ئەرلەرنى تېپىشنى ئېسىدىن چىقارمايتتى. ئۇنىڭغا ھەر قانچە مەھلىيا
بولۇپ كەتكەن سېرىق تەنلەر كۆپ بولسا بىر ئاي، ئاز بولسا بىر ھەپتە ئۇنىڭغا
سۈلۈكتەك يېپىشىپ، لەززىتىنى سۈرۈۋالغاندىن كېيىن، خۇددى تاماقنى يەپ بولۇپ

ئېغىزنى سۈرتۈۋەتكەندە كلا ھېچ ئىش يوق پېتى، ھەققىنى بېرىپ رازى قىلىپ كېتىپ قالاتتى. ئەرلەر مەڭگۈ يېڭى سەتەڭنى قوغلىشىلىپلا يۈرەتتى، بىرىگە كۆنۈپ، خۇمار بولۇپ قالىدىغان ئىش ئاز ئۇچرايتتى. نىلۇپەر بەزىدە ياتلار، ناتونۇشلار بىلەن ھايۋاندەك قاندۇرۇشۇپلا ئۆتۈۋېرىشتىن سەسكىنىپ، ئۆزىگە خۇمار بولۇپ ھېسسىياتىنى بېرىدىغان بىر ئەرگە ئاشنا بولۇشنى ئويلاپ قالاتتى، ئۆتمۈشىدىكى سەبى، گۈزەل ۋاقىتلىرىنى ئويلىسا بۇ ئىشنى بالدۇرراق تۈگىتىپ، خاتىرجەمەك بىر تۇرمۇشقا ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلاتتى. ئەمما ئۇنى ھەقىقىي چۈشىنىپ، ئۇنىڭغا مەھلىيا ھەم خۇمار بولۇپ، ئۇنىڭغا ئىگە بولۇپ ئۇنى خاتىرجەم ۋە ھەقسىز ھالدا قانائەتلەندۈرىدىغان بىر ئەر پەقەت چىقىمىدى. ئاچكۆز ئەرلەر بىر قېتىمدا ھەتتا بىر نەچچە سەتەڭنى يېنىغا ئەكىلىۋالاتتى. بىر قېتىم شۇنداق بولۇپ، نىلۇپەر ئۆزىنىڭ ئەرزىمەس بىر مەخلۇق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ تۈگىشىپ كەتكىلى تاس قالدى، ئەمما پۇلنى جىق بېرىدىغان بۇ بايۋەچچىنىڭ پۇلى ئۇنى قىزىقتۇرۇپ تۇتۇپ قالدى. نىلۇپەر چۈشكىنلىشىپ تۈگىشەي دېگەندە ماددىي تۇرمۇشنىڭ گۈزەللىكى ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇپ كېتىۋەردى، روھى ئېگىز پاشىنىلىق ئايىغىنىڭ ئۈچىدەك دەسسىلىپ يەر بىلەن يەكسان بولاي دېگەندە شەھەرنىڭ ھەر قەدەمدە پۇلنىڭ راھىتىنى تىلەيدىغان قوينى ئۇنىڭ روھىنى پاشىنىسىدەك ئېگىزلىتىپ باراتتى. ئۇ قىممەت باھالىق ئاياغلىرىنى كىيىپ، ئۈچىسىغا تەننەزلىقنى ئوچۇق كۆرسىتىدىغان ئېسىل كىيىملىرىنى كىيىپ، سېرىق چاچلىرىنى پۇلاڭلىتىپ، ساغرىسىنى تولغاپ كوچىدا ماڭغانلىرىدا، كەچلىك كۇلۇبلاردا، دېسكوخانىدا، رېستورانلاردا بەدەنلىرىنى چىقىرىپ، يوتىلىرىنى ئالماشتۇرۇپ... ھەر خىل قىلىقلارنى قىلىپ يۈرگەنلىرىدە بۇ ھاياتتىن ئەمدى مۇشۇنداق ياشاپ ئۆتىدىغانلىقىنى، بۇنىڭدىن باشقىچە بولۇشى

مۇمكىن ئەمەسلىكىنى، كۆڭلىنىڭ ئەسلىدە، تېگى-تەكتىدىن مۇشۇنداق بىر قاراڭغۇ ، ئەمما ئەركىن-ئازادە تۇرمۇشنى خالايدىغانلىقىنى، شۇڭا بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلالمايدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلاتتى. جالاپ ئۆزىگە تەسەللىي بېرەلمىسە جالاپ بولالمايدۇ دەپ ئويلايتتى گاھىدا ۋىجدانى ئىچىنى سىقىپ قويغاندا، ئىچىنى تولدۇرۇپ پاپىرۇس چېكەتتى، بۇنىڭغا كۈنۈپمۇ قالدى، ئاق تاماكا ئالدىدا بۇ نېمىتى دەيتتى، ئەمما شۇ زەھەرگە، ئەيدىزگە ئۇچراپ قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى. بەدەن ساغلام بولمىسا دەسمىي قۇرۇيدىغان گەپ، پىگورا چىرايلىق بولمىسا سەتەڭلەر رىقابىتىدە ئۇتتۇرۇپ قويىدىغان گەپ. باشلىقلارنىڭ دەرىجىسى بار، سەتەڭلەرنىڭمۇ دەرىجىسى بار، ئەڭ نوچىسى بولالمىساممۇ مەيلى، ئوتتۇراھال مېڭىپ بەرسەك، خارلىنىپ، تاشلىنىپ قالمىساقلا بولىدۇ دەپ ئويلايتتى. ئۇ قولىغا خېلى پۇل كىرگەندىن كېيىن چەتئەل ئەلچىخانىلىرىغا يېقىن، قاۋاقخانلار قىزىيدىغان بىر يەردىن ئۆي ئىجارە ئالدى، پەرداز بۇيۇملىرىغا، كىيىمگە، ئاياغقا، سومكىغا ئايىماي پۇل خەجلىدى. سەمرىپ كەتمەي دەپ يېمەك-ئىچمەكلىرىگە دىققەت قىلدى، كارتا بېجىرىپ بەدەن ساغلاملاشتۇرۇش كۇلۇبىغا ئەزا بولدى، سۇ ئۈزۈش سارايللىرىغا قەرەللىك بېرىپ تۇردى، بۇ يەرلەر ئۇنىڭغا ئېسىل خېرىدارلارنى ئۇچراشتۇردى. ئاندا-ساندا يولۇقۇپ قالىدىغان سالاپەتلىك، كۈچتۈڭگۈر، مەرت ئەرلەرنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ، كۆڭلىنى قانغۇچە ئېلىپ، ئېسىدىن چىقمىغۇدەك ئىشلارنى قىلدى، ئەمما ھەقىقەتچە چۈشلۈك ئالغان پۇلدىن باشقا بىر نېمىگە ئېرىشەلمىدى. ئۇ يەنە پۇلدىن باشقىمۇ بىر نەرسىنى تىلەيتتى. ئەمما ئارزۇيىغا يېتەلمىدى. ئاخىرى مەيلى چەتئەللىك بولسۇن، مەيلى قايسى مىللەتتىن بولسۇن، جىمى ئەرلەردىن ئۇنىڭ پۇلدىن باشقا بىر نېمىسىنى تاما قىلمىدى. پۇلنى دېمىسە بۇ يولدا ماڭاتتىمۇ؟

پۇلدىن باشقا يەنە ئۇنىڭغا نېمە لازىم؟ ئۇنىڭغا ئەڭ ئەسقاتىدىغىنىمۇ پۇل، جانغا كېرەكلىكىمۇ مۇشۇ قىزىل، مەينەت قەغەزىلەر. بەزىدە ئۇنىڭغا دوللارمۇ كىرىپ قالاتتى. ئەمما بەزى چەتئەللىكلەر شۇنچىلىك چۈپەي ئىدىكى، ئىش تۈگىگەندە پىخسىقلىق قىلاتتى، نىلۇپەر بىر نېمە دېسە، مەنلا ئەمەس، سەنمۇ راھەتلەندىڭ، مەنمۇ كۈچىدىم... دېگەندەك مازگەپلەرنى قىلىپ قاراپ تۇراتتى. چەت ئەللىكلەر پاكىز، ئىلمىي، جېنى چىڭ بولغان بىلەن پېتىر نېمىلەر ئىدى. شۇڭا نىلۇپەر كۆپ ھاللاردا خەنزۇ بايۋەچچىلىرىنى تاپاتتى، يېڭىلاپ تۇراتتى، بۇ بايۋەچچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۇنىڭغا ئىزچىل مەرتىلىك قىلدى. نىلۇپەر مۇشۇ يولدا مېڭىپ تونۇشۇپ قالغان، دەسلەپتە سىر بېرىشمەي كېيىنچە ئىناقلىشىپ كەتكەن بىر قىزنىڭ تەكلىپى ھەم تونۇشتۇرۇشى بىلەن قارا جەمئىيەتتىن بىر داڭى تېپىۋالدى. ”قىز بالا دېگەن ئاجىز، خەق ئاسان بوزەك قىلىدۇ، شۇڭا تايانچ تېپىش كېرەك! — دېگەندى ئۇ قىز، — بېشىڭغا بىر ئىش كەلسە دەرھال ئەسقاتىدۇ. ئۇزاق مەزگىللىك مەنپەئەت ئۈچۈن بۇنداقلارنىڭ ھاجىتىدىن ھەقسىز چىقىپ قويساڭ بولىدۇ، بەزىدە قوپاللىق قىلىدۇ، ئەمما ۋاي دېمە“

نىلۇپەر بىلەن ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بىللە كىرگەن بۇ بايۋەچچە قارىماققا ناھايىتى مۇلايىم كۆرۈنەتتى، نىلۇپەرگە قاراپ ھىجىيىپ تاماكا ئىسى پۈۋلەيتتى. نىلۇپەر جو چۇنگاڭنى كۆرۈپ، ئۈچىنچى قېتىم بىللە بولغاندا ئۆزىگە تولا گەپ قىلىپ كۆڭۈل چۈشەندۈرگەن بۇ ئەرنى تونىدى، جوچۇنگاڭ بىر-ئىككى قېتىملىق ئىشنىڭ ئالدى-كەينىدە ئۇنىڭ بىلەن ئەڭ كۆپ پاراخلاشقان، پاراخلىرىدا يېقىنچىلىق، ھېسداشلىق ئىپادىلىگەن، ئۆزىنىڭ ئىسىم كارتوچكىسىنى بېرىپ نىلۇپەرنىڭ ئىسمىنى سوراۋالغان بىردىنبىر ئادەم ئىدى. كېيىن يوقاپ كەتتى، نىلۇپەر ئۇنىڭ ئىسىم كارتوچكىسىنى بىر يەرگە تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇلۇپ قالدى.

نلۇپەر ئۇنىڭ بۇ ئاشخانىنىڭ خوجايىنى بىلەن ئۆلپەت بولۇپ ئىچىشىپ
ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، شىنجاڭنى چۈشىنىدىغان بىر نېمە ئىكەن دەپ ئويلىدى
ۋە ئۇنىڭ ھېسداشلىق قىلىشلىرىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنگەندەك بولدى. ئۇ
ئەمەتتىن باشقا يەنە بېيجىڭنىڭ بۇلۇڭ-پۇشقاقلرىدا رېستوران
ئېچىۋالغانلارنىمۇ ئاساسەن بىلەتتى. قەيەردە ئۇيغۇرلار، خوتۇن-قىزلار كۆپ
بولسا نلۇپەر شۇ يەردىن يىراق تۇراتتى. ئۇيغۇر لاۋبەنلەرنىڭ پۇلىنى خەجلەپ
قويۇپ، گەپ-سۆز، توقۇناق بالاغا قېلىشتىن ئۆلگۈدەك قورقاتتى، ئۇيغۇرلار
بارلىكى جايدا پىتنە-پاسات، سۆز-چۆچەك قوزغۇندەك ئەگىپ، يامان گەپ-سۆزلەر
يۇرتلارغا بېرىپ يېتەتتى. نلۇپەر ئەمەتكە سوغۇق بىر نەزەردە قاراپ قويدى، جۇ
خۇڭ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ چاي قويدى. نلۇپەر خۇ خۇڭنىڭ ئىسسىقتىن تەرلەپ
قىزىرىپ كەتكەن يۈزىگە قاراپ بۇ جاپاكەشكە ئېچىندى. مانا بۇ خوتۇن
بېيجىڭدىكى ئۇزۇن قۇلاق ئۇيغۇرلارغا ئاساسەن مەلۇم بولۇپ كەتكەن ئەمەتنىڭ
خەنزۇ خوتۇنى ئىدى. قارىماققا قىرىقلاردىن ئاشقان، ئورۇق، بېشى كىچىك،
چىرايى تۇتۇق، قولىدىن تاماكا چۈشمەيدىغان ئەمەت نلۇپەرگە ئالسىپ قاراپ
قويدى. بۇنى سېزىپ قالغان نلۇپەرنىڭ ئىچى شۇئان سىقىلدى، ئىچىدە ئۇنى
تىللىدى: ھەقىقەت يوق ماڭا كۆز ئالايىتىشقا، بولسا سېنىڭمۇ بىر ئوينىغۇڭ بار.
تامىقىڭنى يېيىش ئۈچۈنمۇ پۇل كېرەك، پۇل. قورسىقىم ئاچ قالسا ھەر قايسىنىڭ
بىكارلىق بىر نېمە بېرىشمەيسەن، بولسا ئاشخانىدا يۇندا تۈكۈپ بەرسەم،
جوزىلىرىڭنى سۈرتۈپ بەرسەم، ھەتتا ئەڭ يامان ئېھتىمالدا مەجبۇرىي ھالدا
ئاخشىمى ئاستىڭدا يېتىپ بەرسەم ئاندىن مەندىن رازى بولۇشىسەن، ئۇخلاپ
چۈشۈڭ، ئۇنداق يالغان غۇرۇرۇڭنى ماڭا كۆرسەتمە، غىجىقىم كېلىدۇ. خەنزۇدىن
ئالغان خوتۇنۇڭنى مالايدەك ئىشلىتىۋېتىپسەن، مەن ئۇنداق ساراڭ ئەمەس. مەن

لاۋبەننىياڭ بولۇپ قالسام پۇلنى ئۆزۈم ساناپ، پوكەيدە تۇرۇپ بېرىمەن. سەن ئىچىپ
ئوينىغاندا مەنمۇ ئوينىغىلى بارىمەن. ۋاي، نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىم، ساراڭمۇ
مەن مۇشۇ ئىسكەتم بىلەن سەندەك ئەبگا نېمىگە خوتۇن بولىدىغانغا! سەندەك
نېمىلەر كۆزۈمگە سەت كۆرۈنىدۇ، غۇرۇر... ئۇيغۇر... دېگەندەك بىر نېمىلەرگە
مۇشۇك ئاپتاپقا چىقامدۇ؟ پۇل كېرەك، پۇل، پۇللا بولسا خالىغان نەرسەم بولىدۇ.
مېنىڭ ياشلىقىم، بەدىنىم، ئىسكەتم، مېنى ئىككى تەرەپتىن رازى قىلىدىغان
بايۋەچچىلىرىم يەنە نەچچە يىللار ماڭا ھەمراھ بولۇپ، ئارزۇيۇمنى قاندۇرىدۇ...
بۇمۇ تۇرمۇش، بىر ئەرگە قۇل بولۇپ ئۆتىدىغان بىچارىلەرنىڭ ھالى مانا، پۇل تېپىپ
ئوڭلاپ خەجلىيەلمەي مەدىكار دەك ئىشلەيدۇ، ئاخشىمى بىر-بىرىگە قوڭغىنى
چاپلاپ پۇل ساناپ ياتىدۇ... ھەي بىچارىلەر، ھەي لامزەللىلەر... نىلۇپەر ئېغىر
ئۇھ تارتىپ، ئارقىدىن يېنىك تىنىدى.

سېمىز بايۋەچچە بىلەن نىلۇپەر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن جو چۇنگاڭ
راھەتلىنىپ قالدى، گەپ قىلىشقا ئازادە پۇرسەت كەلدى:

- بۇ پىۋا قورساق بايۋەچچە ئىشنى ئوخشىتالامدىغاندۇ؟
- يەنە شۇ سېرىق گەپ، ئۇنى ئوبدانلا تونۇيدىغان ئوخشىمامسەن؟
- كىمنى دەيسەن؟
- ئاشۇ سېرىق چاچنى دەيمەن...
- سورىما ئەمەت، ئۇنى سوراشنىڭ ھاجىتى يوق. دېدىمغۇ، بۇلار پۇلدىن
باشقىنى تونمايدۇ. مىللىتىڭىگە دەز كېتەمدۇ-كەتمەمدۇ، چاتقى يوق.
- بۇنداق جالاپنى ئۇيغۇر دېمەيسەن، چەت ئەللىك دەيسەن.. ئورۇسقىلا
ئوخشايدىكەن..
- تەن ئالمايۋاتسەن-دە، ئۇ شىنجاڭلىق، ئۇيغۇر، مەن ئوبدان بىلىمەن.

- ئۇنداق بولسا نېمە بوپتۇ، ھەممە مىللەتتە بار بۇنداق جالاپلار...
 - مىللەت دېگەنلىرىڭ بۇنداق ئىشلار ئالدىدا قۇرۇق گەپ! ... ئادەمدە
 ھەممىسى! ئادەم دېگەن ئەقىللىق ھايۋان...
 - قىرغىزنىڭ مېلىغا قوشۇپ تاققا چىقىرىۋېتىدىغان نېمىگە نېسەن...
 - نېمە دېدىڭ، چۈشەنمىدىم..
 - ئادەمنى ئەقىللىق ھايۋان دېسەڭ ئۇنداقتا سەن ئەقىللىق چوشقىمۇ؟
 چوشقىنىڭ ئەقلى ئاتقا يەتمەيدۇ... ھايۋان دېگەنمۇ ئەقىللىق، ئەقىلسىز دەپ
 ئايرىلىدۇ... سەن بۇلارنى دېسىمۇ چۈشەنمەيدىغان ئوخشاشسەن...
 - ياق، بولدى، چۈشەندىم، گېپىم خاتا كېتىپ قاپتۇ. مەن ئەسلىدە ئادەمدىمۇ
 ھايۋانلىق ئالامەت بولىدۇ دېمەكچىدىم.
 - ھايۋاندىك ياشايمەن دېسەڭ بىر دەملىك ئىش، جاھاندا ئەڭ ئاسان ئىش.
 ئادەمدەك ياشايمەن دېسەڭ تەس، لېكىن تەس بولغاچقا ھۆرمەت-ئىناۋەت
 قازىنىسەن. مەسىلەن، دارۋاز شاھى ئادىل ھوشۇرنى بىلىسەنغۇ، بۇ جاھاندا
 ئادەمدەك تۈزۈك ياشاش ئاشۇ سىمدا ماڭغاندەك تەس، تەڭشىكىڭ مايماق كەتسىلا
 ھامان بىر كۈنى غۇلاپ چۈشىسەن...
 — راست دەيسەن، تولىمۇ ئوخشاشتىڭ، - دېدى جو چۇنگاڭ كۈلۈپ.

جو چۇنگاڭ كوچىدا ماڭسا ياڭزىمۇ ياڭزا كىيىنىۋالغان قىز - چوكانلارغا
 دىققەت قىلىپ ماڭاتتى، بولۇپمۇ ياز كۈنلىرى ئۇنىڭ كۆزلىرى يالىڭاچ يەرلەرنى
 كۆرۈشكە شۇنچىلىك خۇمار ئىدىكى، باشقا ھېچ نەرسە ئالاھىدە كۆرۈنمەيتتى،
 قىزلارنىڭ بارغانچە ئېچىلىپ كېتىۋاتقان كىندىكى، يوتىلىرى، چوڭ-كىچىك
 سوقا-يومىلاق ساغرىلىرى، ئۇزۇن-قىسقا، توم-ئىنچىكە بەللىرى، كىيىك ئەمچەك

ياكى ئىت ئەمچەكلىرى، بوينىنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقى، چىراي-شەكلى، چاچ پاسونلىرى ئۇنىڭغا رەڭگارەڭ بىر دۇنيانىڭ شىرىن ئەمما ئارمانلىق، ئازابلىق بىر سېھرى - جەزىسىنى ھېس قىلدۇراتتى، ئويلانغانچە مەرەزدەك يېپىشقاق جىنسى خىياللىرىنى تىزگىنلىمەي قالاتتى. سەتەڭلەرنى كوچىلاردىلا تونۇشقا تەجرىبە كېرەك، ئەمما مەخسۇس يەرلەردە تەجرىبىنىڭمۇ كېرىكى يوق، جو چۇنگاڭغا ئۇ ئىشلار ئاسانلىشىپ كەتتى، چۈنكى دەۋر تەرەققىي قىلىپ ئېچىلىپ كەتتى، قاۋاقخانا كوچىسى، شەھەرنىڭ ئاۋات يەرلىرىگە يۇلتۇزدەك تارالغان دېسكوخانلار، پۇلۇڭ بولسا كەلمەمسەن دەپ داۋراڭ چىراغلىرىنى ئالا-يېشىل ياندۇرۇپ قويغان نامى چىرايلىق ئىشەرەتخانىلار، چوشقىنىڭ بالىلىرىدەك كۆپىيىپ كەتكەن مەينەت ساتراچخانلار جو چۇنگاڭنى خىلمۇ خىل سەتەڭلەرگە ئۇچراشتۇردى، تېگىشتۇردى، يىرگىنىشلىك راھەتلەر ۋە ئەسلىمىلەرنى قالدۇرۇپ ئۆتتى. نەپسى ئۈچۈن ھەممىنى قىلىدىغان سەتەڭلەرنىڭ خۇلق-نازى، پۇل تاپ، پۇل تاپ، يەنە كېلىپ ئويىناپ كەت دەپ ئاشكارە ئىپادىلەپ تۇرىدىغان غىلجىڭ ھەرىكەتلىرى، شەھۋەت قانلىرىنى قاينىتىپ، خۇمارىنى پات-پات قوزغىتىپ تۇرىدىغان ئىگراشلىرى جو چۇنگاڭنى پۇل تېپىشقا ئاجايىپ ھېرىس قىلىۋەتتى. بۇ شەھەردە جان تىكىپ پۇل تېپىپ، ئارقىدىن جاننى راھەتلەندۈرۈش ئۇنىڭ ئەڭ ئادەتتىكى ۋە ئەڭ ئاساسلىق نىشانى بولۇپ قالدى. نىلۇپەرنى ئۇ قاۋاقخانا كوچىسىدا ئۇچرىتىپ قىلارمەن دەپ ئويلانغانىدى، دەرۋەقە ئۇچراتتى.

- پۇراپ تاپىدىكەنسەن جۇمۇ، - - دەۋەتتى نىلۇپەرمۇ خېرىدار تاپالماي ئاران تۇرغانلىقىنى چاندۇرماستىن.

- شۇنى دېگىنە، شىنجاڭلىق بىلەن مېنىڭ زادى بىر يۈەنفېن (رىشتىم) بار.

- قوياي ئۇنداق گەپنى، قانچە ناتونۇش بولسا شۇنچە ياخشى.

- ئۆتكەندە ئاشخانىدا سەن بىلەن تاماق يېگەن كىم ئۇ؟
- ئۇنى سوراپ نېمە قىلسەن، ئېرىمىتىڭ سەن.
- سوراپ قويدۇم، قاراپ قويايمۇ دېمەيسەنغۇ؟
- قارىغانغا نېمە بولماقچى، بەربىر تونۇغاندىكىن.
- كۆز ئىشارىسى بولسىمۇ يوللاپ قويسەن، قاش ئاتساڭمۇ ھېساب.
- ئۇنداق ئۇششاق ئىشلار بىلەن خوشۇم يوق، كەلسەڭ مانا مەن، خالىساڭ ھەمراھ بولىمەن، چىدىمىساڭ يولۇڭغا ماڭسىەن شۇ.
- ئۇنىڭ كىملىكىنى بىلىپ باققۇم بار.
- نېمىسىگە قىزىقىپ قالدىڭ ئۇ پاكىزىنىڭ؟
- قورسىقى يوغان تۇرۇپ ئارقىغا سېلىۋاپتۇ سېنى..
- قورسىقى يوغان بولسا نېمە بوپتۇ، تاقاشمايدۇ...
- جو چۇنگاڭ مەنسىز كۈلۈپ قويدى، نىلۇپەرنىڭ گەپتىمۇ ھاياسزلىق قىلىۋاتقىنىدىن بىر ئاز يىرگەندى.
- مەن سېنى شۇنداق دەمدىكىن دەپ سوراپ قويدۇم. نېمە ئىش قىلىدىغان نېمە ئۇ؟
- ۋاي ئەجەپ سوراپ كەتتىڭ، دېسەممۇ بولىۋېرىدۇ، ئۇقۇپ قوي، ئۇ مېنىڭ داڭپىرىم، مېنى قوغدايدۇ، قورسىقى يوغان سېمىز بولغان بىلەن يامان نېمە ئۇ، ئادىمى كۆپ، كىمكى مېنى بوزەك قىلىمەن دېسە شۇ ھامان يېنىمغا كېلىدۇ. ئويناپ پۇلىنى بەرمىگەن خۇمىسىلارنىڭ ئەدىۋىنى بېرىدۇ.
- شۇنداقمۇ، نوچىكەن. مەنمۇ شۇنداقراق ئويلىغانىدىم.
- تولا گەپ ئويناتماي، ئاقىدىغان گەپ بولسا دە، مېنىڭ قورسىقىم ئېچىپ قالدى.

- قورسقىڭغا يېگۈدەكمۇ بىر نېمە تاپالمىدىڭما؟ نىلۇپەر جو چۈنگاڭغا غەزەپ بىلەن ئالايدى. ”ماز” دەپ بۇرۇلۇپ ماڭدى. جو چۈنگاڭ ئۇنىڭ ئالدىنى توراپ ھىجايىدى:

- چاقچاق، چاقچاق قىلىپ قويدۇم. يۈرە، كونا جايغا باشلاپ باراي. نىلۇپەر ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە تىكىلىپ، باشقا غەيرى، زەھەرخەندە، ئالدامچى ئالامەتلەرنى بايقىمىغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا ئەگەشتى.

- كونا جاي دەپ يەنە ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا باشلىما جۇمۇ؟ مەن ئەمدى شىنجاڭلىقلار ئاچقان ئۇنداق كىچىك، مەينەت ئاشخانىلارغا بارمايمەن.. - دېدى نىلۇپەر سومكىسىدىن ئەينىكىنى چىقىرىپ بىر قاراپ قويۇپ.

- ئەمىسە ئۆتكەندە نېمە دەپ باردىڭ؟

- شۇنداق ئۇدۇل كېلىپ قالدى. بۆلەك ئاشخانىنى ئىزدەپ بولغىچە قورساق ئېچىپ كەتتى.

- سەندەك خېنىملارنىڭ قورسقى زادى بەك ئاچامدىكىن دەيمەن.

- مېنى تولا جىلە قىلما، خوتۇن كىشىدەك بەك تولا گەپ قىلىدىغان نېمىكەنسەن. مېنىڭ بۇنداق ئادەم بىلەن پەقەت خوشۇم يوق.

- گەپ قىلماي ھايۋاندەك ئىشنى تۈگىتىپلا پۇلنى بەرسە بولىدىكەندە - دە

ساڭا!

جو چۈنگاڭ ئۆزىنى ھەم ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىنى كەمسىتكەن، يۇرتداشلىرىدىن يۈز ئۆرىگەن بۇ خېنىمغا تۇرۇپلا ئۆچ بولۇپ قالدى، ئۇنىڭ ھەۋەس قوزغىتىپ تۇرىدىغان بەدىنىنى دېمىسە، قاتتىق گەپتىن بىر - ئىككىنى قىلىپلا ئۇنى يېنىدىن ھەيدىۋېتىشتىن يانمايتتى. ئۇ تاماقتىن كېيىن ئۇنىڭغا ئازراق قىزىل ھاراق ئىچۈرۈپ، كەيىپ قىلىپ، ئاندىن ئىش ئۈستىدە ئۇنى قوپال قىيىناشنى ئويلاپ

روھلىنىپ كەتتى. بۇنداق شىرىن ئۆچ ئېلىشىمۇ ھەر جەھەتتىن پۇخادىن چىقىشىنىڭ بىر يولى ئىدى.

- ئىشقىلىپ قۇرۇق گەپتىن پايدا يوق، - دېدى نىلۇپەر، - گەپنى نەق دېيىش، ئىشنى نەق قىلىش، پۇلنى نەق ئېلىش مېنىڭ قائىدىم. نەچچە يىل بولدى مەن ئىچكىرىدە مۇشۇ ئىشنى قىلىۋاتقىلى. سودا دېگەن ئادىل، نەق بولۇشى كېرەك. - بۇنى سودا دېسەڭ ئادەمنىڭ كەيپى ئۇچىدىكەن، مەن خېلى سەتەڭلەرنى ئويناپ باقتىم، ھېچكىمنىڭ ئاغزىدىن بۇنى "سودا" دېگىنىنى ئاڭلاپ باقمىدىم. - سودا بولماي نېمە؟ ئۇلارمۇ شۇنى قىلىۋاتىدىغۇ؟ ئاغزىدا دېمىگەن بىلەن كۆڭلىدە ھەممىسى بىلىشىدۇ...

- لېكىن ئۇلار گەپ-سۆزىگە، ئەرلەرگە بولغان مۇئامىلىسىگە دىققەت قىلىدۇ. سەندەك ئاشكارا دەپ سالمايدۇ. ھەممىسى بىلگەندىكىن دېمىسەڭلا بولىدىغۇ؟ بۇنى ئاشكارە دېمەسلىكىمۇ سوداڭغا پايدىلىق، ئەگەر بۇنى دەپ سالساڭ ئۆزەڭنى ئەرزان بىر نېمىگە ئوخشىتىپ قويسەن، قىممىتىڭ چۈشۈپ كېتىدۇ. بۇندىن كېيىن دىققەت قىل، بۇنى ساڭا ياخشى كۆڭلۈم بىلەن دەۋاتىمەن. نىلۇپەرنىڭ ئىچى تىتىلداپ، غەزىپى شاردەك كۆپۈپ ئېتىلاي دەپ قالدى، ئەمما ئاچچىقتىن نېمە پايدا، مالدىن قۇرۇق قالىدۇ، ئۇ تويۇقسىز جو چۇنگاڭنى "مال" غا ئوخشىتىپ يېنىكلەپ قالدى. دېمەك، بۇ "مال" نىڭ ھەممە گېپى ئوسۇرۇققا تەڭ، ئۇنىڭغا ئاچچىقلانمىسىمۇ بولىدۇ. شۇنداقتىمۇ نىلۇپەر دەيدىغان گېپىنى يەنىلا دېدى، ئاغزى ئىتتىك ئىدى:

- بولدى، بولدى، يەنە كوتۇلدىغىلى تۇردۇڭ ئېرى يوق خوتۇندەك. بۇ گەپنى پەقەت ساڭلا دەۋاتىمەن، تولا كوتۇلدىغاچقا سەن ماڭا خېلى تونۇش بولۇپ قالدىڭ دېگىنە، تونۇش بولمىسا كۆرۈنگەنلا بىرسىگە دەيتتىمۇ بۇ گەپنى. خەققە قانداق

مۇئامىلە قىلىشنى مەنمۇ بىلىمەن، ھەر ئادەمگە ھەر خىل مۇئامىلە قىلىش كېرەك. مەسىلەن، سەندەك تولا گەپ قىلىدىغانلارغا گەپ قىلىشىپ بەرمىسەم بولمايدۇ، گېپىنى ئاڭلاپ بەرمىسەڭ چىدىماسلىق قىلىدۇ. گەپ قىلمايدىغانلارغا بىر ئېغىز گەپ قىلمايمەن، چىرايىمنىمۇ ئاچمايمەن. ئىشنى چاققانراق تۈگەتسە، پۇلنى نەق ساناپ بەرسە، بەرگەن پۇلغا قارنى ئاغرىپ مەن بىلەن سوقۇشۇپ قالمىسىلا بولىدۇ. بەزى ئەرلەر بەزىدە ھايۋاندىنمۇ بەتتەر جۇمۇ، سۆزلىسەم دەردىم بەك جىق...

- دەردى يوق ئىش نەدە بار - دېدى جو چۇنگاڭ مەسخىرىسىنى چاندۇرماي،
- بەدەل تۆلىمەي تۇرۇپ راھەتكە ئېرىشكىلى بولمايدۇ.

- ما گېپىڭ جايدا، مانداق گېپىڭ بولسا قىلساڭ قۇلاققا خوشياقىدۇ.

تاكسىدىن بىرنى توسساڭچۇ، مېنى گەپ قىلدۇرۇپلا ئاپارماقچىمۇ رېستورانغا؟
- ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بارامدۇق؟ - دېدى جو چۇنگاڭ نىلۇپەرنى جىلە قىلىپ، ئەمما ئۇنىڭ شۇ پەيتتە راستىنلا ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بېرىپ لەغمەن بىلەن كاۋاپ يېگۈسى بار ئىدى. لېكىن ئۇنىڭغا نىسبەتەن، بۇ يەردە قورساق ئىشتىھاسى قانغان بىلەن شەھۋەت ئىشتىھاسى بۇغۇلۇپ قالاتتى. ئەمەت چوقۇم يەنە بىر نېمىلەرنى دەيتتى.

- بولدى قىلە، ئاشۇ قېتىم ماڭا سەت ئالايغانىدى، جېنىم چىقتى. بېرىپ سوقۇشاي دېسەم سەت تۇرغىدەك. ئۇنىڭ ئۈستىگە سەنمۇ تۇرسەن ئۇ يەردە كۆزۈڭنى پارقىتىپ. قانداق تونۇشىسەن ئۇنىڭ بىلەن؟

- ئۇ مېنىڭ ئاغىنەم، مېنىڭ ئالدىمدا ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلما. ئۇ ئېسىل ئادەم، كۆڭلى ياخشى، قولى ئوچۇق، مېھماندوس، خەنزۇچىنى سەندىن ياخشى سۆزلەيدۇ، ئىچىپ كەيپ بولغاندا شىنجاڭلىقنىڭ سېرىق يومۇرلىرىنى ئېيتىپ مېنى قاتتىق كۈلدۈرىدۇ، دائىم چاقچاق گەپ قىلىدۇ. بەزىدە ھېلىقى بىر سازى بار،

ئىككى تارىلىق، شۇنى چېلىپ ناخشا توۋلاپ كېتىدۇ، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئۇدا نەچچە قېتىم ئاڭلاپ مەنمۇ ياقىتۇرۇپ قالدىم. ناخشىسىنىڭ مەنىسىنى ئوقۇپ بولۇپ دەپ بېرىدۇ. مەنىسىمۇ چاقچاقتەك چىقىدىكەن. ئىشقىلىپ، ئۇ باشقا بىر دۇنيا، ھەر قېتىم بارسام كۆڭلۈم بىر خوش بولۇپ كېلىدۇ، ئىچىم پۇشۇپ قالسىلا بارىمەن، يەڭگەممۇ بەك ياخشى، خام سەينى ئوخشىتىدۇ، قانچە يەپ ئىچسىڭىز مەيلى، لېكىن ئېرىمنى ئازدۇرماڭ، ئېزىپ كېتىشىگە يول قويماڭ. بولمىسا سىزدىن ھېساب ئالىمەن... دەيدۇ تېخى... - جوچۇنگاڭ راھەتلىنىپ كۈلۈپ كەتتى.

- يامان خوتۇنكەن جۇمۇ، مالايدەك ئىشلىگەن بىلەن ئېرىنى كۆزىتىپ،

باشقۇرۇپ تۇرىدىكەن-دە!

- ئىشقىلىپ، ئېسىل ئەر-خوتۇن، ئۇلارنىڭ ئاشخانسىمۇ كۆردۈڭغۇ، بۆلەك شىنجاڭلىقنىڭ ئاشخانسىغا باققاندا خېلى پاكىز. ئەگەر ئۇلار چوڭ رېستوران ئاچمىز دەپلا قالسا مەن ئوقۇشۇپ بېرىمەن، تەڭ ئاچىلى دېسە پۇل قوشمەن، ئايرىم ئاچمىز دېسە پۇل ياردەم قىلىمەن. مەن ئۇلارنىڭ تۈز - تاماقلارغا قەرزدار. ئۇلار تاكسىدا ماڭغىچ پاراڭلىشىپ "ئەپەندى" رېستورانغا كەلدى، كەچ سائەت 8 دە باشلىنىدىغان ئويۇن يېرىمغا كەلگەندى، راۋاپچى، داپچىلار، ئۇسسۇلچىلار جو چۇنگاڭغا يېقىملىق، جەزىبىلىك تويۇلاتتى، ئەمما ئەمەتنىڭ چالغان دۇتتىرىدەك قەدىناس، يېقىملىق بىلىنمەيتتى. ئۇلار بۇلۇڭدىكى بىر جوزىغا كېلىپ تاماق بۇيرۇتتى. بۇ يەرنىڭ تاماقلارنى قىممەت ئىدى، بۇ رېستوراندا چەت ئەللىكلەرگە ھەمراھ بولۇپ تاماق يەۋاتقان بىر قانچە شىنجاڭلىق قىزغا قاراپ نىلۇپەر روھلىنىپ قالدى. جو چۇنگاڭ ئۇ قىزلارغىمۇ كۆز يۈگۈرتۈپ بولدى، ئۇلار نىلۇپەردىنمۇ چىرايلىق بولۇپ، نىلۇپەردىن ياش، تېرىسى يۇمران، كۆزلىرى شوخ ۋە خۇمارلىق، كەيپىياتى قىزغىن ئىدى. جو چۇنگاڭنىڭ ئۇ

قىزلاردىن كۆز ئۈزەلمەي قالغىنىنى كۆرگەن نىلۈپەر ئىچىدە مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويدى، ئەرلەرنىڭ ھەممىسى ئاچكۆز، بولسا ھەممىسىنى بىر ياتاققا ئەكىرىۋالسام دەيدۇ. لېكىن ھالى چاغلىق. ئەمما ئۇ بىر نېمىلەرمۇ تايىنلىق. ناتونۇش نېمىلەر چىرايلىق كۆرۈنىدۇ، قېرى جالاپمۇ ناتونۇش ئەرگە ئۆزىنى ياش، سەتەڭ كۆرسىتەلەيدۇ... بۇنداق ئىشەرت بەزمىسىدە ناتونۇش نەرسە دائىم ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەيدۇ. ئۇلار تاماق يەپ، ھاراق ئىچىپ، بۇ يەردىكى ئەسەبىيلىك ئادىتى بويىچە جوزىغا چىقىپ دېسكو ئويناپ ئاندىن نىلۈپەرنىڭ ئۆيىگە كەتتى. جو چۈنگاڭ كەيپىلىكتە ئۆچ ئېلىشنى ئېسىدىن چىقارمىدى. ئەمما شۇ ئىش پەيتى كەلگەندە ئىشلار ئۇنىڭ ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك بولماي قالدى.

7

ئەمەت بەزىدە ئۆزىنى خوتۇنى بىلەن قىزىنىڭ ئارىسىدىكى يۆچۈن بىر بوشلۇقتا لەيلەپ يۈرۈۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى. خوتۇنى كۈندۈزى جاپالىق ئىشلەپ چارچاپ كەتكىنىگە قارىماي ئەمەتنى كۈتۈشنىمۇ ھەر ۋاقىت ئېسىدىن چىقارمايتتى. ئەمەت ئۇنىڭ ھەممىگە يېتىشىپ كېتەلەيدىغان "تۆمۈر" جېنىغا، پۇل تاپقاندىمۇ بۇرۇنقى ھالىتىنى يوقاتماي كېلىۋاتقىنىغا زوقلىناتتى، ئۇنى ھۆرمەتلەيتتى. جو خۇڭ ئاخشىمى ئەمەتنىڭ پۇت-قوللىرىنى تۇتۇپ، ئۇۋىلاپ قوياتتى. "ساتراچخاندىكى شياۋجېلاردەك (قىزلاردەك) تۇتاممىساممۇ ھەر ھالدا بىر دەم راھەتلىنىۋال" دەپ كۈلۈپ پاراڭ سالاتتى. بۇ چاغدا ئەمەتنىمۇ تەبىئىيلا قىزىق گەپلەر چىقاتتى:

-- شۇ نايناق قىزلارنى ئېسىمگە سېلىپ قويدۇڭ-دە!

-- ئېسىڭدىن چىقمىغۇدەك قانداق نېمىلەر ئۇ؟

-- ئۇقمايسەن دەيمەن خوتۇن، ئۇلارنىڭ قوللىرى يۇمشاق، سېنىڭ قوللىرىڭ

تۆمۈر - دە، ۋاي بولدى، بوشراق تۇت، ئادەمنى قىيىنما...

جۇ خۇڭ ئۇنىڭ دۈمبىسىگە قولىنى چىڭ پاتۇرۇپ:

-- يەنە بارامسەن شۇ يەرگە، يەنە بارامسەن! ...

-- قاچان باردىمەن، سەن ھەمىشە ماڭا كىچىك بالغا قارىغاندەك قاراپ

تۇرسەنغۇ؟ ۋاي، ئاستىراق...

-- دەپ قويدۇم، سېنى چىڭ تۇتمىسام ئىشتىن چاتاق چىقىدۇ، ئېشەكنى بوش

قويمىغان ئادەم شياۋجېلارنى بوش قويامدۇ دەيمىنا، مەنغۇ مۇشۇ دۇڭبېيلىقلار،

موڭغۇللار، شىنجاڭلىقلارنى قارام، ياۋايى كېلىدۇ دەپ ئاڭلىغان، قارىغاندا

راستكەن، گۆشنى جىق يەيسىلەر، كاۋاپ دېگەنگىغۇ مەن ئەزەلدىن ئانچە ئامراق

ئەمەس... ئەينى چاغدا ساڭا ياللىنىپ كاۋاپ ئۆتكۈزگەندىن باشلاپ تېخىمۇ

شۇنداق بولدۇم...

-- ئەجەپ شۇ ۋاقىت ئېسىڭدىن چىقمايدىكەن، ماڭا ياللىنىپ ئىشلىمىگەن

بولساڭ سېنى نەدىن تونۇيتتىم، سەندەك لوق گۆشنى نەدىن تىپ زىخىمغا

ئۆتكۈزۈۋالاتتىم... -- ئەمەت پىخىلداپ كۈلۈشكە باشلىۋىدى، گەپنىڭ تېڭىگە

يەتكەن جۇ خۇڭ تېرىكىپ ئۇنىڭ دۈمبىسىگە مۇشتلاپ كەتتى:

-- ئۆلگۈر ئەمەت، شىنجاڭلىق دېگەن زادى ئەسكى، ئادەمنى بوزەك

قىلىمەن دەپلا تۇرغان، ئەسكى،... ئەسكى..

-- بولدى قىل، خوتۇن، جېنىم ئاز قالدى، ھېلىمۇ مەن سېنى بوزەك قىلىمىدىم.

سېنى دەپ شياۋجېلارغىمۇ يېقىن كەلمىدىم. بولمىسا مەندەك پۇلى بار لاۋبەنلەر

ئوينىماي يۈرەرمىدى؟ سەن تېخى ئوقمايسەن، كۈلغا تەڭ چىققان مەن بىلەن تەڭ

دېمەتلىك ئوقەتچىلەر ئىچىدە توي قىلىپ مۇشۇ ۋاقىتچە بىر خوتۇن بىلەن

ئۆتكەن بىرمۇ ئادەم يوق، ئالدى ئالتە - يەتتە خوتۇن ئالماشتۇرۇپ بولدى، ئەڭ

كېيىنكىسىمۇ تېخى يېقىندا ئۈرۈمچىدىن بىر كادىر قىزنى ئالدى. كاساپەت، ئالامەت چىرايلىق - دە، ھازىر پۇللا بولسا شىنجاڭ قىزلىرى ئۇچۇپ كېلىدۇ، مۇشۇ ئاشخانغىمۇ نەچچە قىز مېنى چېكىپ باققىلى كېلىپ تۇرىدۇ، قارىمايمەن... -- مەن بولغاچقا قارىمايدىغانسەن، بولمىسا كۆزلىرىڭ ئويىناپ كېتىدىغۇ، بىلمەي قالامدەن سېنى... --

-- سېنىڭ كۈندەشلىكىڭدىن قورقۇپ قالامدەن مەن؟ گەپ ئۇنىڭدا ئەمەس، ۋىجدانم كۆتەرمەيدۇ، خوتۇن خەقنىڭ ھەممىسى ئوخشاش، مەيلى جۇ خۇڭ، مەيلى گۈلى... ھەممىسىنىڭ بىر نېمىسى ئوخشاش. لېكىن شەيتان دېگەن بىر نېمە ئۇنى بىزگە ئوخشىمايدىغان، ئاجايىپ قىلىپ كۆرسىتىدۇ، دەسلەپكى بىر يىلى كۇلغا ماڭغاندا پويىزدا تونۇشۇپ قالغان بىر ئاقساقال ماڭا: كۇلى دېگەن يامان يەر، ئويىنايدىغان يەر، ھالال ئىشلەپ ئاز - پاز ئوينىساڭ ئوينا، لېكىن كەيىپ ساپاغا بېرىلىپ كەتمە، ئىشتان بېغىڭغا ھېزى بول، چىداملىق بول، سەۋر قىلساڭ تاپسەن دېگەن. مانا پايدىسىنى كۆردۈق. مەندەك قىلالمىغانلار كۆپ، نى تونۇشلىرىمىز خوتۇن تالىشىپ پىچاق كۆتۈرۈشتى، نەچچىسى سۆزىنەك، سىفلىس، ئەيدىز بولۇپ ياتتى، كۆرۈشىدىغان ئادەملىرىمۇ يېنىدىن قاچتى. ماۋۇ جو چۇنگاڭ دېگەن ئاداقتىنمۇ بەزىدە ئەنسىرەپ قالمەن، خوتۇن، قىز دېسە ئۆلۈپ بېرىدۇ. جاھاندا ئۇنىڭدىن باشقا ئىشى يوق. پۇل تېپىشقا ئانچە - مۇنچە ئېيى بارمىكىن دېسە تېخى، يوقمىكىن دېسە تېخى، كاللىسىغۇ خېلى ئىشلەيدۇ، گېيى جىق. خوتۇن خەقنىڭلا پارىڭنى قىلىدۇ. نەچچە قېتىم دەپ قويدۇم، يېنىمدا گاندون ئېلىپ يۈرمەن، بۇنچىلىك ئىشقا جېنىمنى سېلىپ بېرىدىغان ئەخمەق ئەمەسمەن دەيدۇ. بۇ نېمىغۇ دېگىنىنى قىلىدۇ. كۆڭلى تۈز ئەخمەق، پو ئېتىڭ دېسە تازا ئاتىدۇ، نەچچە كۈندىن بېرى يوقاپ كەتتى. ئالدىراش بولۇپ كەتكەن

ئوخشايدۇ...

--- ئۇنىڭ سېرىق گەپلىرىنى سېغىنىپ قاپسەن-دە! يالغاننى دەۋەرسىمۇ ئىشىنىپ يۈرمە، ئىشقىلىپ، ئۇ نېمە دېسە مەيلى، سېنىڭ كاللاڭنى قايدۇرۇپ كەتمىسىلا بولاتتىغۇ؟ مەن شۇنىڭدىن ئەنسىرەيمەن...

-- ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمەي بولمايدۇ، لېكىن ئۇمۇ ئۆزىنىڭ تۇرمۇشى، مېنىڭ ئىشىمغا ئارىلىشالمايدۇ، ئوينايمىز دېسە ئوينىغۇلۇق، سېنىڭدىن قورقۇپ ئەمەس، ئۆزەمنىڭ رايى يوق. ھېچكىم ماڭا ئۇنى قىل، بۇنى قىل دەپ ئۆگىتەلمەيدۇ، ئويلىنىپ بېقىپ كاللامدىن ئۆتكىنىنى قىلمەن، ئۆتمىسە كاللامنى ئېلىۋەتسىمۇ قىلمايمەن.

-- شياۋ جو توي قىلمامدىكەن؟ مۇشۇنداق يۈرۈۋېرەمدىكەن؟

-- ئۇنىڭغا توي قىل دېسەڭ ياز كۈنى قوشلاپ ئىشتان كىيىۋال دېگەندەك ئاڭلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئۆمۈر بويى توي قىلغۇسى يوقمىش، توي قىلسىمۇ ئۈچ ئايدىن ئارتۇق ئۆي تۇتمايمىش، بالىلىق بولسا چوقۇم ئوغۇل بالىسى بولۇشى كېرەكمىش، قىز بالا بولۇپ قالسا خوتۇننى تاشلاپ كېتىمىش. چۈنكى قىز بالا دېگەننىڭ غەلۋىسى، ئىشى جىق بولمىش، ئاتا-ئانىسىدىن كۆڭلى ئاغرىپ قالسا ئۆيدىن قېچىپ جالاپ بولۇپ كېتىمىش، ئاتا-ئانىسىنىڭ يۈزىگە قارا سۇۋايمىش، تۈزكۈر كېلىمىش، ئائىلىنىڭ، جەمەتنىڭ ئابرويىنى تۈكۈپتىمىش. قارىغاندا، ئۇ نۇرغۇن قىزلارنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكىنىنى كۆرۈپ شۇنداق ئويلاپ قالغان ئوخشايدۇ.

-- شۇنداق دېسە گەپ قىلمىدىڭمۇ، بىزنىڭمۇ قىز بالىمىز بار ئەمەسمۇ؟ قىز بالىنى كەمستىشكە ئۇنىڭ نېمە ھەددى؟ ھەممە قىز شۇنداق بولامدىكەن؟ ئۇنىڭ ئانىسى يوقمىكەن، نەدىن چۈشۈپ قالغان بىر نېمىكەن ئۇ؟ --- جو خۇڭ تۇيۇقسىز ئاچچىقلاپ سۆزلەپ كەتتى، -- ئەمدى ئاشخانغا كەلسە يۈزىگە يۇندا

چاچمەن!

-- ئانداق ساراڭلىق قىلما، ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە چۈشلۈك ئويلىغانلىرى بار، سېنىڭ قىزىڭنى بىر نېمە دېمىگەندىكىن نېمىگە ئاچچىقلىنىسەن. مېنى دېمىدى دەمسەن، ئۇ دەيدۇ: سېنىڭمۇ قىزىڭ بار، لېكىن كۆڭلۈڭگە كەلمسۇن، مۇشۇ قىزىڭدىمۇ ئىنساپ چاغلىق. تەتىلدە كەلسە تۈزۈك تۇرمايلا كېتىدىكەن، ئاشخانغا ئانچە-مۇنچە قارىشىپ بەرمەيدىكەن. ئەڭ ياخشىسى بېيجىڭغا ئەكىلىۋال. بەزىدە قاتتىق، بەزىدە مۇلايىم باشقۇر، بەزىدە پۇل بېرىپ دېگىنىنى قىلىپ بەر، ھەر ۋاقىت ياخشى گەپ قىل، ئەڭ يامان ئەھۋالدا، ئەگەر ھېچقانداق ئۇسۇل ئاقمىسا، ئۇنى ئۇرۇپ قوي. ئۇرۇپ باقە قېنى، ئۇ سەندىن قاچىدۇ، بۇرۇنقى ئەجرىڭنىڭ ھەممىسى نۆلگە تەڭ بولىدۇ. بۇ ساڭا ئۇۋال ئەمەسمۇ، قىز بالا دېگەننىڭ ساراڭلىقىنى كىچىكىدىن ئوڭشىمىسا بىكار، چوڭ بولغاندا تۈزىمەك تەس... شياۋجونىڭ گېپىنىڭ خېلى داۋلىسى بار، بىز بۇ بالىنى كىچىكىدىن نېمە دېسە قىلىپ بېرىپ، قولىغا پۇلنى ئايىماي بېرىپ يامان ئوڭىتىپ قويدۇق. لېكىن، خۇدايىم ئىنساپ بەرسە، ئەگرى شاختەك ئۆسۈپ قالغان بالىلارمۇ تۈزىلىپ قالار دەيمەن. نۇرغۇن قىزلار شۇنداق ياخشى چوڭ بولۇپ، داشۆلەردە ئوقۇپ، ياخشى يىگىتكە ياتلىق بولۇپ، بالا تۇغۇپ ئانا بولۇپ يۈرۈپىدىكەن. بىزنىڭ قىزىمىزمۇ شۇنداق بولسىدى، ھاردۇقىمىز چىقاتتى.

—بۇ بالا قانداق بولاركىن-تاڭ،- دېدى جۇ خۇڭ بالىسىنىڭ ئالاھىدە ئېسىل ئادەم بولۇپ كېتىشىگە ئىشەنمەيدىغاندەك،- ھازىرقى زاماننىڭ قىزلىرىغا بىر نەرسە دەپ بولغىلى بولمايدىكەن.

-- دادىسىدەك تەلەپلىك بولسا، ياخشى بىر ئەرنىڭ پېشىنى تۇتالسا بولىدى.

قىز بالا دېگەن تالانىڭ ئادىمى، ئۇنىڭدىن يەنە نېمىنى تەلەپ قىلسەن؟

— سەن تەلەيلىك بولغىنىڭ بىلەن مەن شور پىشانە، ئەتىدىن كەچكىچە ساڭا ئىشلەپلا ئۆتۈۋاتىمەن. قىزىمىزنىڭ ماڭا ئوخشايدىغان تۈزۈك يېرى يوق، ھەممە يېرى سېنى تارتىپ كەتتى. قارىغاندا بۇ بالىنى مەن پەقەت تۇغۇپلا بېرىپتىمەن شۇ...— جۇ خۇڭ ئۆزىنىڭ قېيىداپ دەۋاتقان گەپلىرىنىڭ راستلىقىغا ئۆزىمۇ ئىشىنىپ قالدى ۋە مەيۈسلەندى. سۆزلەرنىڭ ئىشەندۈرۈش كۈچى غەلىتە-دە! ئەمەتمۇ ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپ راست دەۋاتامدۇ-نېمە دەپ ئويلاپ قالدى، بۇ خوتۇن ئەمەتكە چۈشكەندە چىرايى ۋاي دېگۈدەك بولمىسىمۇ لېكىن بىر خىل ئوماق ئىدى، ئاۋازى يېقىملىق ئىدى، ئەڭ مۇھىمى ئىشچان، ساغلام قىز ئىدى. ھازىر بىر ئاز قېرىپ قالدى، لېكىن قولىنىڭ تېرىسىدىن باشقا يېرى سىلىق، يۈزىگىمۇ ئۈنچە قورۇق چۈشۈپ كەتمىدى. كۆكسى-قارنى كەڭ ئاياللاردا بولىدىغان خۇشپىئىللىق، تىمەنلىك ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن تۆكۈلۈپ تۇرىدۇ.

— ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە خوتۇن، ئۇنىڭ چىرايى ماڭا تارتقان بىلەن بوي-بەستى ساڭىلا ئوخشايدۇ. بەك جاپا تارتىپ كەتتىڭ، بۇنى بىلىمەن، ئورنىڭغا ئادەم سالاي دېسەم ئۆزەڭ ئۇنىمايسەن، جاپاغا ئۆزەڭنى ئۇرىسەن، بولدى، ئەتىدىن باشلاپ پوكەيدىلا تۇرۇپ پۇل ساناپ بەر، ئورنىڭغا بىر كىمنى سەپلەيلى. چاغاندا بىرەر يەرگە بېرىپ ساياھەت قىلىپ كېلەرمىز يا شىنجاڭغا قىزىمىزنى كۆرگىلى بارارىمىز. پۇل تاپقاندىكىن سەنمۇ، مەنمۇ راھىتىنى كۆرسەك بولاتتى. لېكىن پۇل تاپقانچە تاپقۇمىز كېلىپ، ئارتۇقچە تېجەپ كېتىۋاتىمىز. بۇ ئۆمرىمىز قانچىلىك قالدى، خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. شۇڭغىچە بىزمۇ ياشىۋالساق دەيمەن. مەنمۇ سېنىڭ ئۇنداق جاپا تارتىشىڭغا چىدىمايمەن. لېكىن ئۆزەڭ ئۇنىمايسەن ئەمەسمۇ؟

-- كۆنۈپ قاپتىمەن،- دېدى جۇ خۇڭ، - ئورنىمغا بىر مۇلازىمەتچى قوبۇل قىلايلى، لېكىن شەرتىم شۇكى، شىنجاڭلىق قىزنى تاپمايسەن، باشقا ھەر قانداق

يەردىن بولسا بولىدۇ، چىرايى سەترەك بولسۇن.

-- چىرايى سەت بولسا خېرىدارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ قالىدۇ. مۇلازىمەت دېگەننى ئۇقمايدىكەنسىن. نەچچە دېدىم، ياش بىر يەرگە بارغاندىمۇ كەچكىچە قىزغىنىپ يۈرۈيسەن.

-- مەن قانداق قىزغاندىم؟

-- ئۆزەڭ بىلەرسەن، بۇ قېتىم شىنجاڭلىق قىزدىن بىرنى ئەكىلىمەن، شىنجاڭ ئاشخانىسىدا بىرەر ئۇيغۇر قىز بولمىسا بۇ ئاشخانىنىڭ تۇڭگان ئاشخانىسىدىن پەرقى قالمايدۇ، سەن دائىم كۈلىنىڭ سەت قىزلىرىنى ئەكىلىۋېلىپ، بەزى خېرىدارنى قاچۇردۇڭ، قاراپ بېقىپلا چىقىپ كەتتى. بۇندىن كېيىن مۇلازىمەتنى ياخشىلىمىساق بولمايدۇ. يېزا ئاشخانىسى ئەمەس بۇ.

-- خېرىدار ئوبدان كېلىۋاتىدىغۇ؟ قايسى خېرىدارنى قاچۇرۇپتىمەن؟

-- سەن ئىشلەش بىلەن بولۇپ كېتىپ ئۇنىڭغا دىققەت قىلمىدىڭ، مەن بۇ ئاشخانىدا كۈندە قاراپ ئولتۇرۇۋاتىمەن. بەزى ئىشلارنى سەندىن ياخشى بايقاۋاتىمەن. بۇ يەرگە ئەرلەر كۆپرەك كېلىدۇ. ئورنى ياخشى، تامىقى بەلەن دەپلا كېلىدۇ، ئەگەر مۇلازىمەتچىڭنى دەيدىغان بولسا ھېچكىم كىرمەيدۇ بۇ ئاشخانىغا. -- سەن ئەرلەرگە ئەمەس، ئاياللارغا، قىزلارغا بەكرەك كۆز سالىسىن. مەنمۇ سېنى ئوبدان بىلىمەن.

-- كۆز سالىسام نېمە بوپتۇ، بۇ دېگەن ئەر خەقنىڭ ئادىتى. كۆز سالغانغا نېمە بولىدۇ، مەن يا بېرىپلا بىرسىنىڭ كەينىگە كىرىۋاپتىمەنمۇ؟ نەچچە يىل ئۆي تۇتتۇم سەن بىلەن، كەيپىلىكتىكى ئاندا-ساندا بىر ئىشلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا خوتۇن خەقنىڭ كەينىگە كىرىپ كېتىپ ساڭا قارىماي قويغان يېرىم بارمۇ؟

-- بۇنى دېسەڭغۇ شۇ. بۆلەك شىنجاڭلىققا باققاندا خېلى تۈزۈك ئادەمسەن.

مەنمۇ ساڭا ئىشىنىپ تەگكەن، بولمىسا بىزنىڭ ئادىتىمىزدە ئالدىراپ باشقا بىر مىللەتكە تېگىدىغان ئىش يوق.

-- بۇنى مەندىن سورا، بىز مۇسۇلمان خەقتىمۇ ئەزەلدىن مۇسۇلمان ئەمەس خەقتىن خوتۇن ئالدىغان ئىش يوق.

— ئەمىسە نېمە دەپ ئالدىڭ؟ 10 نەچچە يىل خوتۇن قىلىپ بولۇپ يەنە نېمە گەپ؟ -- جۇ خۇڭ ئويلانغان يەردىن تېرىكىپ قالدى.

— مۇسۇلمان قىلارمەن دېگەن، لېكىن ئۆزۈم موللا بولمىغاچقا سېنى مۇسۇلمان قىلالمىدىم. كۈلچىلىق، ئەگەر شىنجاڭدا بولىدىغان بولسام خەق مېنى كاپىر دەيتتى، ئارىسىغا قاتمايتتى. كۈلدا بولغاچقا ياشاپ كەتتۇق، خەقلەرمۇ بارا-بارا چۈشىنىدىغان بولۇشتى. لېكىن، يەنىلا جىق ئادەم مېنى ئارىغا ئالمايدۇ. يۇرتقىمۇ 5-6 يىلدا ئاران بىر قېتىم بېرىۋاتىمەن. بارساممۇ كۆڭلۈم خوش يېنىپ كەلمەيمەن. بۇلارنى سەنمۇ كۆردۈڭ.

— سىلەر ئاشۇنداق خەقكەنسەلەر، مېنىڭغۇ پەقەتلا بارغۇم يوق.

— شۇڭمۇ سېنى بىرەر قېتىم ئاپارمىدىم.

— دېمەك سەن مېنى خوتۇن قىلىپ مىللىتىڭگە ئاسىيلىق قىلغان

بولساڭ، ئۇنداقتا مەنچۇ؟ بېيجىڭدا ھېچكىم مېنى بىر نېمە دېمەيدىغۇ؟

— سىلەر مۇسۇلمان ئەمەس-تە، كىمىڭلا پۇلى بولسا شۇنىڭغا

تېگىۋېرىسىلەر، شىنجاڭلىققىمۇ، چەت ئەللىككىكىمۇ ئوخشاش...

— سەن مېنى كەمسىتىۋاتىسەن، يېقىندىن بېرى غەلىتىلا بولۇپ قالدىڭ،

بۇرۇنقى ئەلپازىڭ يوق، مىجەزىڭ بۇزۇلۇۋاتىدۇ. مەن سېزىپ تۇرۇۋاتىمەن. سەندە

زادى بىر چاتاق بار. تۈگىمەيدىغان بىر چاتاق! -- جۇ خۇڭ سۆزلىگەنچە قايناپ،

يىغلىغىلى تاس قالدى.

— بولدى، بولدى، كۆزۈڭنىڭ يېشىنى ماڭا ئېقىتىپ بەرمە، سېنىڭ ئېرىڭ بولغانلىقىمدىن ھەرگىز پۇشايمانم يوق، بىللە ئوقەت قىلىپ مۇشۇ كۈنگە كەلدۇق. شىنجاڭدا بولغان بولسام، يۈز مىڭ يۈەن دېگەننى بىر ئۆمۈر ئىشلەپمۇ تاپالمايتتىم، ھەممىسى سېنىڭ تۆھپەڭ خوتۇن، سېنىڭدىن بەك رازىمەن، بايا چىقىشىپ قويدۇم، تېرىكىپ كەتمە، ئەر-خوتۇن دېگەن ئانچە-مۇنچە كونا خاماننى سورۇپ، سۈركىلىشىپ تۇرمىسا تۇرمۇشنىڭ مەنىسى بولمايدۇ... ئەمەت جۇ خۇڭنى قۇچاقلاپ پەپىلەپ قويدى، خوتۇنى بىر دەمدىلا پەسكويغا چۈشۈپ يېنىك نەپەس ئالدى.

— گەپ قىلىپ نەگە كېلىۋىدۇق، ھە، دېمەك، ئاشخانغا بىر مۇلازىمەتچىنى قوبۇل قىلىپ سېنى ئارامغا چىقىرايلى، جو چۇنگاڭ ھەر قېتىم كەلسە دەيدۇ: ئاشخاندا تاماق ئوخشىغان بىلەن قىزغىن، گۈزەل كەيپىيات يوق، مۇلازىمەت سۈپىتى زاماننىڭ كەينىدە قالماقتا...

— ئۇ بىر شەھۋەتپەرەس نېمە، گېپىنى ئاڭلىما..

— ئۇ دەيدۇ تېخى: يەڭگەمنىڭ ھارغىن چىرايىنى كۆرگەن ھەر قانداق خېرىدارنى ھارغىنلىق باسدۇ. يەڭگەم ئەكىلىپ بەرگەن تاماقنى كۆڭۈلسىز، ئىشتىھاسىز يەيدۇ. پۇلىنىمۇ يەڭگەمگە خالا-خالىماي بېرىدۇ...

— شۇنداق دېدىما؟ ئۆلگۈر شياۋجو، ئەمدى كەلسەڭ ئالدىڭغا يۇندا ئەچىقىپ چاچمايدىغان بولسام...

— ئاچچىقلانما خوتۇن، ئۇنىڭ گېپىنى ئويلىنىپ بېقىش كېرەك، ئۇنىڭ گېپىنىڭ داۋلىسى بار، ئۇ شۇنداق دېگەندىن كېيىن مەن قاراپ باقتىم، راست، بەزى خېرىدار تاماقنى كۆڭۈلسىز يەپ چىقىپ كېتىدۇ. سەنمۇ راستلا مەندىن باشقا ھېچكىمگە قىزغىن ئەمەس، بۇ يېرىڭغۇ ئېسىل. لېكىن مۇلازىمەت دېگەننى

خەقنى ئويلاپ قىلىش كېرەك، شۇنداققۇ؟

— بۇ گەپنىڭ داۋىسى باردەك قىلىدۇ، -- دېدى جۇ خۇڭ تېخىمۇ

ئوڭشىلىپ، -- ئوقەت دېگەننىڭ بىر ئىزىدا قىلىۋەرگىلى بولمايدۇ..

— مانا ماگېپىڭ جايدا، ئاشخانا دېگەننى قورسىقى ئانچە ئاچمىغانلارمۇ

كېرىپ ھۇزۇرلانغۇدەك قىلىش كېرەك دەيدۇ جۇ چۇنگاڭ، بۇ گەپمۇ ماڭا ياقتى. چوڭ

رېستوران ئاچىلى دېگەندى، مەن مەبلەغ يوق دېدىم. مەنمۇ پاي قوشاي دەيدۇ،

ئويلىنىپ باقىلى دېدىم. زادى خېلى كۆپ پۇلىسى بارمىدۇ بۇ ھارامزادىنىڭ؟

— ھەي تاڭھەي، پوچىمىكىن دەيمەن. ھېچ نېمىسىنىڭ تايىنى يوق، گەپ

سېتىشتىن باشقىغا يارىمايدۇ.

— لېكىن ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ ھەممىسى كېرەكسىز ئەمەس، ئۇ ماڭا

بېيجىڭدىكى ئەڭ يېڭى ئىشلارنى دەپ كېلىدۇ، ئويلاپ باقمىغان پىلانلارنى

كۆرسىتىدۇ. كىيىۋالغان ئالىي كىيىملىرى، ئاياغلىرىغا قارىساڭ ئۇنىڭ بايلىقىغا

ئىشىنىپمۇ قالسىەن..

— خەقلەرنىڭ كۆزىنى بويمايدۇ، بەك ئىشىنىپ كەتمە ئۇنىڭغا..

— لېكىن ئۇنىڭ تەكلىپلىرى بولىدۇ، ئاشخانىنىڭ ھۆسنىگە ياراشقۇدەك،

خېرىدارنىڭ كەيپىنى كۆتۈرگىدەك قىزدىن بىرنى تاپايلى. ھەققىنى بىر ئاز يۇقىرى

بەرسەك بولىدۇ.

— جۇ چۇنگاڭ ئۆزىنى دەپلا ساڭا بۇ تەكلىپنى بەرگەندۇ ھەقىچان؟

ھېلىگەر نېمە - دە!

— بۇ ئاشخانىغا جۇ چۇنگاڭلا كىرمەيدىغۇ، ئۇمۇ بىر خېرىدار، بۇ

ئاشخانىنى ئوبدان بىلىدۇ. بىزگە ياخشى بولسا دەيدۇ، ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلىپ،

شىنجاڭلىق بىر قىزنى ئەكەلسەڭ ئاشخانىنىڭ ئالاھىدىلىكى چىقىدۇ، ھەقسىز

بىر ئېلان بولىدۇ. شۇ قىزنىڭ چىرايى ئادەتتىكىچە بولسىمۇ ئۇنىڭ مۇئامىلىسى،
بىر كۈلۈپ بېقىشلىرى شۇ خېرىدارنى يەنە مۇشۇ ئاشخانىغا باشلاپ كېلىدۇ. ئادەم
دېگەن چىرايلىق نەرسىگە ئامراق...

— مەن ھەممىدىن بەك ئامراق دېگەن گەپنى ئوچۇقلا قىلىپ!

— مەن ساڭا نەچچە دېدىم، پەقەت گەپ يېمەيسەن، ئاشۇنداق قاملاشمىغان
كۈندەشلىكنىڭ تۈپەيلىدىن بۇ ئاشخانىدا تۈزۈك بىر قىز تۇرۇپ باقمىدى،
مۇلازىمەت سۈپىتى پەقەت تاماقتىلا قالدى. ئاشپەز ئۇستاملارنىڭ جاپاسى بولمىغان
بولسا بۇ ئاشخانا تاقىلىپ قالاتتى.

— كىم شۇنداق دەيدۇ، ھەممىمىز تىرىشتۇق.

— لاۋبەننىڭ ئۆزى سوڭۇلداپ ئىشلەپ يۈرسە خەق نېمە دەيدۇ، سەن
ئولتۇرۇپ باشقۇرۇپ بەر. ئۆزەڭگىمۇ ئىچىڭ ئاغرىسۇن، ئىشلەپ قېرىپ كەتسەڭ
مەن ئەمدى راستلا تالاغا قارايمەن جۇمۇ... -- ئەمەت كۈلۈپ خوتۇننىڭ ئېڭىكىنى
ئوينىتىپ قويدى، جۇ خۇڭ:

— زادى سەن شىنجاڭلىقنىڭ نىيىتىڭ باشقا، ئەسكى، شەھۋەتپەرەس،
ياۋايى... -- دەپ ئەكىلەپ ئەمەتنىڭ تۈكلۈك مەيدىسىگە مۇشتلىدى.

ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي، ئەمەت تەرەپ- تەرەپتىن ئوقۇشۇپ يۈرۈپ ئۆزىنىڭ بۇ
كىچىك ئاشخانىسىغا باھارگۈل ئىسىملىك چىرايلىق، سەبى بىر قىزنى پەيدا
قىلدى. بۇ قىز ئەسلىدە تولۇقسىزنى پۈتتۈرۈپلا مېھمانخانا مۇلازىمىتى كەسپىگە
قوبۇل قىلىنىپ ئۈرۈمچىدە ئۈچ يىل ئوقۇغانىدى، ئوقۇش پۈتتۈرۈشكە ئاز قالغاندا
بۇلارنى پىراكتىكا قىلدۇرۇش ۋە ياراپ قالسا ئېلىپ قېلىشقا ۋەدە قىلغان مېھمانخانا
باھارگۈل قاتارلىق ئۈچ قىزنى بېيجىڭدىكى باش شىركەت قارىمىقىدىكى
مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇردى. بۇ مېھمانخانا بۇ قىزلارنى ئۇلار خالىمايدىغان بەزى

ئىشلارغا مەجبۇرلىدى، يەنە كېلىپ بايرام مەزگىللىرىدە ساقچىلار تولا كېلىپ بۇ قىزلارنى تەكشۈرۈپ ئاۋارە قىلدى. بۇ قىزلار بۇ يەردە ئىشلىمەيمىز دېيىشتى. ئۇلاردىن نارازى بولغان جىڭلى بۇ قىزلار ئوقۇغان مەكتەپكە ۋە مەسئۇل مۇئەللىمىگە يالغان، رەسۋا گەپلەرنى قىلىپ، ئۇلارنى مېھمانخانىدىن بوشاتتى، پىراكتىكىسىنى ئىناۋەتسىز قىلدى. بۇ قىزلار مەكتەپكە قايتىپ بېرىپ ئۆزىنى ئاقلاشنى خالىمىدى، ئوقۇش پۈتتۈرسىمۇ بەربىر ئۆزى ئىش تاپاتتى. باھارگۈلدىن باشقا ئىككى قىز ئائىلىسىنىڭ ياردىمىدە بېيجىڭدا داۋاملىق قېلىپ ئۆزى پۇل تۆلەپ چەت ئەل تىلى ئۆگىنىشكە باشلىدى. باھارگۈلنىڭ ئائىلىسى جەنۇبلۇق دېھقان ئائىلە بولغاچقا، بېيجىڭدا بىر مەزگىل ئاشخانىدا ئىشلەپ پۇل تېپىش قارارىغا كەلدى، ئىش ئوقۇشتى. لېكىن كۆپىنچە ئاشخانىلارنى ئۇيغۇر خوجايىنلارنىڭ ھاجى خېنىم بولۇپ كەتكەن خوتۇنلىرى باشقۇرۇۋاتقان بولغاچقا، بۇ قىزنى ئاشخانىدا پەيدا قىلىشنى خالاپ كەتمىدى، ئىش ھەققىنى تۆۋەن دەپ تۇرۇۋالدى. خوتۇنى ئالدىدا ئۇ قىزنى ئېلىپ قالالمىغان بىر خوجايىن ئەمەتنىڭ مۇلازىمەتچى ئىزدەپ يۈرگەنلىكىدىن خەۋىرى بولغاچقا ئۇنىڭغا دەرھال تېلېفون قىلىپ ئۇ قىزنى ئېلىپ قېلىشنى ئېيتتى. ئەمەت تاكىسى توسۇپ ئۇچقاندەك كەلدى ۋە ئۇ قىزغا باشقىلاردىن نەچچە يۈز يۈەن يۇقىرى ئىش ھەققى ۋە تۇرالغۇ ۋەدە قىلىپ، باھارگۈلنى ئاشخانىسىغا ئېلىپ كەلدى. جۇ خۇڭ بۇ قىزنى كۆرۈپلا بىر ئاز تاتىرىپ قالدى، ئەمما قىزنىڭ چىرايىدىن سەبىيلىكى چىقىپ تۇرغاچقا ئەمەتنى ئازدۇرۇپ كېتەلىشىگە ئىشەنمىدى، پەقەت ئەمەتنىلا چىڭ تۇتسا ئىشتىن چاتاق چىقمايدىغاندەك قىلاتتى. قىز خەنزۇچىنى راۋان سۆزلەيتتى، جۇ خۇڭنى ئەتىسىدىن باشلاپ ”ھەدە” دەپ ئاتاشقا چۈشۈپ كەتتى، مۇلازىمەتتە قىزغىن ئاكتىپ بولدى، ئاشپەز ئۇستاملار بىلەنمۇ چىقىشىپ كەتتى. دەرۋەقە، بۇ ئاشخانىنىڭ سودىسى ئاز

كۈندىلا بۇرۇنقىدىن ياخشى بولۇپ كەتتى. جو چۈنگاڭ ئەمەتتىن ئۇ قىزنى ئاڭلاپ
ئاتايتەن كۆرگىلى كېلىپ كۆزلىرى ئويناپ كەتتى:

-- تۈزۈكرەك مۇلازىمەتچى قىز تاپ دېسە مۇشۇنداقمۇ چىرايلىقنى
ئەكىلىۋالامسەن؟ يەڭگەم تىنچلىقتۇ؟

-- ئاستىراق گەپ قىل، سېنىڭ گېپىڭ بىلەن بولدى بۇ ئىش، جۇ خۇڭنىمۇ
تەستە ئۇناتتىم. راست دېگەندەك، سودا ئوبدانلا ئېقىپ قالدى. قىزغا ئايدا 700
سوم بېرىمەن، يېقىندا يەڭگۈشلىگەن سىچۈەنلىك قىز بىلەن بىر ياتاققا
ئورۇنلاشتۇرۇپ، ياتىقىنى ئوبدان بېزەپ بەردىم. خېلى رازى كۆرۈنىدۇ.

-- رازى بولمايچۇ، كىچىك قىزدەك قىلىدۇ، ئىش كۆرمىگەنمۇ نېمە؟!
-- بۇ قىزغا كۆز سېلىشقا چۈشتۈڭمۇ ئەمدى، پاسىق گۈي... سەن ئاۋۋال
ئەيدىز كېسىلىڭنى داۋالات..

-- نېمە ئەيدىز؟ ئادەمنى قورقۇتما، مەن ھەر ۋاقىت قاپچۇق ئىشلىتىمەن.
-- ئالدىراپ قالغاندا ئۇنتۇپ قالماسەنكىن دەيمىنا؟
-- چاقچاق قىلما، جانغا چاقچاق قىلغىلى بولمايدۇ، ئەڭ دۆت، ئەخمەق
ئادەملەرلا بىر دەملىك لەززەتنى دەپ جېنىنى سېپ بېرىدۇ.

-- ئىشقىلىپ سەندە بىر جىنسىي كېسەللىك بار، ھېلىقى يېرىڭدە
بولمىسىمۇ كاللاڭدا بار. بىر دەمنىڭ ئىچىدە مۇشۇ كىچىك قىزغا شۆلگىيىڭنى
ئېقىتىپ بولدۇڭ. ئەسلى مەقسىتىڭ مۇشۇمىدى؟ ساڭا دەپ قوياي، بۇنداق نىيىتىڭ
بولسا دەرھال يان، بىز خەق سولامچىلىق، شوۋبىكەشلىكنى قاتتىق يامان كۆرىمىز..
-- نېمىلەرنى دەپ كەتتىڭ، ئادەتتە مېنىڭ ئېغىزىم مۇشۇنداق، بۇنداق
سەبىي گۈللەردىن قاراپ زوقلىنىش كېرەك. مەنمۇ خېلى ۋىجدان ئىگىسى. مەنمۇ
بېيجىڭغا دەسلەپتە چىققاندا ئاشۇنداق ئاز پۇلغا ئىشلىگەن. بۇ يەرگە ھەممىمىز

مۇساپىر، بۇ قىزغىمۇ ئاسان ئەمەس. باققان ئاتا-ئانىسىنىمۇ ئويلايمىز. مېنى ھېچنېمىنى ئويلىمايدۇ دەمسەن؟ مەنمۇ خېلى ئاق كۆڭۈل نېمە، كىشىگە يامانلىقىم يوق. بۇنداق ئاجىز، گۆدەك قىزنى ئالداپ ياكى زورلۇق ئىشلىتىپ ئىگىلىۋالغۇم يوق. بىزمۇ ئوينايدىغان سەتەڭلەرنى تېپىپ ئوينايمىز، ئۇلار مال ساتىدۇ، بىز مال ئالىمىز.

— سەندەك گۇياىلار ئاچكۆز كېلىدۇ-چۇ، خىلىنى تېپىپ ئوينا، ئەمما ئۆزەڭگە كېسەل يۇقتۇرۇۋالما.

— ۋاي خاتىرجەم بول، مەن ئۆزەمنىڭ پىشىغا ئەزەلدىن پۇختا. لېكىن بۇ قىزدىن كۆزۈمنى پەقەت ئۆزەلمەيۋاتىمەن. توي قىلاي دېسەڭ مانا مۇشۇنداق قىزلارغا ھەقىقىي كۆڭۈل ئىپادىلىسەڭ بولىدۇ.

— بۇ قىز بىلەن توي قىلالمايسەن، ئۇ ئۆلىسىمۇ ئونمايدۇ...

— نېمىشقا؟ مەنمۇ بەك قېرىپ كەتمىدىمغۇ؟ 30 ياشقا بارمىدىم تېخى، سەن خەنزۇدىن خوتۇن ئالساڭ بولىدىكەن، مەن نېمىشقا شىنجاڭلىق قىزنى ئالالمايمەن.

— بۇ قىز دېگەن مۇسۇلمان، ھەم سەندىن بەكلا كىچىك، بۇ قەتئىي مۇمكىن بولمايدىغان ئىش. ئۇنى دەپلا قالساڭ بۇ قىز بۇ يەردىن قېچىپ كېتىدۇ. شۇڭا گېپىڭ مۇشۇ يەردىلا توختاپ قالسۇن.

— مېنىڭ كاللامدىن زادىلا ئۆتمەيدۇ، سەن خوتۇن ئالساڭ بولىدىكەن، ماڭا بولمايدىكەن. يەڭگەمنى مۇسۇلمان قىلالماي تۇرۇپسەنۇ، مەندىن مۇسۇلمانلىقنى تەلەپ قىلسەن؟ سېنىڭ قانداق ئالاھىدە ھوقۇقۇڭ بار؟ ھازىر دېگەن پۇللا بولسا قىلىمەن دېگەننى قىلغىلى بولىدۇ. مۇسۇلمان بول دېسەڭمۇ بولاي، مەنمۇ ئەزەلدىن بىر نەرسىگە بەك ئېتىقاد قىلىپ باققان ئەمەس. بۇددا دىنىنىمۇ ئوقمايمەن،

كومىنىزىمنى تېخىمۇ چۈشەنمەيمەن. ئىسلام دىنىنىمۇ پەقەت ئاڭلىغان.
خىرىستىئان دىنىنى كىنولاردىن ئاز-تولا چۈشەنگەن. لېكىن مەن خىرىستىئان
دىنىغا بىر ئاز قىزىقمەن. ئاڭلىسام ئۇلار سۆيۈشنى بەك قوللايدىكەن...
ئەمەت تاماكا چېكىپ ئولتۇرۇپ تۇيۇقسىز بىئارام بولۇپ كەتتى، جو
چۈنگاڭنىڭ گەپلىرىمۇ قۇلىقىغا كىرمىدى، باھارگۈل ئۇلارغا چاي قويۇپ بەرگىلى
كەلدى، جو چۈنگاڭ ئۇنىڭغا يەنە بىر رەت تىكىلدى. باھارگۈل كۆرمىگەنگە
سېلىپ نېرى كەتتى. ئەمەت چايدىن بىر يۈتۈم ئىچتى، چاي بەك قىزىق
بولمىسىمۇ ئۇنىڭ كانىيىنى ئۆتكۈر بىر نەرسىدەك تىلغاپ ماڭدى، ئۇدا نەچچە
كۈن بولدى، ئەمەت تۈزۈك تاماق يېمىدى. مەيدىسىدە بىر يىلان باردەك ئۇنى تىنماي
قىينايتتى. جو خۇڭ بىر نەچچە قېتىم دوختۇرخانىغا بېرىپ كۆرۈنۈپ بېقىشنى
ئېيتىۋىدى، بىر نەچچە كۈن قاراپ باقىلى دەپ ئۈنىمىدى.

8

ئەمەتنىڭ كېسىلىنى تەكشۈرگەن دوختۇر قوپال بىر ئادەم بولۇپ، ئەمەتكە
ۋاقىراپ كەتتى:

-- شۇنچە ئېغىرلاپ كەتكىچە نېمىشقا تەكشۈرتمىدىڭ؟

ئەمەت ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى:

-- نېمە كېسەلكەن؟

-- قىزىلئۆڭگەچ، ئۈچەي راکى!

ئەمەت چۆچۈپ كەتتى، راک دېگەن ساقايماس، ئەجەللىك كېسەل دېگەنلەرنى

ئويلاپ تېنى شۈركىنىپ، ئاۋازى پەسلەپ كەتتى:

-- ساقايتقىلى بولامدۇ؟

-- بىر نېمە دېمەك تەس.

جۇ خۇڭ دوختۇرنىڭ بايقى قوپاللىقىدىن يېرىلغۇدەك بولغانىدى، كېسەلنى ئاڭلاپ بىر دەمدىلا روھى سۇندى. دوختۇر ئەمدى ئۇنىڭ ئالدىدا ئۇلۇغ، مۇھىم ئادەمگە ئايلاندى.

-- ساقايتقىلى بولسا نەچچە پۇل كەتسىمۇ مەيلى دوختۇر، بۇنىڭغا بىر ئامال قىلايلى-- دېدى جۇ خۇڭ ئەمدى كۈلپەتلىك كۈنلەرنىڭ باشلىنىدىغانلىقىنى ئويلاپ غەمگە چۆكۈپ.

-- بۇ ناھايىتى يامان سۈپەتلىك بىر راک، كېڭىيىش سۈرئىتى تېز، بالدۇرراق تەكشۈرتكەن بولسا بالدۇرراق داۋالاپ كېسەلنى كونترول قىلغىلى بولاتتى. مانا ئەمدى ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قاپتۇ. مۇشۇ ۋاقىتقا چىداپ يۈرگىنىگە ھەيرانمەن، جېنىڭغا نېمانداق ئىچىڭ ئاغرىمايدۇ سېنىڭ! شىنجاڭلىق دېگەن شۇنداق بولامدۇ-يا!

-- بىرەر ئاي بولدى، تۈزۈك تاماق يېمىدى، ئۆزىمۇ ئورۇقلاپ ھېچ ھالى قالمىدى. شۇنچە دېسەم ئۈنىمىدى، گال ئاغرىقى، ئىككى كۈن ئۆتسە ئوڭشىلىپ كېتىدۇ دەپلا يۈردى. مانا ئەمدى نېمە ئىش بۇ؟! نېمىشقا دوختۇرغا بارىلى دېمەيسەن؟ ئاغرىسا نېمىشقا دېمەيسەن، بالدۇرراق ئۆلەي دېدىڭمۇ-يا!... -- جۇ خۇڭ ئازابلىنىپ ئۈن سېلىپ يىغلاپ كەتتى.

ئەمەت تاشتەك قېتىپ تۇراتتى، ئۆمرىدە دوختۇرخانىدا يېتىپ باققىنى بىلمەيدىغان بۇ ئىنسان شۇ تاپتا گېلىدىن بوغۇپ ئۆلۈمگە سۆرەۋاتقان مۇدھىش كېسەلنىڭ ئالدىدا تەمتىرەپ قالغانىدى، خوتۇنى يىغلاۋاتاتتى، ئۇ ئەزەللىك جاسارىتىنى يىغىپ دوختۇرغا يۈزلەندى:

-- قانداق قىلىش كېرەك؟

-- بالدۇرراق شۇنداق دەپ ئالدىمغا كەلسەڭ بولمامدۇ؟

-- سەل قارايتىمەن، بەك ئاغرىتىپ كەتمىگەندىكىن ساقىيىپ قالار دەپتىمەن.

چۈنكى مەن ئەزەلدىن دوختۇرخانىدا يېتىپ باقمىغان.

-- ياتىمىغان بولساڭ ئەمدى يات، داۋالاپ باقىلى، ئەمما گەپنىڭ ئوچۇقىنى

دەي، ھەر قانچە پۇل خەجلىسەڭمۇ بۇ كېسەلنى تۈپتىن ساقايتقىلى بولمايدۇ، ئاق

قان ھۈجەيرىلىرى ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ بوپتۇ. بالدۇرراق ھەرىكەتلەنگەن بولساڭ

بەلكىم ئۇلارنى چېكىندۈرگىلى بولاتتى. سەن ھازىر مەغلۇب بولغان ئەسكەرنىڭ

ئۆزىلا بولدۇڭ. شۇڭا ئاچچىقىم كېلىدۇ ساڭا، جېنىڭغا ئىچىڭ ئاغرىمايدىغان

نېمىكەنسىن، پۇلۇڭنى بالدۇرراق خەجلىسەڭ بولمامدۇ؟ ساڭا نېمە دېيىشىمنى

بىلەلمەيۋاتىمەن، دوختۇر بولۇش سۈپىتىم بىلەن ساڭا شۇنى دېيەلەيمەن: داۋالاپ

باقايلى، ئەمما ئۈمىد چوڭ ئەمەس، بىزدە تېخنىكا، سەۋىيە شۇنچىلىك. پۇلۇڭنى

قۇرۇتۇپ بولغاندا دوختۇرخانىدىن چىقىپ كېتىسەن، بىر نەچچە ئايلا

ياشىيالايسىن. ساڭا مەن ئەركەكتەك گەپ قىلىۋاتىمەن، يالغان گەپ قىلىپ كۆڭۈل

ياساپ ئولتۇرغۇم يوق، قالغىنىنى ئۆزەڭ بىل. مېنى سەپرا قىلىۋەتتىڭ... --

دوختۇر ناھايىتى ئىتتىك گەپ قىلاتتى، مېجەزى تولىمۇ چۇس ئادەم ئىدى.

ئەمەت بۇ ئەسنادا دوختۇرغا نېمە دېيىشىنى بىلەلمىدى، دوختۇرنىڭ

چىرايدىكى ھارغىنلىق، كۆزلىرىدىكى بىلىنەر-بىلىنمەس غەزەپ، ئارىدا ئوچۇق

ئېيتىلغان گەپ ئەمەتنى ئەمدى پۇل خەجلىپ داۋالاشنىڭ ئوچۇق زىيان

ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇردى. بەربىر ئۆلىدىغان گەپكەن، قانچىلىك ئۆمۈر

قالغاندۇ، بىر ئاي؟ بىر ھەپتە، ئۈچ كۈن؟ ئەمەتنىڭ پاچاقلىرى تىترەپ،

دەلدۈگىنى كەتتى، جۇ خۇڭ ئۇنى يۆلۈۋالدى. جۇ خۇڭ ئەمدى ئۈنچىقارماي

يىغلايتتى، ئەمەتكە چىڭ ئېسىلىپ ئاخىرقى كۈنلەردە بولسىمۇ ئۇنىڭغا پۈتۈن

ۋۇجۇدى بىلەن يېقىن تۇرۇشنى ئىستەيتتى.

-- نەچچە پۇل كەتسە مەيلى، داۋالتىپ باقايلى، چوقۇم پايدىسى بولىدۇ. ھېچ بولمىسا ئۇزاقراق...

-- دوختۇرخانىدا ياتمايمەن! -- دېدى ئەمەت كەسكىنلىك بىلەن، -- دوختۇر دېدىغۇ ساقايتقىلى بولمايدۇ دەپ، رايك دېگەن زادى ساقايدىغان كېسەل، بىر مۇنچە پۇلنى بۇزۇپ داۋالانغان بىلەن قانچىلىك ياشاپ كېتەرمەن؟ بولدىلا، ھامىنى ئۆلىدىغان گەپكەن...

--- سەن ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن، مەن قانداق قىلىمەن؟ سەن ئۆلسەڭ مەن قانداق قىلىمەن؟ ئون نەچچە يىل ياشاپ ئەمدى بۇ كۈنگە كەلگەندە سېنى بۇنداق تاشلىۋېتىشكە بولامدۇ؟

-- مېنى داۋالتىپ بار دەسميىنى قۇرۇتۇپ بولساڭ تالادا تىلەمچىلىك قىلامسەن؟ قىزىمىزنى كوچىغا چىقىرامسەن؟ كالاڭ ئىشلەمدۇ سېنىڭ؟ -- ئەمەت خوتۇنغا سەل-پەل ئاچچىق ھەمدە ئىلتىجا بىلەن تىكىلدى.

-- ئۇنداق ئادەم ئاغرىقىڭنى داۋاملىق يوشۇرۇپ ئۆيدە جىمجىتلا ئۆلۈپ قالساڭ بولمامدۇ؟ -- دېدى جۇ خۇڭ بايا دوختورنىڭ ئالدىدا چىقىرىلمىغان ئاچچىقىدىن كۆپۈپ پارتىلاپ، -- نېمىشقا كېسەل تۇرۇپ ۋاقتىدا كۆرۈنمەيسەن؟ نېمىشقا بىزنى ئويلىمايسەن؟ ئەمدى كېسەل چىققاندا، داۋالانمايمەن دېسەڭ قانداق بولىدۇ؟ ئالدىدا ئۆلۈپ بېرەمتىڭ؟ مېنى يا ۋىجدانىڭىزغا چىقىرىپ قېشىڭىزدىن قوغلىۋەت، يا بولمىسا داۋالنىمەن دە..

-- سەن خەق زادى جاھىل، مېنىڭ داۋالانغۇم يوق ئەمەس، لېكىن پايدىسى يوق دەۋاتمامدۇ؟ نەچچە يىل جاپادا ئىشلەپ تاپقان پۇلنى ئون- ئونبەش كۈندە سورىۋېتىپ، يەنە ئۆلۈم خېتىنى ئېلىپ ئۆيىگە قايتىپ كېلىدىكەنمەن، مەن ئۇنداق ئەخمەق ئەمەس، بۇ دوختۇر قوپال نېمە بولغان بىلەن راست گەپ قىلىدىكەن.

بولدى، سەن ئارتۇقچە ئازابلىنىپ كەتمە، مەن يىقىلىپ قالغىچە شىنجاڭغا كېتىپ
شۇ يەردە داۋالانى، ئۆلسەممۇ شۇ يەردە ئۆلەي... مەن باياتىن مۇشۇنداق قارار
قىلىپ بولدۇم.

-- سەن ئەڭ ياخشىسى يەنىلا داۋالانغىن، بۇ دوختۇرنىڭ نېرۋىسى سەل
چاتاق تەك قىلىدۇ، باشقا دوختۇرخانىغا بېرىپ كۆرسىتىپ باقايلى.

-- بىكار ئاۋارە بولىمىز، پايدىسى يوق.

-- ماقۇل دېگىن، ئەگەر بۇ قېتىمىمۇ شۇنداق نەتىجە چىقسا دوختۇرلار يەنە
نېمە دەيدۇ، ئاڭلاپ باقايلى.

-- پۇل دەيدۇ، پۇل. دوختۇرخانىدىن بەربىر ئۆلۈكۈم چىقىدۇ. مېنىڭ
دوختۇرخانىدا ئۆلۈپ قالغۇم يوق، ھازىر خېلى ياخشى ۋاقىتىمدا بارىدىغان جايىمغا
بالدۇرراق بېرىۋالسام دەيمەن، ئەگەر سەن مېنىڭ ئىشىمغا كاشلا قىلساڭ، سېنى
ھەرگىز كەچۈرمەيمەن خوتۇن!

-- ماقۇل، ماقۇل، ئەمما مېنىڭ دېگىنىم بويىچە باشقا دوختۇرخانىغىمۇ بىر
بېرىپ باقايلى. ئاندىن پەقەت ئۇنىمىسىڭ، سېنىڭ دېگىنىڭدەك قىلايلى.

ئۇلار يەنە بىر داڭلىق دوختۇرخانىغا بېرىپ كېسەلنى تەكشۈرتتى.
دئاگنوزغا مەسئۇل دوختۇر جۇ خۇڭنى چاقىرتىپ ئىشخانىسىغا ئېلىپ كىردى:

-- قىزىل ئۆڭگەچتىن باشلاپ ئۈچە يىگىچە راک ھۈجەيرىلىرى قاپلاپ
كېتىپتۇ، ئاشقازانغا يامراش خەۋپى بار. كېسەل ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قاپتۇ.
ئىلگىرى تەكشۈرتۈپ داۋالانغانمۇ؟

-- ياق، تۇنجى قېتىم كېلىشىمىز.

-- ۋاقتىدا كۆرۈنمەپتۇ، بۇنداق ئەھۋالدا ساقايتىش تەس، پەقەت راکنىڭ
كېڭىيىشىنى توسۇپ قالالايمىز، خىمىيىلىك داۋالايمىز. داۋاللىتىمىز دېسەڭلا

ئاۋۋال 100 مىڭ يۈەن تاپشۇرۇڭلار، كېيىن كېسەل تەرەققىياتىغا قارايمىز، ئۆمرىنى بىر ئاز ئۇزارتىشقا بولىدۇ...

جۇ خۇڭ تەكشۈرۈش نەتىجىسى سېلىنغان بىر خالتا نەرسىنى قولتۇقلاپ ئەمەتنىڭ يېنىغا كەلدى، روھى بەكلا چۈشۈپ كەتكەندى.

-- مەن دېمىدىمۇ، ئارتۇق پۇل خەجلەپ يەنە كۆڭۈل ئاغرىقى تېپىۋالدۇق. ئۈمىد يوق دېگەندىكىن ئۈمىد يوق، بۇ دېگەن خۇدايىمنىڭ تەقدىرى، خۇدانىڭ تەقدىرىگە بەندىنىڭ ئىلاجى يوق، -- ئەمەت ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى خۇدانىڭ قۇدرىتىگە باغلاپ ئۆزىنى شۇنچە روھلۇق تۇتۇشقا تىرىشىپمۇ، كۆڭلىنىڭ بىر يېرىدە تۈگمەس بىر تەشۋىش، ۋەھىمنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ قالدى. قۇربان ھېيت كۈنى بارغان مەسچىتتىكى جامائەتنى، نەچچە ئايدا بىر قېتىم بېرىپ قويدىغان جۈمە نامازلىرىدا ئىمامغا ئەگىشىپ دۈم يېتىپ قىلغان سەجدىلىرىنى ئويلىدى. ئارقىدىنلا ئاشخانىدا كۈندە دېگۈدەك بىرەر رۇمكىدىن ئىچىپ قويدىغان ھاراقلىرى، مەستلىكتە قىلىپ سالغان بەھاي ئىشلىرى، خوتۇنىنى مۇسۇلمان قىلىمەن دەپ قىلالمىغانلىرى، يەنە ئاللىقانداق گۇناھلىرى ئېسىگە كېلىپ تۇرۇۋالدى، ئىچى چايان چاققانداك قورۇلدى، ۋۇجۇدى سوغۇق تەرلەپ كەتتى: ” خۇدا، ئازماس ئاللاھ، بەندەڭنى ئەپۇ قىل، مەن ئەمدى قانچىلىك ۋاقتىم قالسا شۇنچىلىك تۆۋە قىلاي...”

جۇ خۇڭ گەپ قىلماي يىغلامسىراپ كېتىۋاتتى.

ئەتىسى جۈمە كۈنى ئىدى، ئەمەت بېيجىڭدىكى ئەڭ چوڭ مەسچىت بولغان نىۋ مەسچىتىگە بالدۇر بېرىپ ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ غۇسلى قىلدى. بىر-بىرى بىلەن سالاملىشىۋاتقان، گەپ قىلغۇچ يۇيۇنۇۋاتقان، تاھارەت ئېلىۋاتقان ساغلام ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىغا ھەۋەسلەندى، بىر ئاز ھەسەتمۇ قىلدى. ئۇلاردىن بىر

نەچچىسى ئەمەتنى تونۇپ سالام قىلدى، ئەھۋال سورىدى. تونۇمايدىغانلىرى باش لىگىشىتىپ قويدى، بەزىسى قارىمايمۇ قويدى. ”خوتۇنۇڭ خەنزۇ بولغاچقا مۇشۇ كۈنگە قالدىڭ بىچارە بايقۇش، بۇ دېگەن خۇدايىمنىڭ جازاسى” دەۋاتقاندا قىلاتتى ئۇلار. ئەمەت ئارتۇق ئويلىمىدى، خۇدايىمنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ھازىر ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ ئارزۇسى، ئويلايدىغان ئىشلىرىنىڭ ئەڭ چوڭى ئىدى. ئۇ يۇيۇنۇپ يەڭگىلەپ قالغان ۋۇجۇدىنى مەسچىتكە ئېلىپ كىردى، ۋەز سۆزلەۋاتقان ئىمامنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالدىنقى رەتتە ئولتۇردى. سۆزلىنىۋاتقان ۋەز تولىمۇ پاساھەتلىك، تەسىرلىك بولۇپ، بۇ مەسچىتتە ئۇنى ئەمەتتەك ئىخلاس بىلەن تولۇق چۈشىنىدىغان شىنجاڭلىق ئۇيغۇر تولىمۇ ئاز ئىدى. خۇيزۇ ئىمام گويا ئەمەتنىڭ كۆڭلىدىكى تېپىۋالغاندەك سۆزلەيتتى، ئەمەت ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلىدى، قەلبى ئېرىپ كەتتى، ئاللاھنىڭ رەھمىتىنىڭ كەڭ ئىكەنلىكىنى، بۇ رەھمەتتىن پەقەت كاپىرلارلا ئۈمىدسىزلىنىدىغانلىقىنى، مۇسۇلمان بەندىلەرنىڭ ھەر ۋاقىت ئۈمىدسىزلەنمەي، گۇناھلىرىغا تۆۋە قىلىپ، ئاللاھنى داۋاملىق ياد ئېتىپ، جەننەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئاخىرىغىچە تىرىشىشى كېرەكلىكىنى، مۇسۇلمانلارنىڭ ھەقىقىي مۇسۇلمان ھالىتىدە ئۆلۈپ كېتىشى لازىملىقىنى بىلىۋالغىنىدىن خۇددى ئابى زەمزم ئىچىۋالغاندەك روھلىنىپ، بىر نەچچە قېتىم ھاياجانلىنىپ ئورنىدىن قىمىرلاپ قويدى.

خاتىپ خۇتبە ئوقۇۋاتقاندا ئەمەت گەرچە ئەرەبچىنى چۈشەنمىسىمۇ، ئاۋازدىكى قەتئىيلىك، جاسارەت، تەلەپپۇز، چاقىرىق ئاھاڭلىرىنى ھېس قىلدى؛ يەنە بىر ئەزان ئوقۇلغاندا دۇئا قىلدى، ئىمام نامازنى باشلىغاندا روھى گويا شۇ قىرائەتنىڭ قېتىغىغا شۇڭغۇدى، ئىمام ”ئاللاھۇ ئەكبەر” دەپ ئېگىلىگەندە ئىخلاس بىلەن ئېگىلدى، سەجدە قىلدى، كۆزلىرىگە ياش كەلدى، ناماز ئاخىرىدا ئۆلۈمدىن

كېيىنكى ئاقىۋىتىنىڭ ياخشى بولۇشىنى چىن دىلىدىن تىلەپ دۇئا قىلدى، يەنە يىغلاپ سالدى...

ئۇ مەسچىتتىن چىققاندا بىر توپ ئۇيغۇرلار مەسچىت دەۋازىسى ئالدىدا توپلىشىپ، بىر-بىرىنىڭ دىدارىغا قارىشىپ، سالاملىشىپ تۇراتتى. ئۇيغۇر باققال، سامسپەز، ماتاڭچىلارنىڭ بازىرى قىزىپ كەتكەندى، ئەمەت يەنە بىر قانچە ئايالنى كۆردى، يەنە بىر يالاڭباشتا چىرايلىق قىزغا سەپسالدى. بالا كۆتۈرۈۋالغان بىر ئايال ئېرىنىڭ مەسچىتتىن چىقىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك قىلاتتى، بۇ ئاياللار ئەمەتكە شۇنچىلىك سۆيۈملۈك، يېقىملىق كۆرۈنۈپ كەتتىكى، يۈرىكىنىڭ بىر يەرلىرى ئېچىشتى، چىدىمىدى ۋە ئۇزاق تۇرالمايلا كېتىپ قالدى، بىر توپ ئۇيغۇر شۇ يەردە بازىرىنى قىزىتىپ قالدى، ئەمەت مۇشۇ كېتىشتە ئەمدى ئۇلاردىن ۋە بۇ مەسچىتتىن مەڭگۈ خوشلىشىدىغاندەك بىر تۇيغۇغا كېلىپ كۆڭلى بۇزۇلدى.

9

ئەجەللىك كېسەل ئەمەتنى بېيجىڭدىن، ئاشخانسىدىن، ئۆيىدىن، ھەتتا خوتۇنىدىن يىراقلاشتۇرۇپ بارماقتا ئىدى. جۇ خۇڭنىڭ كۆزى دائىم يىغىدىن قىزىپلا تۇراتتى، ئاشخاندىكى ھېچقانداق ئىشقا قولى بارمىدى. ئاشپەز ئۇستاملار بۇ ئەر-خوتۇنغا بىر ئىش بولغانلىقىنى سەزدى. ئەمەت ھۇجرىسىغا بېكىنىۋېلىپ تامدىكى دۇتتىرىغا قاراپ، تاماكا چېكىپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتى. بىر چاغدا جۇ خۇڭ ئۆيگە كىرىپ ئەمەتنىڭ پىشانىسىنى تۇتۇپ باقتى: يېتىم بالا، ئاتا-ئانىسى يوق، بىر ئىنىسى يۇرتىدا، شىرەم تۇغقانلىرى ئۈرۈمچىدە، سەرسان بالا، تەلەيسىز بالا، مېنىڭ ئېرىم، مەندىن ئايرىلماقچى... قىزىمىز يېتىم قالدىغان بولدى، 100 مىڭ يۈەن، ساتسا بۇ پۇلغا يارمايدىغان ئاشخانا، نەچچە

يىللىق ئەجر، كەتسە مەيلىدىغۇ، داۋالانسىمۇ پايدىسى يوق قانداق بىر جاللات
كېسەل چاپلاشتى بۇنىڭغا؟... غېمىدە يوق ياتىدۇ، مەن گويا كېسەلدەك سالۋاراپ
يۈرمەن... جۇ خۇڭ دائىم جىددىيلىشىپ پالاقلاپ يۈرەتتى، ئۇششاق
ئىشلارنى كۆپ ئويلايتتى.

- شىنجاڭغا قاچان ماڭمىز؟ ئاشخانغا كىم قارايدۇ؟ ھېلىقى ئەرزخور قېرى
بۈگۈن يەنە بىكارغا تاماق يەپ چىقىپ كەتتى، سېنى سورىغانىدى، يوق دەپ
قويدۇم...

- جو چۈنگاڭغا دەيلى، ئايروپىلان بېلىتى ئېلىپ ئەكىلىپ بەرسۇن، بولسا
ئەتە - ئۆگۈنلا مېڭىپ كەتسەك بولاتتى... - دېدى ئەمەت، ئۇ سەھەردە بىر ۋاق ناماز
ئوقۇشنى باشلىۋالغاندىن بېرى خېلى تەمكىن كۆرۈنەتتى.

- مەن بارسام تۇغقانلىرىڭ ماڭا قانداق قارايدۇ، يالغۇز يېنىپ كېلەمدىمەن؟
- ھېچقانداق قارىمايدۇ، ھازىر دېگەن شىنجاڭ ئۆزگىرىپ كەتتى. ھەرگىز
غېرىبسىنمايسەن، كوچىدا تونۇش تۇغقانلىرىڭ ئۇچراپ قالامدۇ - تېخى
- ئاينۇرغا خەۋەر قىلامدۇق؟

- كېسەلنى دېمەيمىز، ئۈرۈمچىدە بىر - ئىككى تۇرۇپ كۆرۈشۈپ ماڭايلى، -
ئەمەت قىزىغا بىر گەپلەرنى دەپ قويۇشنىڭ زۆرۈرلىكىنى ھېس قىلغانىدى.
جو چۈنگاڭ ئەمەتنىڭ چاقىرىقىغا بىنائەن ئاشخانغا تېزدىن يېتىپ كەلدى.
- مەن جۇ خۇڭ بىلەن شىنجاڭغا بارىدىغان بوپ قالدۇق، ئاشخانغا قاراپ
بېرەلمەسەن؟

- ۋو ساۋ، - دەپ تاشلىدى جو چۈنگاڭ، - نېمىگە بۇنچە تۇيۇقسىز؟ نېمە
ئىش بولدى؟

- شىنجاڭغا بېرىپ ساياھەت قىلىپ كېلىمىز، بۇ يەردىن زېرىكتۇق.

- مەنمۇ بىللە باراي، بەك ئىسسىپ كەتتى بۇ بېيجىڭ، كۈندە يامغۇر، مەنمۇ
ھاۋا ئالماشتۇرۇپ باقسام، تەم ئالماشتۇرۇپ باقسام دەيمەن... ھەقىقىي شىنجاڭ
كاۋابلىرىنى يېگۈم بار، -- جو چۈنگاڭنىڭ كۆزلىرى پىقىراپ، جاھاننى ئايلىنىپ
تۇراتتى. ھېچنېمىدىن غېمى يوق ئويۇنچى ئەبلەخ دەپ ئويلىدى ئەمەتنىڭ ئىچى
پۇشۇپ.

- ئاشخانغا قاراپ بېرەلمەسەن - يوق، يارىمىساڭ باشقا ئادەم تاپمەن!
- زادى نېمىگە شۇنچە تۇيۇقسىز ماڭىدىغان بولۇپ قالدىڭلار؟
- تۇيۇقسىز ئەمەس، پىلانلاپ بولغان ئىش. قىزىمىزنى كۆرگىلى،
تۇغقانلىرىمىزنى يوقلىغىلى بارىمەن. جۇ خۇڭ شىنجاڭغا بېرىپ باقمىغان، بۇ
قېتىم بىللە ئاپىرىمەن. ھەممە ئىشىمىزنى ساڭا ئالدىنلا دوكلات قىلىپ تۇرساق
بولاتتىمۇ گۇي..

- قاراپ بېرەي، قانچە پۇل بېرىسىلەر؟
- كەلگەندە ھېسابلىشىمىز.
- ئاشخانىدىكىلەرنى رەنجىتىپ قويسام مەيلىمۇ؟
- باھارگۈلنى رەنجىتىپ قويمىساڭلا، قالغىنىدىن خاتىرجەمەن.
- بۇ قىزنى قانداق رەنجىتىپ قويغىلى بولسۇن، گۈزەل قىزنى ھېچكىمنىڭ
رەنجىتكۈسى كەلمەيدۇ، خاتىرجەم بول، ئۆزىنىڭ ئاكىسىدەك قارايمەن بۇ قىزغا...
مېنى بىلىپ قالىدۇ.

- ھەممىسى ساڭا ئامانەت، ئامانەتكە خىيانەت قىلساڭ ئاغىنەم دېمەيمەن، بۇ
كەپنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت. ھېلىقى ئەرزخور قېرى كېلىپ قالسا مېنىڭ ئورنۇمدا
قاراپ قوي، بىزنىڭ ھويلىدىكى موماي ئىجارە دەپ قالسا كەلگەندە بېرىدۇ دەپ
قوي، ئاشخاننىڭ كىرىم - چىقىمىنى ئۆزەڭ بىلىپ باشقۇر. مەن ساڭا ئىشىنىمەن.

- قالغان ئىشلار ئاسان، ئەگەر باھارگۈل مېنىڭ باشقۇرۇشۇمغا كۆنمەي

كېتىپ قالسىچۇ؟

- سېنىڭ كاللاڭ يەنە شۇ قىزدا قالدىما؟ ئەگەر ئۇ قىزنى رەنجىتىپ كەتكۈزۈپ قويساڭ يۈزۈڭگە ئىككىنچى قارىمايمەن. بۇ قېتىم كېتىپ ئەگەر پەۋقۇلئاددە بىر ئىش چىقىپ كېلەلمەي قالغۇدەك بولسام جۇ خۇڭ سەن بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇرىدۇ. يەڭگەڭنىڭ گېپىنى ئاڭلا. قالغىنىنى كېيىن بىلىپ قالسەن... - ئەمەتنىڭ چىرايى تارتىشىپ، زۇۋانى توياتتىن ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. جو چۈنگاڭ بۇنىڭدىن سەل غەلىتىلىك سەزدى، گۇمانى تېشىغا تەپتى:

- ئەجەپ بىر گەپلەرنى دەپ كەتتىڭ، يېنىپ كېلىدىغانسەن؟

- يېنىپ كېلىمىز، - دېدى جۇ خۇڭ چاندۇرماي .

- سەن ئاۋۋال بىزگە ئىككى دانە ئايروپىلان بېلىتى ئەكىلىپ بەر، ئەتە ئۇچىدىغاننىڭ بولسىمۇ بولىدۇ.

- شەخسىي كاتىپىڭدەك ئىشلىتىپ كەتتىڭ، مېنىڭمۇ ئىشىم بار ئادەم ئىدىم، ئاشخاناڭغا قارايمەن دەپ، ئىشىمدىن قۇرۇق قالدىغان بولدۇم. كېلىپ زىيىنىنى تۆلەپ بەرمىسەڭلار بولمايدۇ، بولمىسا ئاشخاناڭلىدىن ئايرىلىپ قالسىلەر. ھەممىسى مېنىڭ بولىدۇ...

- نىيەتنى بۇزماي تۇر، كېيىن ھېسابلىشىۋالىمىز.

جو چۈنگاڭ خوشلىشىپ چىقىپ كەتتى. ئەمەت ھۇجرىسىغا قايتىپ دۇتتىرىنى قولغا ئالدى. خالا-خالىماس ھالدا بىر پەدىگە دىرىڭلىتىپ چالدى. ئەتىسى بۇ دۇتتارنى قېپىغا سېلىپ، ئايروپىلان بىلەن شىنجاڭغا ئېلىپ كەتتى. ئۈرۈمچىدە ئۇلار قىزى بىلەن كۆرۈشتى. ئاتىسىنى تارتقان، قارا قاشلىق، بۇغداي ئۆڭ قىز ئىدى، ئاتا-ئانىسىغا تازا يېقىن كەلمەيتتى، ئەمەتكە ئۇيغۇرچە

گەپ قىلسا، ئانىسىغا خەنزۇچە گەپ قىلىپ، ئەھۋالىدىن گاھى خۇرسەن ئىكەنلىكىنى ئىپادىلىسە، گاھىدا دەردىنى تۆكەتتى. گېپىدىن قارىغاندا، ئەمەتنىڭ ئاچىسىدىن تازا رازى ئەمەستەك، قىزلىرى بىلەن كېلىشىپ بولالمىغاندەك قىلاتتى، كېلەر يىلى ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ ئىمتىھاندىن ئۆتسە، ياتاقلىق مەكتەپلەردە ئوقۇپ، تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىدىن بالدۇرراق ئازات بولغۇسى بار ئىدى. ئۈچەيلەن بىر رېستورانغا كىرىپ تاماق يىدى.

- سېنىڭچە زادى كېيىن نېمە ئىش قىلغۇڭ بار قىزىم؟، - دېدى ئەمەت قىزىغا باشقىچە مېھرى بىلەن قاراپ.

- مودېل بولغۇم بار ئىدى، قارىسام شەرتىم توشمايدىكەن، بويۇم ئاران بىر مېتىر 65، تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدا رىياسەتچى بولاي دەپ ئويلىدىم. قوش تىللىق رىياسەتچى بولالايمەن.

- مودېل بولساڭ ئىشىڭ چاتاق، بولالمايسەن. رىياسەتچى بولساڭ بولىدۇ. لېكىن بۇنىڭ ئۈچۈن داشۆگە ئۆتۈپ ياخشى ئوقۇشۇڭ كېرەك. يەنە ئۈرۈمچىدە ئوقۇغۇڭ بارما؟

- ئۈرۈمچىدە ئوقۇغۇم بار، بۇ شەھەرنى بەك ياخشى كۆرىمەن. ئىچكىرىگە بارسام ئانچە كۆنەلمەيدىكەنمەن.

جۇ خۇڭ بۇنىڭ ھەممىسىگە ئەمەت سەۋەبچى بولغان دەپ ئويلايتتى، ئەمەتكە نارازىلىق بىلەن قاراپ قويدىيۇ دەرھال ئەسلىگە ياندى، ھازىرقى پەيتتە ھەر ئىشنى ئەمەتنىڭ ئارزۇسى بويىچە ئويلاپ ماڭمىسا بولمايتتى.

- ھەدەڭنى قاقشاتما، ئۇلارنىڭ ئۆي ئىشلىرىغىمۇ ئانچە - مۇنچە قارىشىپ بەر. بالىلىرى بىلەن ياخشى ئۆت. لېكىن كېيىنكى يولۇڭنى ئۆزەڭ تاپمىساڭ بولمايدۇ، - دەپ قويدى جۇ خۇڭ.

ئەمەت بۇ قىزىدىن چوڭ ئۈمىد كۈتۈپ كەتمەيتتى، پەقەت ئۇنىڭ يامان يولغا كىرىپ قالماسلىقىنى، جەمەتنىڭ يۈز-ئابرويىنى خار قىلماسلىقىنى، ئۆز نېنىنى ئۆزى تېپىپ يېيەلەيدىغان بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى. قىزى ھېچنېمىدىن بىخەۋەر تاماق يەيتتى، كولا ئىچەتتى.

ئەمەت خوتۇنىنى ئېلىپ يۇرتىغا كەلگەندە ئاسماننى قويۇق توپا-چاڭ قاپلاپ كەتكەنىدى. چۆرىسى قۇملۇق بىلەن قاپلانغان بۇ زېمىن ئۇنىڭغا ئاشۇنداق تۇتۇق، خۇنۇك ھالەتتە قۇچاق ئاچتى. ناھىيە بازىرىدا ئادەم شالاڭ بولۇپ، موتو بىلەن بولكىۋاي ماشىنىلار قۇلاقنى يارغۇدەك گۈرۈلدەشپ چىپىپ يۈرەتتى. ئەمەت بىر شىيالى ماشىنىنى كىرالاپ مەھەللىسىگە ماڭدى. يولبويى كۆرۈنگەن غېرىپ مەنزىرە، توپا چىراي دەرەخلەر، قوناقلار، كالىلار، بالىلار، سەپرا دېھقانلار كىنو لېنتىسىدەك تىزىلىپ ئۆتتى. توپا-چاڭ قويۇقلىشىپ كەتكەچكە شوپۇر يولنى تەستە پەرق ئېتىپ ئاستا ماڭاتتى. ئەمەت مۇشۇنداق غېرىبلىق، توپا-چوڭ ئىچىدە كېتىۋېتىپ ئۆزىنى ئۇدۇل تۇپراق بېشىغا، لەھەتكە كىرىپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلدى، يېنىدىكى خوتۇنىنى تامامەن ئۇنتۇغان ھالدا ئىدى. قوي ھەيدەپ كېتىۋاتقان بىر شوخ بالا تايىقىنى ماشىنىغا ئۇرۇپ قويۇپ قېچىپ كەتتى، ئۇنىڭسىزمۇ سەپراللىشىپ ئاران تۇرغان شوپۇر ”ھۇ شۇم” دەپ ئۇ ”تاز”نى تىللاپ كەتتى. بىر چاغلاردىكى سۈزۈك ئاسمان، چەشمە سۇلار قايىقلارغا كەتتىكىن؟ ئېرىقلاردا سۇ كۆرگىلى بولمايتتى، ئەمما كۆۋرۈكلەر شۇ پېتى. يولنىڭ ناچارلىقىدىن ئېشەك ھارۋىلىرىمۇ ئاۋايلاپ ماڭاتتى. خۇدا شۇنداق بىر كۈنلەرنى بەندىلىرىگە كۆرسىتىپ تۇرىدىكەنكى، كۆرمىگەننى كۆرەرسەن ئۆلمىگەننىڭ! بەش يىل ئاۋۋالقى مەھەللە يول بويىدىكى دەرەخلەرنىڭ كېسىۋېتىلگەنلىكىنى ھېسابقا ئالمىغاندا شۇ پېتى تۇراتتى، ئەمەت ئىنسىننىڭ ئۆيىنى تېپىپ ئۇزۇن

يىللىق ھاردۇقىدىن چىققاندەك ئۇھ تارتىپ قويدى، ئەمما نېمىلا دېگەن بىلەن ئۆزىنىڭ ئۆيى ئەمەس ئىدى، ناھىيە بازىرىدىن، ھېچ بولمىسا مۇشۇ مەھەللىسىدىن يەر ئېلىپ ئۆزىگە تەئەلۇق بىر ئۆي سېلىپ قويۇشنى نېمىشقا بالدۇرراق ئويلىماپتىكەن؟ بېيجىڭدا مەڭگۈ ياشاپ قالمەن دەپ يۈرگەن گەپ، غەپلەت دېگەن گۆي تازا باسقان گەپ. ئەمەت ئىنىسىنىڭ ئۆيىنىڭ شادا دەۋازىسى ئالدىغا كېلىپ ھويلىدىكى نامراتلىق، قالايمىقانچىلىق، غېرىبلىققا تىكىلىپ، مۇشۇمۇ تۇرمۇشمۇ؟ بۇلار بەش يىلدىن بېرى نېمە ئىش قىلدى؟ ھۆكۈمەت ناچارمۇ ياكى بۇلار بولۇمسىزمۇ؟ دەپ ئويلاپ تازا ئىچى پۇشتى، كېسىلىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى. ئەمەتنى ئەڭ ئاۋۋال ئىنىسىنىڭ بالىلىرى كۆرۈپ بىر دەم سەپسىلىپ قاراپ تۇرۇپ، ئاخىرى تونۇپ ئەيمىنىپەرەك يېقىن كەلدى. ئەمەت ئۇلارغا يانچۇقىدىن پارچە پۇللارنى چىقىرىپ تۇتقۇزۇپ قويدى. جۇ خۇڭ ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئېلىۋالغان كەمپۇتلىرىنى تارقىتىپ بەردى. ئەمەت قويلار مياقلىۋەتكەن ھويلىغا قەدەم بېسىشىغا ئىنىسىنىڭ خوتۇنى ئاشخانىدىن ھارغىن چىقىپ كەلدى، بالدۇر قورۇق چۈشۈپ كەتكەن يۈزلىرىگە زورىغا كۈلگە يۈگۈرتۈپ تىنچلىق سورىدى. بالىلاردىن بىرى دادىسىنى ئېتىزلىقتىن چاقىرىپ كەلگىلى كەتتى. ئەمەت ئاق شىم كىيىۋالغانىدى، پىشايۋان ئاستىدىكى توپا سىڭىپ كەتكەن كىگىزگە قاراپ ئولتۇرايمۇ-ئولتۇرمايمۇ دەپ ئىككىلىنىپ، ئۆزىنىڭ پات ئارىدا بەربىر توپىغا كۆمۈلىدىغانلىقىنى ئويلاپ قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئولتۇراي دەپ تۇرۇشىغا ئىنىسىنىڭ خوتۇنى نەدىندۇر بىر كۆرپىنى تېپىپ ئەكىلىپ ئاستىغا سېلىپ قويدى. نامرات دېھقاننىڭ داستىخانىدا بارى شۇ، كىرلىشىپ كەتكەن داستىخان، سىرى چۈشۈپ كەتكەن بىر لىگەن، پۇچۇق پىيالە، قېتىپ كەتكەن نان، كېسەك چاي. ياز كۈنلىرى نەدىن بولمىسا بىر يەردىن بىرەر قوغۇن-تاۋۇز تېپىلىپ قالىدۇ.

بولمىسا قاتتىق نان بىلەن چاي ئىچىدىغان گەپ. ئەمەت ئىنىسىغا شۇنچە ياردەم قىلاي دېسىمۇ، خەنزۇ خوتۇن ئالغىنىغا ئىزچىل نارازى بولۇپ كەلگەن ئىنىسى ئۇنىڭ ياردىمىنى رەت قىلىپ كەلدى، بوينى قاتتىق بۇقىدەك بىر دېھقان ئىدى. ياپىياش تۇرۇپ ئاكىسىدىن بەك قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. بىر چاغدا ئۇ پۇشقاقلارنى تۇرۇلگەن ھالدا ھويلىغا كىرىپ كەلدى. دە، كەتمەننى تولۇقتاشنىڭ يېنىغا قويدى، ئاكىسىغا چىرايىنى ئېچىپ شۇنداقلا بىر قاراپ قويدى، ئەسلىدىكى قاتناغۇر چىرايىغا قايتتى. چۆيۈندەك قوللىرى ئاكىسىنىڭ پاختىدەك يۇمشاپ كەتكەن قوللىرىنى بوشلا قىستى، جۇ خۇڭغا مۇنداقلا بىر قاراپ قويۇپ گەپ قىلمىدى.

كەچ سائەت توققۇز بولماستىنلا بۇلار ئۇخلىغىلى تەمشىلەتتى. تاماقتىن كېيىن ئەمەت شادا دەرۋازا ئالدىدىكى ئېرىق بويىغا قاتار تىكىلگەن تېرەكلەرگە مىخلاپلا قىلىنغان شال ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ تاماكا چەككەچ بارا-بارا قارىيىپ كېتىۋاتقان ئاسمانغا قاراپ يەنە ۋەھىمىگە، ئاللىقانداق ئەندىشىلەرگە چۆكتى، شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئىنىسى بىلەن ئوبدان بىر مۇڭدېشىۋالغۇسى، بۇ چىدىغۇسىز غېرىپ ۋاقىتلارنى ئىمكانقەدەر ئارقىغا سوزغۇسى، بىردەم بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ۋە ئىنىسىنىڭ زۇۋاندىن تىرىكلىك ۋە قېرىنداشلىقنىڭ يېقىملىق تىۋىشلىرىنى قېنىپ ئاڭلىغۇسى بار ئىدى. ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى ئىنىسى بىلىپ بولالمايتتى، شۇڭا ئۇ ئىنىسىنى تالاغا چاقىرىپ چىقتى. ئىنىسى بىر موخۇركىنى ئوراپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى، ئېغىر ئىدى، ھېچ گەپ قىلغۇسى يوقتەك قىلاتتى.

- ئۆيۈڭگە ئاۋارىچىلىق ئېلىپ كەلدىم ئۇكام، بىر نەچچە كۈن قېشىڭدا تۇرۇۋالاي... ئەمەتنىڭ تاماكىدىن بىكار بولمايدىغان ئېغىزىدىكى پاپىروس تىترەپ چۈشۈپ كەتكىلى تاس قالدى.

- ھەي ياقەي، ئۆي كەڭرىغۇ...
- خالساڭ، ساڭا يەتكۈدەك پۇل بېرەي، ئۆيۈڭنى يېڭىلىۋال..
- رەھمەت، ھازىرچە مۇشۇ ئۆيۈم بولىدۇ.
- ئۆيۈڭ بەك كونا پۇل كېتىپتۇ..
- يېقىندا ھۆكۈمەت چاققۇدەك، يەر تەۋرەشكە چىداملىق ئۆي دەپ سېلىپ بېرىدىغان ئوخشايدۇ...
- شۇنىڭغىمۇ پۇل كېرەكتۇ؟ ھۆكۈمەت بىكارغا سېلىپ بەرمەيدىغاندۇ؟
- 7000 كوي تاپشۇرىدىكەنمىز.
- ھە شۇنىڭغا بولسىمۇ ياردەم قىلاي ئەمەسمە...
- ياق بولدى، پۇل بار، يەتمەسە ئات-ئۇلاغنى ساتارمىز.
- نېمانداق جاھىللىق قىلسەن ئۇكام، ئارتۇق پۇل بېشىڭغا ئۈسمەس، بالىلىرىڭنى بولسىمۇ ئوقۇتمامسەن؟
- بالىلارنىڭ ئوقۇش، ماتېرىيال پۇللىرىنى ھەقسىز قىلىدىكەن...
- ئاغرىپ قالساڭ پۇل لازىم بولار، خوتۇنۇڭ يېڭى كىيىم كىيمەسمۇ؟ ئوغۇت ئالدىغانغا پۇلۇڭ كەملەپ قالماسمۇ؟
- ياخشى كۆڭلۈڭ تېگىل بولدى ئەمىتىكا، خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن مۇشۇنچىلىك كۈن كۆرۈۋاتىمىز. ئارتۇق ھاجىتىمىز يوق. ئەگەر بولسا ساڭا دەيمىز.
- سەن دېمەيسەن ئەمەسمۇ؟ تۇتقان ئۆيۈڭگە قاراپ يىغلىغۇم كېلىپ قالدى...
- شۇنداقمۇ تېخى- دەپ خىڭلىداپ كۈلۈپ قويدى ئىنىسى،- كۈلىدا كۈنۈڭ بەك ياخشى ئوخشىمامدۇ؟ كۈلى دېگەنمۇ جەننەت ئەمەستۇ؟! كەتكەنلەر

كېلىۋاتىدۇ، كېلىمىگەنلەرنىڭ ئۆلۈم خەۋىرى كېلىۋاتىدۇ. يېنىپ كەلگەنلەر سېنى خوتۇنى خەنزۇ بولغاچقا جېنىنى بېقىپ كېتەلدى، خوتۇننىڭ سىزىقىدىن چىقمايدۇ... دەپ كېلىشتى. ئاڭلىدۇق، ئەھۋالنىڭ شۇكەن...

— كۆرەلمەس گۇيلار، ئانىسىنىڭ قېشىدا خوتۇننىڭ سىزىقىدىن چىقماي يۈرۈپتىمەنمۇ؟ 10 نەچچە يىلدىن بېرى خوتۇن قىلىپلا كەلگەن يېرىم بار شۇ. بۇ خوتۇننى مەن مەدىكار قىلىپ ئىشلىتىپ ئاندىن ئالغان، ئۇ گۇيلا ئوقمايدۇ، ئۆزى بىر ئىش قىلالماي مېنى خوتۇنغا تاياندى دەپ سېسىق گەپ تارقىتىشىدۇ... شۇلارنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ يۈردۈڭمۇ؟

- مەن قايسى بىرىگە ئىشەنەي، خۇدا ئۆزى بىلەر. لېكىن سېنىڭ خەنزۇ خوتۇن ئالغىنىڭ پەقەتلا كاللامدىن ئۆتمەيدۇ. ئاتا-ئانىم ھايات بولغان بولسا شۇنداق قىلالامتىڭ؟

- خەنزۇ خوتۇننىڭ نېمىسى يامان؟ سىلەر ئوقماي دەۋرىسىلەر... بۇلارمۇ ئادەمغۇ، خۇدايىمنىڭ بەندىسىغۇ؟ مۇسۇلمان قىلاي دەپ ئالدىم، لېكىن كۈلچىلىقتا بۇ ئىشلار تەسكەن، ئۆزەممۇ تېخى ئەمدى مۇسۇلمان بولۇۋاتمەن ئۇكام، راست دەيمەن، بۇرۇن ئوقماي يۈرۈپتىكەنمەن...

- بېشىڭغا بىر ئىش كەلگەن ئوخشىمامدۇ؟

— قانداق دەيسەن؟

— ئەمدى دەيمىنا، تۆۋە قىلىۋاتقاندا قىلىسەن.

— كۆڭلۈڭ تۇيغان بولسا توغرا، بېشىمغا چوڭ بىر ئىش كەلدى.

— نېمە ئىش؟

— ئۆلۈم، جاھاندا ئۆلۈمدىن قاتتىق ئىش يوق دەيتتى كونىلار...

— نېمە، ئۆلۈمدىن ساق قالدىڭمۇ؟ يولدا بىر ئىش بولدىما؟

— شۇنداق بولسىغۇ بەختىم دەيتتىم، ئۇنداق ئىش يوق، ئۆلۈم ئەمدى تېخى
بېشىمغا كېلىۋاتىدۇ...

— بۇ قانداق گەپ، چاتاق كېسەلدىن بىرنى تېپىۋالمىغانسەن؟!
— كۆڭلۈڭ تۇيۇپ تۇرىدۇ-دە، ئەجەللىك كېسەل دېگىنە، راک كېسىلى،
راک...

— راک دېگىنىڭ نېمە ھېلىقى ساقايماس كېسەلما؟
— ئاق قان كېسىلى دېگەن شۇ، قىزىل قانلىرىڭ بۇزۇلۇپ ئاخىرى جاننى
ئالدىكەن - ئەمەت تاماكىسىنى قېنىپ-قېنىپ شورايىتى، قوللىرى
تترەپ-تترەپ تۇراتتى، پۇتلىرى، پاچاقلىرىمۇ بەزىدە دىرىلداپ تترەپ
كېتەتتى. ئەجەل ھامان بىر چاغدا يوشۇرۇنغان يېرىدىن ئېتىلىپ چىقىپ، ئۇنىڭ
كالىسىغا بازغاندەك تېگىدىغان گەپ. باش زىڭىلداپ ئاغرىپ، كۆزگە قاراڭغۇلۇق
تىقىلىپ... ھوشىدىن كېتىپ... بۇنىڭ ئاخىرىنى ئەمەت تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى،
تەسەۋۋۇرلىرىمۇ ناھايىتى ئىپتىدائىي ھالەتتە توختاپ قالاتتى.

— بېيجىڭدا داۋاليتىپ باقمىدىڭما؟
— داۋالاتساقمۇ ساقايمىدىكەن، بىكار پۇل بۇزىدىغان ئىشكەن...
ئەمەتنىڭ ئىنىسى ئەمدى ئاكىسىغا رەسمىي ئىچ ئاغرىتىشقا باشلىدى،
موخۇركىسىنى بايقىدەك تەبئىي ئولتۇرۇپ چېكەلمىدى.

- خۇدايىمنىڭ تەقدىرى، - دېدى ئەمەت خۇددى ئىنىسىنىڭ كۆڭلىدىكىنى
ئالدىن دەۋاتقاندەك، - ئۆلۈپ كەتسەممۇ ئۆلۈكۈم كۈلىدا قالمىسۇن دەپ مەشەگە
يېنىپ كەلدىم.

ئىنىسى، "ئەمسە خوتۇنىڭنى نېمىشقا ئەكەلدىڭ؟" دەپ سوراپ دەپ
سورىمىدى. بۇنداق ئەھۋالدا ئاكىسىنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ قويۇشنى خالىمىدى.

- ئەتە سەھەردە تاھارەت ئېلىپ ئاتا-ئانامنىڭ تۇپراق بېشىغا چىقايلى، -
دېدى ئەمەت، - تۇپراق بېشىنى بىر يوقلاپ، دۇئا قىلىپ كېلەيلى...

10

يېڭى بىر تاڭ سەھەر، گويا يېڭى بىر ھاياتلىق باشلانغانىدى. ئىنىسى ئەمەتنى شېرىن ئويقۇدىن ئويغاتقاندا ئۇ يەنە ئۆلۈمنى ئويلاپ يۈرىكى ئېغىر سوقۇپ، ۋۇجۇدى مۇزلىغاندەك بولدى، تىترىدى. ئەمما ئۈمىد يەنىلا ئىنجىقلاپ ئولتۇرۇپ ئالغان تاھارەتتە، مەسچىتكە بارىدىغان ساۋابلىق يولدا، خۇدانىڭ ئۆيى بولغان مەسچىتتە، نامازدا، دۇئا-ئىستىغپاردا ئىدى. ئەمەتنى گويا ئۇ يەردىكى، ئۇ دۇنيادىكى ئاتا-ئانىسى چاقىرىۋاتاتتى. ئەمەت مۇرەككەپ بىر خاتىرجەملىك، بۇنىڭغا پۇتلىشىۋاتقان ۋەھىمە، ئەندىشە، شۇنداقلا روھىنى تۇتۇپ تۇرۇۋاتقان ئۈمىد-تىلەك ئىلكىدە ئورنىدىن قوپۇپ كىيىمنى كىيىدى، باش خوراز چىلاۋاتاتتى، نەدىندۇر بىر يەردىن مەزىنىنىڭ بوغۇق، ئەمما مۇڭلۇق بىر ئەزان ئاۋازى كېلەتتى.

ئەمەت يولدا كېتىۋېتىپ كىشىلەرنىڭ تىنچ باغ-ۋارانلىرىغا، قوتانلاردىكى كۈچلۈك، ساغلام، ئېغىر-بېسىق كالىلارغا، ئۆمرى قىسقا بولسىمۇ ئېتىزلىقلاردا ئەركىن يايلاپ يۈرەلەيدىغان، ھېچ بولمىسا ئەمەتتىن ئۇزاقراق ياشىشى مۇمكىن بولغان قويلارغا قاراپ خۇرسىندى، ئىچى يەنە ھەسرەت، ئەلەمگە تولۇپ كەتتى: خۇدا، نېمىشقا بۇ كېسەل ماڭىلا كېلىدۇ؟ تەقدىر دەيمىز، لېكىن تەقدىرگە تەن بەرمەسلىككە كۆنۈپ كېتىپتىكەنمىز... ئۇ يەنە بەكرەك خىيال سۈرۈپ كەتسىلا خۇدادىن نارازى بولۇپ، بۇرۇنقىدەكلا ئاسىي گۇناھكار بەندە بولۇپ قېلىشىدىن ھەزەر ئەيلەپ ئىچ-ئىچىدىن تۆۋە قىلدى: خۇدا، ئاجىز بەندەڭمەن، ھاراق ئىچتىم، لېكىن زىناغا ئۆزەمنى ئۇرمىدىم، بىر چاغلاردا نوچىلىق قىلىپ سالغان

ئىشلىرىم بار. ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىسەن...

ئەمما ئۇنىڭ گۇناھلىرى ئېسىگە كېلىۋالدى: جۈزىدىن نېرى كەتمەيدىغان ھاراق بۇتۇلكىلىرى... جۈمە نامىزىغىمۇ بەزىدە نەچچە ئايلاپ بارماي ئاشخانىغا، ھۇجرىسىغا بېكىنىپ ئۆتۈپ كەتكەن كۈنلىرى، چالغان دۇتتىرى، قېلىن گەپلىرى، يۇمۇرلىرى، جۇ خۇڭ چاغانلىققا كەتكەندە ئېقىپ كېلىپ قالغان نېرۋىسى ئاجىز چىرايلىق بىر چوكاننى ۋاقىتلىق خوتۇن قىلغانلىقلىرى، كېتەر چاغدا پۇلنى ئالغىلى ئۇنىماي ئەمەتكە نەپرەتلىك قاراپ كېتىپ قالغانلىرى... ئەسلەپ كەلسە ئۆمرىدە قىلغان گۇناھلىرى يىپىچى خۇتۇننىڭ يىپىدەك چۇۋۇلۇپ چىقىۋېرىدۇ. مۇشۇ يىپلار ئۇ دۇنيادا دوزاخ ئوتىنىڭ تۇتىشىغا پىلتە بولۇپ قالمىسىلا بولاتتى. تۆۋە قىلدىم خۇدايىم، تۆۋە... ئەمەت ئىچىدە مىڭلاپ تۆۋە قىلىپ كېتىۋاتاتتى. مەسچىتىدىن مەزىنىنىڭ ئىككىنچى قېتىم توۋلىغان ئەزان ئاۋازى ئاڭلاندى: ئاللاھۇ ئەكبەر، ئاللاھۇ ئەكبەر...

ئۇلار قەبرىستانلىققا كەلدى، چىغىر يولىنىڭ يېنىدىلا زۇمچەك-زۇمچەك قەبرىلەر جاي ئالغان بولۇپ، سانچىپ قويۇلغان شاخلارغا لاتىلار باغلاپ قويۇلغانىدى. دېمەك، تىرىكلەر كېتىۋاتقان يولىنىڭ يېقىدىلا ئۆلۈكلەر ياتاتتى، گەرچە كۆرۈنمىگەن بىلەن ئۇلارنىڭ غۇۋا دىدارى، تىنىقلىرى كېلىۋاتقاندا بولاتتى. ئەمەت بۇلارنى ئىنىسىغا قارىغاندا تېخىمۇ يېقىن، تېخىمۇ تىرىك ھېس قىلىشقا باشلىدى، ۋۇجۇدغا يەنە تىرىك، ۋەھىمە ئولاشتى: خۇدا، جاھاندا ئۆلۈمدىن قاتتىق ئىش يوقكەن بەندىگە! ئەمەت كالاڭچى دەسسەپ مەسچىتكە كىردى. مەسچىتكە ئۇچلا ئادەم كەلگەن بولۇپ، ئىمام، مەزىن ۋە يەنە بىر تەقۋا بىر قېرى ئولتۇراتتى. ئەمەتنىڭ ئىنىسى خانىقاغا كىرىپلا سىمغا ئېسىقلىق كىر سەللىنى بېشىغا ئوراپ چەگدى، يۈكۈندى. ئەمەت بېشىدىكى دوپپىسى بىلەنلا

ئولتۇرىۋەردى. مەزىن ئەمەتكە قاراپ قويدى، ئەلپازى چۈشىنىكسىز ئىدى. ئىمام ھېچكىمگە قارىماي مۈكچىيىپ تەسۋى سېرىپ ئولتۇراتتى. تاڭ خېلىلا ئاقىرىپ قالغاندىمۇ ئاران توققۇز جامائەت كەلدى. ناماز باشلاندى. ئۇزۇن قىرائەت، ئۇزۇن دۇئالار بىلەن بۇ ناماز يېرىم سائەت داۋاملاشتى. مەسچىتتىن چىقىپ سالاملاشقاندا ئەمەت رەتنىڭ ئاخىرىدا تۇرغانىدى، ئىمام بىلەن مەزىن قولىنى ئۇنىڭغا خالا - خالىماي ئۇزاتتى، چىرايىغا ئېچىلىپ قارىمىدى، قاچان كەلدىلە دەپ ئەھۋالمۇ سورىمىدى. كۈلى دېگەن قانچىلىك يەر، بارمىغاندىكىن ئوقمايتتى. جامائەت ئۆرە تۇرۇپلا قەبرىستانغا قاراپ دۇئا قىلدى. ئەمەت مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن جامائەتنىڭ ئۆزىگە دۇئا - قىلىپ قويۇش - قويماسلىقىنى ئويلاپ، ئېنىقسىزلىق، گاڭگىراش، دېلىغۇللىق، ئىشەنچسىزلىك كەيپىياتىدا بوغۇلدى. قەدەملىرىنى ئېغىر ئېلىپ ئۆلۈمنىڭ سۈر - ھەيۋىسىنى نامايەن قىلىپ تۇرغان بۇ يەردىن تېزىرەك كېتىشنى تىلەپ قالدى، ئۆلۈمدىن ھەقىقەتەن قورقىدىكەنمەن دەپ ئويلاپ مەيدىسىنى تۇتتى، ئۆلۈمدىن كىم قورقمايدۇ؟ دەپ جامائەتكە تەكشى بىر قاراپ ئۆزىگە تەسەللى بەردى. جامائەت ئۆيلىرىگە تارقاپ كېتىشتى. ئەمەت گويا ئۆلۈمدىن ھاياتلىققا ماڭغاندەك يەڭگىل بىر قەدەم بىلەن كېتىۋاتسىمۇ، كەينىدە ئۆزىنى كۈتۈپ قالغان گۆرلەرنى كۆز ئوڭىدىن كەتكۈزەلمىدى. يولى بىر كېلىپ قالغان بىر مەھەللىداش كەينىدىن يېتىپ كېلىپ ئەمەتنىڭ ئېغىر خىياللىرىنى ئۇزۇپ قويدى:

- قاچان كەللى ھېچ كۆرمەپتۇق.

- تۆنۈگۈن كېلىشىم.

- قانچىلىك تۇرىلا؟

ئەمەتكە بۇ گەپ سوئال دەك تۇيۇلمىدى.

- يەيدىغان رىسقىم بولسا تۇرارمەن، - دەۋەتتى ئۇ.

قالغان گەپلەرنىڭ ھېچ مەزىسى بولمىدى. كۈلى ھەققىدە گەپلەرنى دەپ بەرسىمۇ، بېرىپ باقمىغان ئادەمگە چۆچەكتەك ئاڭلىناتتى.

ئەمەت ھەر كۈنى دېگۈدەك مەسچىتكە چىقىشنى داۋاملاشتۇردى. ئىنىسى بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇشنى باشلا دېگەندى، ئەمەت بىر نەچچە كۈن ئارىسالىدى بولۇپ تۇرۇپ قالدى. بۇ يەرگە كېلىپ سالامەتلىكى سەل ياخشىلانغاندەك بولۇپ قالدى، سويۇق تاماقلارنى تەستىراق يېسىمۇ لېكىن بەدىنىدە ماغدۇرى يەنىلا كەم ئەمەس ئىدى. ئىنىسى ئۇنىڭ بۇ يەردە ھەر خىل ئىشلارنى تولا ئويلاپ بۇرۇقتۇرما بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ تۇراتتى، شۇڭا كۈندە نامازغا زورلاپ تۇرۇۋالدى. ئەمەتكە كۈندە سەھەردە مەسچىتكە چىقىشنىڭ ئۆزىلا چوڭ تەقۋالىق ھېسابلىناتتى. بىر ھەپتە شۇنداق ئاكتىپ بولدى، ئىمام-مەزىن، جامائەتمۇ ئۇنىڭغا باشقىچە كۆزدە قاراشقا باشلىدى، كېيىنكى ھەپتىسى ئۇ ئۇيقۇسىنى ئاچالمىدى، روھى قۇۋۋىتى، دىققىتى تامامەن شىرىن ئۇيقۇ، ئاللىقانداق چۈش قېتىغا كىرىپ كەتكەندەك قىلاتتى. ئىنىسى زورلاپ بېقىپ بولدى قىلدى. ئاخىرقى قېتىم: «ئوقۇساڭ ئۆزەڭگە ئوقۇيسەن...» دەپ ئاچچىقلاپ سۆزلەپ قويدى. ئەمەت «مىجەزىم يوق، ئۆيدە ئوقاي...» دەپ كۈن چىققىچە ئۇخلىدى. ئۇيقۇ ئۇنىڭغا بارغانچە شىرىن، ئارامبەخش تۇيۇلۇپ كەتكەندىكى، ئىلگىرى ھېچقاچان بۇنداق قېنىپ ئۇخلاپ باقمىغاندەك ئۇخلايتتى. ئىنىسى ئايالىدىن ئۇنىڭ كۈن چىققىچە ئۇخلىغانلىقىنى ئاڭلاپ ئىچى ئاچچىق بولدى:

- ئەتىدىن باشلاپ مەسچىتكە چىقىمىز، نېمە تۈگىمەيدىغان ئۇيقۇ بۇ...

- تازا مىجەزىم يوق تۇرىدۇ...

- ئۇيقۇ دېگەن يېرىم ئۆلۈم، تىرىك ياشاي مەن دېسەڭ مەسچىتكە چىق،

ئاخىرەتلىكىڭنى ئويلا...

- مەن سەندىن بەكرەك ئويلايمەن، لېكىن قىلىپ كۆنىمگەن ئادەمگە تەسكەن... .

- كېسىلىڭ يالغانمۇ يا، قارىسام مەندىنمۇ بىغەم كۆرۈنسىەن... .

- خۇدايىم، دېگىنىڭدەك بولغان بولسىغۇ، خۇدايىمنىڭ مۇشۇ رەھىمىتىگە كۈندە بەش ۋاق ناماز ئوقۇساممۇ ئازلىق قىلاتتى... .

- خۇدايىم بەرسە قىلىسەن تېخى، سەن خۇدايىم ئۈچۈن قانچىلىك جاپا چەكتىڭ؟ نېمە قىلىپ بەردىڭ؟ بۇنداق كۆپۈرلۈك قىلما، ئوقۇغان نامىزىڭ بىكار بولۇپ كېتىدۇ... .

- مەن خاتا گەپ قىلىدىمغۇ؟ خۇدايىم رەھىمەت قىلسا تېخىمۇ ناماز ئوقۇغۇڭ كېلىدۇ شۇ... . خاتامۇ دېگىنىم؟

- خۇدايىم بىلەن خالىغانچە سودىلىشىشقا ھەددىڭ يوق، ھەقىقىمۇ يوق. خۇدا سېنى يارىتىپ، مۇشۇ ياشقىچە ئۆمۈر بېرىپ، مال-دۇنيانىمۇ بېرىپ قىلدى، سېنىڭ خۇدايىم ئالدىدا ئادا قىلىپ بولالمايدىغان، تۈگىمەيدىغان قەرزىڭ بار تېخى! شۇنى تۈزۈك ئادا قىلماي تۇرۇپ، بىرەر ھەپتە مەسچىتكە چىقىپ قويۇپ، جەننەتكە كىرىمەن دەپ يۈرەمسەن؟ بۇنىڭ ھەممىسى خام خىيال، جاھاندا ئۇنداق ئاسان ئىش يوق!

- سەن نېمىنى بىلىسەن؟ سەن ئەۋلىيامۇ؟ - دەپ تېرىكتى ئەمەت، - خۇداغا بولغان ئىخلاسىمنى سەن بىلەمتىڭ؟ گۇناھىڭغا سەن مەنچىلىك تۆۋە قىلالامسەن؟ مەندەك يىغلاپ تۇرۇپ تۆۋە قىلالامسەن؟ جەننەتكە يا دوزاخقا كىرىشىمنى سەن بەلگىلەپ بېرەمتىڭ؟ سەن خۇدايىمىمنىڭ؟ ھە گەپ قىلە، ئەتىگەندە نېمە يوغانچىلىق بۇ؟

ئەمەتنىڭ ئىنىسى داڭقىتىپ تۇرۇپ قالدى، ئۇمۇ ئاچچىقىنى ئىچىگە

يۇتالمىدى:

- سەن ماڭا ۋاقتىڭنى، سەن تېخى ھەقىقىي مۇسۇلمان بولماپسەن، خوتۇنىڭنى مۇسۇلمان قىلىپ بولالمىغان ئادەم قانچىلىك مۇسۇلمان بولماقچىدىكى؟ ئۆلۈم بېشىڭغا كېلىۋاتقاندىمۇ مۇشۇنداق گەپلەرنى دەۋاتساڭ مانا، ئەگەر مېنىڭ بېشىمغا شۇنداق ئىش كېلىدىغان بولسا سەندىنمۇ بەك يىغلاپ تۆۋە قىلىمەن مەن! سېنىڭ تۆۋەڭ تېخى يەتمەيدۇ!

- ماڭا تولا چالا موللامدەك ۋەز ئېيتما، كۈلدا ياشاپ باقمىغاندىكىن ئوقمايسەن، خۇدا ماڭا بۇ كېسەلنى سالدى، تۆۋە قىلىمەن، جېنىمغا چۈشلۈك قىلىمەن. خۇدايىم كەچۈرىدۇ دەپ ئىشىنىمەن. سەن بۇنىڭغا ھۆكۈم قىلىدىغان خۇدايىم بولمىغاندىكىن تولا ئاقساقاللىق قىلما!

- دەيدىغان گەپنى دېدىم، ھەممىسى سېنىڭ ئاخىرەتلىكىڭنىڭ ياخشى بولۇشى ئۈچۈنمۇ؟ خۇدايىم تۆۋە قىلىۋالسىۇن دەپ بەندىسىگە مۇشۇنداق كېسەل، بالا-قازانى بېرىدۇ. سەن تېخى بۇنى ئوقماي، نامازمۇ ئوقۇماي ئۇخلايسەن، شەيتان سېنى دوزاخقا كىرسۇن دەپ گەدىنىڭنى ياستۇققا ئاشۇنداق مىخلايدۇ. ئىماننىڭ بولسا، خۇدايىمدىن قورقساڭ ئورنۇڭدىن سەھەر قوپۇپ ناماز ئوقۇيسەن، تۆۋە قىلىسەن، دۇئا قىلىسەن... مەن ساڭا يامان بولسۇن دېدىممۇ؟

ئەمەتنىڭ ئىچى ئاچچىقتىن، قايىلسىزلىقتىن زۇلمەت قاراڭغۇلۇقىغا چۆكۈپ، تەپەككۈرى قۇيۇندەك چۆگىلەپ، سەپرايى بېشىنى ئايلىندۇرۇۋەتتى:

- بولدى قىل، ئەمدى گەپ قىلما ماڭا، بېشىمغا كەلگەن بۇ ئىشتىن خوش بولىدىغان بولساڭ، مەن بۇ يەردىن كېتەي، مەسچىت دېگەن كۈلىدىمۇ بار، كۈلىنىڭ مەسچىتلىرى بۇ يەردىكىدىن پاكىز، ئازادە. نەگىلا بارساق خۇدايىمغا تۆۋە قىلىۋالايىمىز. مەن زادى بۇ يۇرتقا سىغمايمەن، خۇدايىم رىسقىمنى نەگە چاچقان

بولسا شۇ يەردىن تىرىۋالاي، شۇ يەردە داۋالنىپ شۇ يەردە ئۆلەي، ھەممىسى خۇدانىڭ زېمىنى...

- كەتسەڭ كەت! - دېدى ئىنىسى بوغۇق، كەسكىن تەلەپپۇزدا، ئۇنىڭمۇ ئاچچىقى قاتتىق كەلگەندى، سەۋر قىلالمايۋاتاتتى، - توغرا گەپ قىلسام ئاڭلىمىساڭ، ئەمدى مەن نېمە دەيمەن، كىم سېنىڭ بېشىڭغا كەلگەن ئىشتىن خوش بوپتۇ، ئادەمنى ئۇنداق ناھەق قارىلىما، خۇدا ئالدىدا قارا يۈز بولۇپ كېتسەن... مەن پەقەت بۇ ئىشنى خۇدايىمنىڭ بىر سىنىقى، خۇدايىمنىڭ تەقدىر قىلغان ئىشلىرىدا يامانلىق يوق دېدىم. بۇنىڭغا قايىل بولمىساڭ ئۆزەڭنىڭ ئىشى. ئىشقىلىپ خۇدايىم دىلىڭغا ئىمان، ئىنساپ بەرسۇن، ھەم خوتۇنىڭغىمۇ، بولمىسا... - ئىنىسى گەپنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمىدى، ئەمما كالىسىدا پىكىر ئېنىق ئىدى: بولمىسا، كۈلدا ئۆلۈپ تارتىپ قالساڭ خەق نامىزىڭغا بارمايدۇ، قەبرەڭنى يوقلاپ دۇئا قىلىدىغان بىر ئىنسان چىقمايدۇ...

- يۇرت، جامائەت دەپ كەلسەم، ھالىڭلار چاغلىقكەن. مەسچىت قوپقۇرۇق. ئىمام مۈگدەپلا ئولتۇرغان، تەرىتى چىقىپ كەتسىمۇ تۇيىمامدىكىن دەيمەن. شۇنىڭغا ئەگىشىپ ناماز ئوقۇيدىكەن، ئەۋلىيادەك چوڭ بىلىدىكەن... بىر ھەپتە شۇلار بىلەن بولدۇم، بىر كىم ماڭا ئوچۇق چىراي ئېچىپ باقمىدى. خوتۇنۇمنى خەنزۇ دېسىمۇ مېنى مۇسۇلمان قاتارىدا كۆرمىدى. ئۆلسەممۇ نامىزىمنى چۈشۈرمەيدىغان ئوخشايدۇ. ھەتتا سەنمۇ ئىمامدەك، ئەۋلىيادەك گەپ قىلىپ زىتىمغا تېگىپ يۈرۈيسەن، كۆزۈڭگە سىغىمىغان بولسام كېتەي، خوتۇنۇم خەنزۇ بولغاندىكىن كۈلىدىلا ياشاي، خەنزۇ، خەنزۇ دەپ مېنىمۇ شۇ قاتارغا چىقىرىۋەتتىڭلار، بۇنداق يەردە ئىت-ئېشەكتەك تۈگۈلۈپ، خەقنىڭ سەت ئالىيىشلىرىغا چىداپ يەنە قانچىلىك تۇرىمىز؟ خوتۇنۇڭ ئىككىڭ ئاران-ئاران

چىداۋاتىسەن، قالغان خەق قانداق چىدايدۇ... شۇڭا بۇ يەردىن ئاستا كېتىپ
جايمىزنى تاپايلى...

- ئاران قالغان ئادەم مەن ئەمەس، سەن، خوتۇنۇڭ ئەلۋەتتە كۆنەلمەيدۇ،
ئۇنىڭغا بېقىپ سەنمۇ كۆنەلمىدىڭ. بىر باھانە ئىزدەپ كېتىدىغانلىقىڭنى
كۆڭلۈم تۇيۇپ قالغانىدى. دېگەندەك بولدى، مەيلى، كېلىش-كېتىش ئىختىيار.
كەلسەڭ مانا يۇرت، مانا ئۆي. كەتسەڭ، كۆلىمۇ تەييار، ئىشىكى داغدام. بىز سېنى
توسمايمىز ھەم توسالمايمىز. بىزدە ئۈنچىلىك ماغدۇر يوق. كەمبەغەل بولساقمۇ،
مۇشۇنچىلىك غۇرۇر بىلەن ياشاۋاتىمىز... قېيدا كېتىمەن دېسەڭ ھەرگىز
توسمايمىز. سەن يامانلىغۇدەك بىز ھېچقانداق ئىش قىلمىدۇق. خۇدا ئالدىدا
ئىككى ئېغىز توغرا گەپنى قىلدۇق شۇ...

- توغرا گەپ قىلدىڭ، خۇددى ئەۋلىيا ئەزەمنىڭ نەق ئۆزى. بەش يىل ئالدىدا
بىر بوتۇلكا ھاراق ئالدىغانغا پۇل يوق ساغرىپ يۈرگەن مەمىتخۇن سىلى
ئىدىڭلار.. مانا ئەمدى ساقالنى قويۇۋېلىپ ئەۋلىيا بولۇپ كەتكەن گەپ...
- ئۇ دېگەن ھەر قانداق بىر مۇسۇلمان بىلىدىغان ئىش. كۆلىدا تۇرۇپ،
ئىچىڭ قېتىپ كېتىپتۇ...

- قېتىپ كەتتى، قېتىپ كەتمىسە ياشىغىلى بولمايدۇ. سىلەر مەشەدە
مۇسۇلمان بولۇپ جەننەتكە كىرىپ كېتىڭلار، بىز كۆلىغا كېتىپ كاپىر بولۇپ
كېتەيلى...

- ئۇنداق دېيىشىپ كەتمەيلى ئەمىتىكا، چىرايلىق كەلگەندىكىن چىرايلىق
ئۆزىتىپ قويماي...

- ھاجىتى يوق، ئۆزىمىز كەلگەن، ئۆزىمىز كېتىۋېرىمىز. خۇدايىمنىڭ يولى
بىزگە ھەر ۋاقىت ئوچۇق.

- كەلگىنىڭگە پۇشايمان قىلىپ كېتىدىغان بولدۇڭ، بەك تېز يامانلاپ كەتتىڭ.

- يامانلىغان ئىش يوق، كېسىلىمنى داۋالاتمىسام بولمايدۇ، بېيجىڭدىكى بىر بۇرادەر تولا تېلېفون قىلىپ كەتتى. ئاشخانىدىن بىرەر چاتاق چىققان ئوخشايدۇ. كەلگىنىمگە پۇشايمانم يوق، ئاتا-ئانىمىڭ قەبرىسىنى يوقلىۋالدىم، دۇئا قىلىۋالدىم. لېكىن بۇ مازارلىق بەك خاراپىلىشىپ كېتىپتۇ، قەبرىنىمۇ تاپقىلى بولمايدۇ. مەشەگە كېلىۋېتىپلا توپا بوران چىقىپ كۆزنى ئاچقىلى بولمىغانىدى، بەلكىم بىر نېمىنىڭ بىشارىتى بولغىمىدىكىن... ياراتقۇچى خۇدا... ئىشىمىزنى ئاسان قىلغايىسەن...

شۇنداق قىلىپ، ئەمەت خوتۇننى ئېلىپ، ئىنىسىنىڭ ئۆيىدىن، يۇرتىدىن كۆڭۈلسىز خوشلاشتى.

يۇرتتىن كېتىۋاتقاندا ھاۋا تولىمۇ ئوچۇق، مەنزىرىلەر سۈرەتتەك گۈزەل ئىدى. ياپيېشىل ئېتىزلار، تېرەكلەر، ئۆستەڭلەر، يوللاردا بازارغا كېتىۋاتقان ھارۋىلار، ھارۋىغا قېتىلغان سۆلەتلىك ئات-ئېشەكلەر، بوينىدىكى قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلاشلىرى... ئەمما ئەمەت ئەر-خوتۇننىڭ بۇلاردىن زوقلانغۇدەك ھەپسىلىسى يوق ئىدى. ناھىيە بازىرىدىن ئۈرۈمچىگە ماڭغان ئاپتوبۇسقا چىققاندىمۇ ئەمەت خۇددى باشقا بىر يۇرتتىن ئۆز يۇرتىغا كېتىۋاتقان دەك ئازادە بىر تۇيغۇغا چۆمدى، جان ئاز ھەم ئاران قېلىۋاتقاندا جانغا ئارام بېغىشلايدىغان ھەر قانداق ئىش ئۇنى مەھلىيا قىلاتتى. ئۈرۈمچىگە ماڭغىچە ئۇ جۇ خۇڭنىڭ مۇرىسىگە بېشىنى قويۇپ ئۇخلاپ، يۈرىكىنى پات-پات چىشلەپ قويدىغان ۋەھىمە چاشقانلىرىنى چۈشىدە كۆرۈپ ياتتى. ئۈرۈمچىگە كەلگەندە ئۇنىڭ

مىجەزى بۇزۇلۇشقا باشلىدى، ئەمەلىيەتتە ئۇ يۇرتىدىن چىقىپ كېتىۋاتقاندىلا تېنىنىڭ ئېغىرلىشىپ، ئاشقازان، ئۈچەيلىرىدىكى بىئاراملىقنىڭ سۇس كۈچىيىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانىدى. ئۈرۈمچىنىڭ شۇنچە ئېسىل، چىرايلىق رىستورانلىرى، گۈزەل كۈتكۈچى قىزلىرى، مېزىلىك تاماقلارمۇ ئۇنى ھوزۇرلاندىۋالمايدى. بۇ يەردىكى رېستورانلارنىڭ بېزەكلىرى، زېرەكلىك بىلەن ئورۇنلاشتۇرۇلغان قۇرۇلمىلىرى، پەردىلىرى ئالدىدا ئەمەتنىڭ ئاشخانىسى بەكلا چېنىپ قالاتتى. كېسەل شۇنچە ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتسىمۇ ئەمەت خۇددى ئاكوپ ئىچىدە يېتىپ سۆيگۈنىنى ئەسلەۋاتقان ئەسكەردەك باشقا، ئارامبەخش نەرسىلەرنى خىيال قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەمما تەننىڭ زۇلۇمى روھنى ئازابلايدۇ، خىيالىنىڭ بېلىگە تېپىدۇ، ھەتتا خالىغانچە خىيال سۈرگىلىمۇ قويمايدۇ، تىرىكلىكتە روھ تەننى مەركەز قىلىپ ئۇنىڭ تېشىغا چىقىپ كېتەلمىگەچكە، نېرۋىلار جەڭگە كىرىپ رۇھ بىلەن تەننى سوقۇشتۇرىدىغان گەپ. ئىنسان ۋۇجۇدى بۇ ئۇرۇشقا كىرمەي قۇتۇلالمايدۇ، يا ئۆلىدۇ ياكى يەيدىغان رىسقى بولسا ساقىيىپ قالىدۇ. ئەمەت تاماق يېيەلمىدى، سويۇق نەرسىنىمۇ تەسلىكتە يۇتتى، ئىچىنى مۇشۇك تاتلىغاندەك بىئارام بولۇپ قورۇلۇپ كەتتى. راک، راک، خۇددى دېڭىزدىكى سەكسەن پۇت ھاشارەتلەردەك ئەمەتنىڭ قورسىقىغا كىرىپ، بىر نەرسىلىرىنى شۇلۇپ يەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئەمەت بىر دەمدىلا ئۆزگىرىپ ھالسىراپ قالدى. جۇ خۇڭ ئۇنى دەرھال تىببىي ئۈنۋېرسىتېت دوختۇرخانىسىغا ئاپاردى. دوختۇرخانا كۆرۈپ: راک ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قاپتۇ، بىر نەچچە ئايلا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ، لېكىن بۇ كىشىنىڭ ئۆپكەسىدىمۇ مەسلە بار، بەدىنىمۇ خېلىلا ئاجىزلاپ كېتىپتۇ، ئوپىراتسىيە قىلساڭلار بىر نەچچە ئاي مۇقىم يېتىپ داۋالنىشىڭلار كېرەك، بىر مۇنچە پۇل كېتىدۇ. ئەگەر تېزىرەك داۋالايمىز

دېسەڭلار، پۇلۇڭلار بولسا بېيجىڭ ياكى شاڭخەيگە بېرىپ داۋالنىپ بېقىڭلار... دېدى. جۇ خۇڭ: بىز بېيجىڭدىن كەلدۇق، شۇ يەردىمۇ داۋالاتمىغان، ئەمدى بېرىپ باقساق بولغىدەك... دەپلا قالدى، كۆزى يەنە ياشلاندى. ئەمەت ھالسىز، كۈچسىز، ئايانچلىق بىر ئەلپازدا: كېتەيلى، بېيجىڭغىلا كېتەيلى، بېيجىڭدا داۋالنىپ باقارمىز بولمىسا، بەك قىيىنلىق كېتىۋاتمەن. توۋا، ئىككى كۈن ئالدىدا ئوبدانلا ئىدىم، كېسەل دېگەن دەھشەت بىر نېمىكىنا، ۋاي ئاناڭنى، ئۈچەيلىرىمنى بىر كىم كېسىپ ئۇلاۋاتقاندەك...

شۇ ئەسنادا ئەمەتنىڭ يانفونىغا جۇ چۇنگاڭدىن تېلېفون كېلىپ قالدى، ئەمەت جۇ خۇڭغا سەن ئال دەپ بۇيرۇدى، ئەمەتنىڭ كۆزىگە ئۈرۈمچىدىكى ھەممە دوختۇرخانا، ئاشخانا، ئۇيغۇرلار، قىزلار... يات، سوغۇق بىر كەيپىياتتا كۆرۈندى، ساغلام ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ھەسرەتلىكىنى ھەسسەلەپ كۈچەيتىۋەتتىكى، سەۋر-تاقەت، چىدام-غەيرەت دېگەنلەرنى تامامەن ئۇنتۇپ قالدى. ئاغرىق ئازابى كۈچەيگەندە روھىي ئازابلىرى، ئىزتىراپلىرى، پات-پات سوغۇق تەرلىتىپ قويدىغان ۋەھىملىرى تەڭلا قورشاپ كېلەتتى-دە ئۇنى تىماتالاڭ قىلاتتى: «نېمىشقا 50 كە بارماي تۇرۇپلا بۇ نىجىس كېسەلنىڭ قۇربانى بولۇپ كېتىمەن؟ نېمىشقا قېرىشقاندەك ماڭلا كېلىدۇ بۇ ئىش...؟»، يەنە بىر ياقىدىن بايا دوختۇرخانىدا كۆرگەن، جىددىي قۇتقۇزۇلۇۋاتقان كېسەللەرنى ئويلاپ، خەقلەرغمۇ كېلىدىغۇ، ئۇلارمۇ ئۆلىدىغۇ... دەپ ئۆزىگە سەل-پەل تەسەللىي بېرەتتى، ئەمما خەق بىلەن ئۆزىنى ھەر ۋاقىت تەڭ-باراۋەر سېلىشتۇرۇپ كېتەلمەيتتى، ھېسداشلىقتىن كۆرە شەخسىيەتچىلىك يامان ئىدى. ئەلەكمۇلا دەيدىغان ئىنسان ئىدىغۇ بۇ ئەمەت، قېنى ئۇ مەھەللىسىدىكى، مەسچىتىدىكى كەيپىياتلىرى؟ قېنى ئۇ ئىمان، قېنى ئۇ ئۈمىدۋارلىق؟ ئۈرۈمچىنىڭ قايناق كوچىلىرى ئۇنى يەنە دۇنياغا

مەھكەم باغلىۋەتتىمۇ، ئىچىنى قان-زەرداپ قىلىۋەتتىمۇ؟ ئاداپ كەتتىغۇ ئۇنىڭ
ئىچى!

جۇ خۇڭ جو چۇنگاڭنىڭ چاڭلىداق، قىزغىن گەپلىرىگە پەس ئاۋازدا، ھەتتا
يىغلامسىرىغاندەك جاۋاب بېرەتتى، ئەمدى يوشۇرغىدەك ھېچنېمە يوق ئىدى،
ئەمەتمۇ ئەمدى ئۆزەڭ بىلىپ نېمە دېسەڭ دە دېگەندەك ئەلپازدا قارىدى.

- ئەمەت راک كېسىلى... بىر نەچچە ئايلا ياشىيالىغۇدەك...

- نېمە؟ چاقچاق قىلما يەڭگە!

- چاقچاق قىلمىدىم، ساڭا دېمىگەنتۇق.

- تېلېفوننى بەر ئەمەتكە، ئۆزەم سۆزلىشىمەن.

- ئۇنىڭ گەپ قىلغۇدەكمۇ مادارى يوق.

- ۋەي دەپ بەرسىمۇ ھېساب، تېلېفوننى بەر.

جۇ خۇڭ ئەمەتكە قارىدى، ئەمەت بىر پەس ئىككىلىنىپ تېلېفونغا

سەكراتتىكى بوۋاينىڭ قولىدەك جانسىز قولىنى ئۇزاتتى، بۇ زامانىۋى ئوقەتنى ئاز

كۈندىن كېيىن ھەممە ئاۋازنى ئاڭلىيالمىدىغان قۇلقىغا يېقىن ئەكەلدى.

- ۋەي، ئەمەت، نېمە دەۋاتىدۇ خوتۇنۇڭ، ھېچ ئۇقالمىدىم.

- بىر خەنزۇ تۇرۇپ... نېمىنى ئۇقالمىسەن؟

- راک بىر نېمە دەپ يۈرۈيدىغۇ سېنى، مانا ئوبدانلا كېلىۋاتىدىغۇ ئاۋازىڭ...

- ئاۋازىم يۈتۈپ كەتسە بولامتى.. گۈي.. ئۆزەڭ قانداق تۇرۇۋاتىسەن..

- ياخشى، ئاشخانىڭنى ئاۋات قىلىۋەتتىم.. كەلسەڭ كۆرىسەن.

- جۇ خۇڭنىڭ دېگىنى راست، ئۈچەي كاناي... ئاشقازاننىڭ ھەممىسى

كېرەكتىن چىقىپتۇ. ئاشخانام تۇرۇپ... پۈلۈم تۇرۇپ... ئاچلىقتىن ئۆلىدىغان

ئوخشايمن...

- راستما؟ قاچاندىن بېرى؟ بۇ زادى نېمە گەپ!

- سېنى چاقىرتىشنىڭ ئالدىدا... تۈزۈك تاماق يېمىگىلى خېلى بولغان، ئاشخاننىڭ پۇرىقىدىن تويۇپ قالسام كېرەك، تاماق دېگەننى قاچان يەۋالسام بولىۋېرىدۇ... دەپ يۈرۈپتىمەن. ئەسلىدە راي كېسىلى بوپتىكەنمەن ئەمەسمۇ؟... ئەمەتنىڭ ئاۋازى بىچارىلىشىپ كەتتى، بىر كىمگە بۇنچىلىك زەئىپ ھالدا دەرت تۈكمەيدىغان ئادەم قىيىنلىق تۇرۇپ دەرتلىرىنى سۆزلەۋاتاتتى، كىڭىزچى يۇڭ ئاتقاندا پوڭ-پوڭ چىقىدىغان زۇۋانى پەسلەپ، تىنىقلىرى قالايمىقانلىشىپ، گەپلىرى ئۈزۈلۈپ چىقىۋاتاتتى. ھەتتا بۇنى جۇ خۇڭمۇ ھېس قىلىپ، ئىچى ئېچىشىپ، كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياش قۇيۇلدى.

- نېمىشقا سەي يېمەي توختىماي تاماكا چېكىدىكىن دېسەم ئەسلىدە شۇنىڭدىن كەن-دە، بەك ھاماقەت، دۆت نېمىكەن سەن، شۇ ۋاقىتچە سەزمەي، دوختۇرغا كۆرۈنمەي يۈردۈڭما؟ سەن شۇنچە ئالدىراشما؟ ۋاقتىڭ چىقمامدا؟ يا جالاپ ئوينىمىساڭ، يا سىرتلاردا ۋاقت ئۆتكۈزۈپ يۈرمىسەڭ، ئاشخاندا جوزا بېقىپ ئولتۇرۇپمۇ ئىچىڭدىكى ئاغرىقنى سەزمەي يۈردۈڭما؟ قاشاڭ نېمىكەن سەن، ئۆتۈپ كەتكەن قاشاڭ!

- ھاراق، تاماكا مېنى مەست قىلىپ... ئاغرىقنى سەزمەس قىلىۋەتكەن ئوخشايدىكەن... ئانچە بىلىنمىگەندىكىن كارىم بولماپتۇ... كېسەل دېگەنمۇ تۇيدۇرماي جايلايدىكەن، بېشىڭغا كەلگەندە كۆرسەن...

- مەن سەندەك دۆت ئەمەس، 50 كە بارماي تۇرۇپلا جاننى ئۇتتۇرۇپ قويمايمەن. پۇل تاپقاندا ھەر كۈنى ئېسىل جالاپتىن بىرنى ئوينىمىسام ھېساپ ئەمەس. ئۆلسەڭ تۈگەيسەن دېگەن گەپ، نېمەڭ قالىدۇ؟ سېنى تېخى نوچى ئاغىنەم دەپ يۈرۈپتىكەنمەن، ئۆتۈپ كەتكەن يارىماس نېمىكەن سەن!

- ئادەمنى تىللاۋەرمە گۇي، ئاغرىق مېنى قىيناۋاتىدۇ...

- تازا قىيىنسۇن، ۋاقتىدا بايقىمىغاندىكىن كۆرگۈلۈكنى كۆر ئەمدى! ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئۆلسەڭ ئەچىقىپ كۆمۈپ قويىمىز، تېلېفون نۇمۇرۇڭنى سەن ئۆلگەن ۋاقىتتىلا ئۆچۈرۈپ تاشلايمەن. ئەمەت دېگەن ئادەم شۇنىڭ بىلەن مەڭگۈ يوقىلىدۇ..

- مەڭگۈ يوقىلىدۇ دېمە ئىمانسىز گۇي، بىزنىڭ يەنە ئاخىرەتلىكىمىز بار. - نېمە بولسا، بولسۇن، ئىشقىلىپ، سەن ئۆلگەن كۈندىن باشلاپ سەندەك بىر نېمىنى ئۇنتۇپلا كېتىمەن. شىنجاڭلىق دېگەن بىلەنمۇ ئىككىنچى ئارىلاشمايمەن. ئىشەكنىڭ نومۇسىغا تەككەن دۆت ئەبلەخ...

- تىللىما ئاناڭنى چوشقا، ئۆلەي دەۋاتسا تېپەي دەمسەن... ياخشى گېپىڭ بولسا دە، بولمىسا كۆتۈڭنى قىس... بىز بارغاندىن كېيىن ھېسابىڭنى ئۆتكۈزۈپ... ئاندىن نەگە بارساڭ بار.. ئاغىنەم دېمىسەڭ دېمە، سەن چوشقىنى ئاخىرەتكە بىللە ئېلىپ كەتكىلى بولاتتى؟ ۋاي ئاناڭنى، قويدۇم ما تېلېفوننى... - ئەمەت تېلېفوننى زەردە بىلەن بېسىۋەتتى.

ئەمەتكە بۇ دۇنيادىكى ھەممە نەرسە يات، ناتونۇش، يېقىمىسىز كۆرۈنۈپ، ئىچى دەھشەتكە، مالىمانچىلىققا تولدى.

- نېمانداق گەپلەرنى قىلىدۇ بۇ؟ نېمىلەرنى دېيىشىپ كەتتىڭلار؟

- ساراڭ گۇي، - دېدى ئەمەت تېلېفوننى جۇ خۇڭغا تۇتقۇزۇپ، - بىر ئېغىز ياخشى گېپى يوق.

- بولمىسا كۆڭلىدە كىشىگە يامانلىقى يوق، دائىم تېلېفون قىلىپ ئەھۋالنى دوكلات قىلىپ تۇراتتى... بۈگۈنكى گەپ تۇيۇقسىز تۇيۇلدى بولغاي، قوبۇل قىلالىمىدى..

- نېمىنى قوبۇل قىلالمايدۇ؟ ئۆلمەيدىغان چوشقىمىكەن ئۇ، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى ئەيدىز يۇقۇپ، ئۆلۈكى تالادا قالمىسا مانا مەن...
- ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە، چوشقا دېگىنىڭ بەك ئېغىر كەتتى...
- ئۇ مېنى ئېشەك دەۋاتسا، چوشقىدىنغۇ ئېشەك ياخشىراق.. ئىككىلىسى يەيسىلەر ئاچپاقدەك... توۋا دەيمەن خۇدايىم، توۋا... سەن ماڭا خوتۇن بولغاندىن كېيىن بۆلەك ئاشخانغا كىرىپ يەپ چىقىمىغانسەن-ھە!. چاغاندا بارغاندا يېگەنسەن ھەقىچان؟ گەپ سورىسام پەقەت دېگىلى ئۇنىمىغاننىڭ...
- نېمە بولدى ئەمدى ئۇ گەپ؟ مەن چوشقا گۆشىنى يېمىگىلى ئۇزۇن زامانلار بولۇپ كەتتى. سەن ئۇنى يېسەڭ چوشقا پۇراپ قالسىەن، بىر يىلغىچە پۇرىقى چىقمايدۇ دەپ يېگۈزمىدىڭ، مەنمۇ ھەم شۇنداق ئوخشايدۇ دەپ يېمىدىم. سەن ئەمدى بۇنداق گەپلەرنى دېگۈچى بولما، كېسىلىڭنىڭ ئىشىنى ئويلايلى...
- بۈگۈنلا ئايروپىلان بېلىتى ئېلىپ ماڭايلى، - دېدى ئەمەت بۇ شەھەردە بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇسى يوقتەك تاقەتسىزلىك بىلەن.
- ئاينۇر بىلەن كۆرۈشۈپ ماڭمامدۇق؟
- كۆرۈشسەككۇ بولاتتى، ئۇنىڭ ئالدىدا ئېچىلىپ ئولتۇرغىدەك مىجەزم يوق، چىرايىمۇ ساغرىپ كەتتى ھەقىچان... ئون نەچچە كۈن ئالدىدا كۆردۈقۇقۇ؟ بولدى، بۇ ئىشنى ئۇنىڭ ئۇقمىغىنى ياخشى.
- شۇنداقتمۇ كۆرۈشۈپ ماڭساق بولاتتى.
- بولدى قىل، كۆرۈشكەنگە نېمە بولماقچى، بەربىر سىلەر قالسىلەر، مەن كېتىمەن. قارىساملا كۆڭلۈم يېرىم بولىدۇ، مېنى ئاخىرقى ئۆمرۈمدە ئازادە قوي...
شۇنداق قىلىپ ئەمەت قىزى بىلەنمۇ كۆرۈشمەي، ئەزان باھالىق ئايروپىلان بېلىتى ئېلىپ خوتۇننىڭ بىلىكىگە چىڭ ئېسىلىپ ئايروپىلانغا چىقتى. بۇ

ئايروپىلان 100 نەچچە كىشىلىك كىچىك ئايروپىلان ئىدى. يولۇچىلار شۇنچە
بىخارامان ئولتۇراتتى. توساتتىن بىر ھادىسە يۈز بەرسە، ھەممىسى يەرگە چۈشۈپ
كۈكۈم-تالقان بولسا... ئەمەت ئۆزىنى ھەممىدىن قورقماس، تەمكىن ھېس
قىلاتتى. ئۆلۈمى ئېنىق ئادەم ئۆلۈم ئالدىدا شۇنچە باتۇرلىشىپ كېتەمدىغاندۇ؟

12

جو چۇنگاڭ باھارگۈلگە قاراپ ئولتۇرۇپ ئەمەتنىڭ ئەمدى بۇ قىزنىمۇ
تاشلاپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئىچى تېخىمۇ ئاغرىپ كەتتى. ئەمەت
ئاشخاننى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ كەتكەندە ئۇ مۇشۇ قىزنى دېمىگەن بولسا بەلكىم
ئالدىراپ ماقۇل دېمەيتتى. چۈنكى ئۇ بىر يەردە مۇقىم ئولتۇرۇشنى خالىمايتتى،
ئۇياق-بۇياققا مېڭىپ تۇرمىسا، كۆزلىرى خوتۇن-قىزلارنى ۋە باشقا رەڭگا رەڭ
نەرسىلەرنى تىمىسقىلاپ تۇرمىسا كۆڭلى ئۇنىمايتتى. ھەي ئەمەت، ياش تۇرۇپلا
جاھان لەززىتىدىن قۇرۇق قالىدىغان بولدىڭ، خوتۇنىڭمۇ تېخى ياش ئىدىغۇ؟
كۆزۈڭنىڭ پىتىنى ئۆلتۈرۈپ تۇرىدىغان بۇ چىرايلىق قىزىمۇ بار ئىدىغۇ تېخى!
ئىككى ئېغىز چىرايلىق ھۇجراڭ، پۇل تېپىپ بېرىدىغان ئاشخاناڭ، ئىچىدىغان
پىۋاڭ قالىدىغۇ ئەمەت... جو چۇنگاڭنىڭ بۇ ئاشخانىدا بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇسى
كەلمىدى، ئەمما تاشلاپ كەتسە ئاغىنىسىنىڭ ئاماننى تاشلاپ كېتىدىغاندەك،
ۋىجدانسىزلىق قىلىدىغاندەك ھېس قىلىپ ئۆزىنى بېسىۋالدى. ئەمەت بىلەن
ئىچىشكەن جۈزىدىكى مېھماننى بۆلەك جۈزىغا قويۇرۇپ، ئۆزى دائىم
ئولتۇرىدىغان ئورۇندۇققا يۆلەندى، ئالدىدىكى ئورۇندۇق قۇرۇق بولسىمۇ ئەمەت
باردەك ھېس قىلدى.

- باھارگۈل، ئىككى قۇتا پىۋا، بىر تەخسە خاسىڭ ئەكىلىۋېتىڭ!

باھارگۈل چىۋەر قىز ئىدى، پىۋىنى، بىر ئىستاكىنى ئەكىلىپ ئاغزىنى ئاچتى.

پىۋا كۆپۈكلەرى بۇزغۇنلاپ چىقتى، جو چۇنگاڭ بۇ كۆپۈكلەرگە ۋە يېنىدا خىزمەت قىلىۋاتقان چىرايلىق قىزغا قاراپ ھاياتنىڭ گۈزەللىكىنى ۋە بۇ گۈزەللىكتىن ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان ئەمەتنى ئويلاپ ئىچى ئاچچىق بولدى، ئۆلەي دېگىچىمۇ دوختۇرغا كۆرۈنمىگەن گەپ، كاللىسى نېمىشقا ئىشلىمەيدۇ؟ جېنىغا نېمىشقا كۆيۈنمەيدۇ؟ مۇشۇ ئاشخاننىڭ ماي-قاسماقلىرى، ئىس-تۈتەكلىرى يەتمىگەندەك يەنە تاماكا چېكىشلىرى، سەي يېمەي ھاراقلا ئىچىشلىرى تېخى، پالەچ بوۋايدەك بىر جايدىلا ئولتۇرۇۋالىدۇ، ھەرىكەت قىلمايدۇ، ئۆزىنىڭ خوتۇنىدىن باشقا ياش قىزلارنى ئويىناپ جېنىنى ياشارتىپ تۇرمايدۇ، ئايدا بىرەر قېتىم سۇ ئۈزگىلى بارمايدۇ ياكى باغچىغا بېرىپ تاققا چىقىپ ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالمايدۇ... تامىقىنىڭ ھەممىسى ماي، ئاچچىق كاۋا دېگەندەك سوغۇق سەيلەرگە قارايمۇ قويمايدۇ، مېۋە-چىۋە يىگىنىنى ئەسلا كۆرگىلى بولمايدۇ، قولىدا پەقەت تاماكا، ھاراق... خېلى بولدى گۆش يىگىنىنىمۇ كۆرمىدىم، خوتۇنىنى قانداق رازى قىلغانلىقى نامەلۇم، جۇ خۇڭمۇ ساددا خوتۇن، ئېرىدىكى ئۆزگىرىشىنى ئۇمۇ ۋاقتىدا بايقىمىغان گەپ، تېنىنىڭ تەپتى، كۈچى قانداق؟ قۇۋۋەت نەگە كېتىۋاتىدۇ؟ بۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمىگەن گەپ، ئىشنى ئەپلەشتۈرەلمىگەن ۋاقتىدا تارتىنماي سورىسا، ئەمەت چوقۇم چۆچۈپ بولسىمۇ دوختۇرغا كۆرۈنەتتى. ئىشلەشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان كالۋا خوتۇن، مانا ئەمدى ئېرىدىن ئايرىلسا بۇ ئاشخاننى قانداق باشقۇرار؟ مەنمىغۇ يېقىن تۇرىمەن، لېكىن ماڭا ئۈنچە قىزغىن ئەمەس، ئەمەت بولمىسا ئۇنى دەپ بۇ ئاشخانغا ئايدا-يىلدا بىر قېتىم كېلىمەن، بولمىسا يوق... ئەمەتنىڭ بۇ كېسىلىگە زادى چارە چىقماسمۇ، راک كېسىلىنى جۇڭخېچە داۋالاپ ساقايتىدىغان بىردوختۇرنى گېزىتتا تونۇشتۇرۇۋاتاتتى، بۇ ئېلان يالغان بولمىسىلا ئەمەتنى كۆرسىتىپ بېقىش كېرەك...

جو چۇنگاڭ پىۋىنى ئالدىرىماي قويۇپ ئىچىشكە باشلىدى، تىنماي خىيال سۈرەتتى، ئاشخانىدىكى ۋاراڭ-چۇرۇڭ، ئاشپەز ئۇستىلارنىڭ كالتە-كۆسەي پاراڭلىرىمۇ قۇلىقىغا كىرمەيتتى.

- باھارگۈل، ئاۋۇ دېرىزىنى چوڭراق ئېچىۋىتىڭ، كۆزۈم ئېچىشىپ كېتىۋاتىدۇ... ئازراق چېكىشمەيدۇ تاماكىسىنى بۇ خەق... - جو چۇنگاڭ باھارگۈلنىڭ دېرىزە ئالدىدىكى قامتىگە زەن سالدى. سىرتتىن ئاشخانىغا چۈشۈۋاتقان يورۇقلۇقتا باھارگۈلنىڭ زىلۋا بەدىنى، بوينى، بېشى باشقىچە نامايەن بولاتتى.

- ئەمدى چىلىغان خاڭكا ئەكىلىپ بېرىڭ.

باھارگۈل ھايال ئۆتمەي ئۈنمۇ ئەكەلدى.

- ئەمدى بىللە ئىچىشىپ بەرسىڭىز بولاتتى، - دېدى جو چۇنگاڭ قىزىنىڭ چىرايىغا قارىماي.

چىرايى ھارغىن كۆرۈنىشىمۇ يەنىلا روھلۇقىنى يوقاتمىغان باھارگۈل ئەندىكىپ قالدى، ئۆزىنى دەرھال ئوڭشاپ جاۋاب بەردى:

- مەن بۇ جوزىغا ماس كەلمەيمەن.

- ئولتۇرۇشقا جۈرئىتىڭىز بولسا ماس كېلىۋىرسىز. مېڭىۋېرىدىغان ئادەم ئولتۇرىشىمۇ، ئارام ئېلىشىمۇ بىلىشى كېرەك...

- مېنىڭغۇ بىر دەم بولسىمۇ ئولتۇرۇۋالغۇم بار، ما ئىشنى قانداق قىلىمەن؟

- ھەممە ئىش قالىدۇ، ئۆلۈپ كېتىدىغان جاھان بۇ! كېلىڭ ئولتۇرۇڭ.

- ياق بولدى، سىز ئىچىۋېرىڭ، مەن يا ھاراق ئىچمىسەم.

- سىزنى ھاراق ئىچىڭ دېمەيمەن، خاسىڭ، خاڭكا يەپ ئولتۇرۇپ بېرىڭ.

سىزگە دەيدىغان ئىككى ئېغىز گېپىم بار.

- مېنى قىستىمىسىڭىز، ئاشپەز ئۇستاملار كۆرۈپ قالسا نېمە دەپ قالىدۇ؟
- خەقنى دەپ ياشامسىز بۇ جاھاندا، ئۆزىڭىزنىڭ مۇستەقىل قارىشىڭىز
يوقمۇ؟ بۇ ئاشخانىدا ئىشلىمەيمەن دەپ ئويلاپ باقمىدىڭىزمۇ؟
- لېكىن، شۇ دىققەت قىلمىساق بولمايدىكەن... ئەمىتىكام كەلسە ياخشى
ئەمەس..

- نېمە ياخشى ئەمەس، بىز نېمە قىپتۇق؟ بىللە ھاراق ئىچىپتۇقمۇ؟ بىر
يەرگە بېرىپ ئويناپ ئۇلارنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ قاپتۇقمۇ؟ ئەمەت مېنىڭ
ئاغىنەم، ئۇنىڭغا ئېغىر كېلىدىغان ئىشنى مەن ھەرگىز قىلمايمەن. لېكىن مەن
شۇنى چۈشەنمەيمەن، سىز ئاشخانىدا كۈندە شۇنچە ئادەمنى، ھەر خىل ئادەمنى
كۆرۈپ يەنە نېمانچىلا ئەنسىز؟ سىزگە بۇ ئادەملەردىن بىر نەرسە تەسىر
قىلمايدۇ؟

- نېمە تەسىر قىلىدۇ؟ مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم.

- ئەمەت نېمىشقا ماڭا ئىشىنىدۇ بىلەمسىز؟

- كونا ئاغىنىسى بولسىڭىز كېرەك.

- يەنچۇ؟ باشقا بىر نەرسىمۇ بار، بولمىسا كونا-يېڭى ئاغىنە دېگەن پەقەت

ۋاقىت مەسىلىسى...

- بىر-بىرىڭلارغا ئىشىنىدىكەنسىلەر...

- ئىشىنىشلا ئەمەس، بىز بىر-بىرىمىزدىن زوقلىنىمىز... كۆڭلىمىز

يېقىن، بەكلا يېقىن!

- گېپىڭىزنى ئاڭلاپ بەرسەمغۇ بولاتتى، تاڭجاڭلىق قىلمىسام يەنە...

- مەن ئولتۇرۇڭ دېگەندىكىن ئولتۇرۇڭ، شياۋ سۇڭمۇ يېتىشىپ كېتىدۇ.

باھارگۈل ئەمەتنىڭ ئورنىغا كېلىپ قورۇنۇپ ئولتۇردى. ئۇ جو چۇنگاڭ بىلەن

ئەمەتنىڭ دائىم مۇشۇ بۇلۇڭدىكى جوزىدا ئىچىشىپ ئولتۇرغىنىنى كۆرەتتى. ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى تۈگىمەيتتى، كۈلكىسى ئۈزۈلمەيتتى. بەزىدە بىر گەپنى تالاشقاندەك قىلاتتى، ئەمەت تەمكىن ئولتۇراتتى، جو چۈنگاڭ كۆپرەك ۋاتىلدايتتى. - ئەمەت بۈگۈن كېلىدۇ، ئاشخاننى ئۆتكۈزۈپ بېرىمەن. سىز ئوقۇغان قىزكەنسز، بۇنداق ئاشخانىدا سىچۈەننىڭ بىر يېزىسىدىن كەلگەن شياۋسۇڭدەك ساۋاتسىز قىزىمۇ ئىشلەپ كېتەلەيدۇ. مەن سىزنىڭ بىلىمىڭىزنى ھۆرمەتلەيمەن. ئىشچانلىقىڭىزغا قايىلمەن. يەنە كېلىپ سىز چىرايلىق قىز، شىنجاڭلىق قىزلارغۇ ئاساسەن چىرايلىق كېلىدۇ. لېكىن ھەم بىلىملىك ھەم چىرايلىق قىزنى تاپماق تەس. مەن سىزدىن باشقا بىر مۇنچە شىنجاڭلىق قىزنى تونۇيمەن. ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك بىلىم-ساپاسى يوق، تۇرقىدىنلا ئوينايدىغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ. مۇشۇنداق قىزنى بېقىپ چوڭ قىلغان ئاتا-ئانىسىغا بەك ئىچىم ئاغرىيدۇ. مەنمۇ بۇ شەھەرگە مۇساپىر، مەنمۇ مۇشۇنداق قارا ئىشلارنى قىلغان، لېكىن بۇنىڭغا ھەرگىز رازى بولمىغان. خەقلەر كاللىسىنى ئازراق ئىشلىتىپ قويۇپلا بىر دەمدە بىر مۇنچە پۇلنى تېپىپ راھەتتە ياشايدىكەن، ئۆي، ماشىنا ئېلىپ، داچىدا ئولتۇرۇپ، چەت ئەلگە چىقىپ ساياھەت قىلىپ ئوينايدىكەن، مەن نېمىشقا قىلالمايمەن دەپ ئويلىدىم. شۇنىڭ بىلەن بىر ياقىدىن قارا ئىش قىلغۇچى، بىر ياقىدىن گېزىتىدىن ئۇچۇر ئىزدىدىم. سودا ئۇچۇرى، مەبلەغ سېلىش تۈرىگە خېرىدار چاقىرىش ئېلانى... دېگەندەك ئىشلارنى قىلىپ كىچىك گېزىت چىقىرىدىغان بىر شىركەتنىڭ گېزىت ساتقۇچىسى بولدۇم. ئارىدا شەندۇڭلۇق بىر يۇرتلۇقۇم بىلەن تونۇشۇپ چاي سودىسى قىلدۇق. مەن ئۇ شىركەتنىڭ بېيجىڭدىكى ئادەتتىكى خادىمى ئىدىم، بۇ شىركەت چوڭىيىپ ئۆتكەن يىلى خەلقئاراغا ئېكسپورت قىلىش ھوقۇقىغا ئېرىشتى. مەن ئۇ

شرکەتنىڭ بېيجىڭدىكى ۋاكالىت ئورنىنىڭ جىڭلىسى بولۇپ قالدىم. شەندۇڭنىڭ چېبى داڭلىق ئەمەس، لېكىن بىز يۈننەن، گۇاڭشى دېگەندەك يەرلەرنىڭ ئەرزىن چايلىرىنى چەكلىپ ئىشلەيمىز. ئۇلاردا ماتېرىيال تەييار، بىزدە تېخنىكا، ئۈسكۈنە بار. ئەمەلىيەتتە جاپانى ئۇلار تارتىدۇ، بىز پايدىسىنى كۆپرەك كۆرىمىز. ئىككى ھۇجرا، بىر سالونلۇق ئۆيدە ئولتۇرىمەن، ئۇ ھەم ئىشخانىم ھەم ئۆيۈم، لېكىن مۈلك ھوقۇقى شىركەتنىڭ، ئۆزەمنىڭمۇ بىر قانچە يەردە ئەرزىن ۋاقتىدا ئېلىۋالغان ئۆيۈم بار. خەقلەر ئىجارە تۆلەپ ئولتۇرۇۋاتىدۇ. ئىش ھەققىم ئۆسكەندىن كېيىن مەن پاي چېكى ئويناشنى باشلىدىم، كۈندە گېزىت كۆرىمەن، مۇشۇ ۋاقىتقا چوڭ زىيان تارتىپ باقمىدىم، لېكىن پايدام نەچچە ھەسسە قاتلاندى، پولاتقىنىم ئەمەس، مېنىڭ پاي چېكى ئويناپ تاپقان پۇلۇمغا ئەمەتنىڭ بۇ ئىشخانىسىدەك ئىشخانىدىن ئوننى سېتىۋالغىلى بولىدۇ...

باھارگۈل ئۇنىڭ گەپلىرى بىر ئىشىنىپ بىر ئىشەنمەي قالدى، قارىسا خېلى تۈزۈكلا بىر ئادەم ئىدى، خەنزۇلارنىڭ قېشى شالاڭ بولاتتى، ئەمما جو چۇنگاڭنىڭ قېشى خېلى قويۇق بولۇپ، كۆزىمۇ ئۈنچە كىچىك ئەمەس ئىدى، بويى يەنە سەل ئىگىزرەك بولۇپ كەتكەن بولسا بۇ قىياپىتى بىلەن خەنزۇلار ئىچىدە قامەتلىك، كېلىشكەن ئەر ھېسابلىناتتى. ئۇ ئىتتىك گەپ قىلغاندا باھارگۈل بەزىدە ئۇنىڭ شەندۇڭ تەلەپپۇزىدىكى قىسمەن سۆزلىرىنى ئۇقالماي قالاتتى. جو چۇنگاڭ نېمىشقا بۇلارنى دەپ بېرىدۇ؟ ئۇنىڭ نېمە مەقسىتى بار؟ ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ قايسىسىغا ئىشەنگىلى بولىدۇ؟ كېتىش ئالدىدا نېمىلەرنى دەپ، نېمىلەرنى تاما قىلىپ يۈرۈيدۇ؟ بۇنىڭ جاۋابىنى جو چۇنگاڭ ئاخىرى ئۆزى چىقاردى:

- بۇ ئىشخانىدا سىز زايە كېتىسىز، خالىسىڭىز بىزنىڭ شىركەتتە ئىشلەڭ.

باھارگۈل نېمە دېيىشنى بىلەلمەي، جو چۇنگاڭغا ئەندىكىپ قارىدى، شەھلا

كۆزلىرى باشقىچە چاقناپ، جو چۇنگاڭنىڭ يۈرىكىنىمۇ جىغىلدىتىپ ئۆتتى.

- گېپىمگە ئىشەنمىگەن بولسىڭىز، ۋاقتىڭىز چىققاندا سىزنى ئاپىرىپ كۆرسىتەي، ئەلۋەتتە، ئەگەر خالىسىڭىز... ماڭا ئىشەنسىڭىز...

- سىز شۇنچە بايكەنسىز، شىركەتنىڭ جىڭلىسىكەنسىز، ھەقىچان چوقۇم ئالدىراش، لېكىن نېمىشقا بۇ يەردە يۈرۈيسىز؟

- ئەقىل بىلەن قىلىدىغان ئىشلارغا كۈندە چېپىپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى يوق. سىلەردە بەك ئېسىل بىر گەپ بار ئىكەنغۇ: كالا ئىشلىمىسە پۇت-قولغا ئارام يوق... دەيدىغان. ئەمەت بۇنى دەپ بېرىۋىدى، قەغەزگە يېزىۋېلىپ جوزامدىكى ئەينەك ئاستىغا قىستۇرۇپ قويدۇم. لېكىن ئەمەت ئۆزى ئۇنىڭغا ئەمەل قىلماي ئاخىرى ئۆزىنىڭ بېشىغا چىقتى...

- نېمە بولدى؟ - دېدى باھارگۈل ھەيران قېلىپ.

- ھېچنېمە - دېدى جو چۇنگاڭ دېمەيدىغان بىر گەپنى دەپ سالغان ئېغىزىغا پىۋىنى ئاپىرىپ. ئۇ پىۋىنى ئاچكۆزلۈك بىلەن سۈمۈردى، ئاللىقانداق بىر ئەلەمدىن ھەم پىۋىنىڭ كەيپىدىن كۆزلىرى يۇمۇلدى.

- دېمەك، ھازىرقى زاماندا بىر دېھقان ياكى ئىشچىنىڭ بىر ئۆمۈر يىغقان پۇلىنى بىر كۈن ئەمەس، بىر سائەتنىڭ ئىچىدە تاپقىلى بولىدۇ. بۇ زامان ئاجايىپ بىر زامان، كالىڭىزنى ئېچىپ نوچى ياشايدىغان زامان. ئىش دېگەن ئىشخاندىلا بولمايدۇ، مەن ماڭغان - تۇرغان يېرىمنىڭ ھەممىسىدىلا پۇل تېپىشنىڭ كويىغا كىرىمەن، كوچا، بازار دېگەن چوڭ بىر ئۇچۇر مەيدانى، قەيەردە قانداق چاي دۇكانلىرى بار، نېمە چايلار ئېقىۋاتىدۇ. ئاشخاندا قايسى چايلار بەكرەك ئىچىلىۋاتىدۇ. قايسى چايغا قانداق باھادا پۇل ئېلىۋاتىدۇ... بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇپ تۇرمىسام بولمايدۇ، مانا ماۋۇ ئەمەتنىڭ ئاشخانسىدىكى مولخۇ چاينى

مەن تەمىنلىگەن، شۇندىن بۇيان بازىرى ياخشى. بىز ساختا چايىنى ھەرگىز ساتمايمىز. ئازغىنە پايدىنى دەپ ئىناۋەتتىن، چوڭ پايدىدىن قۇرۇق قالىدىغان ئەخمەقلىقنى جاھاندىكى ئەڭ دۆت، پەسكەش ئادەم قىلىدۇ...

باھارگۈل ئۇنىڭ گەپلىرىگە بارغانچە قايىل بولۇپ قالدى. جو چۇنگاڭ تۇرقىدىنمۇ ئۇنداق كەلسە-كەلمەس شالدىمىنى قويۇپ پوچىلىق قىلىدىغان ئادەمگە ئوخشىمايتتى.

- نېمىشقا بۇ يەردە يۈرۈپسىز دېسىڭىز، بايا دەپ ئوتتۇم، ئەمەت مېنىڭ ئەڭ يېقىن ئاغىنەم. شۇڭا ماڭا ئىشىنىپ بۇ ئاشخانىنى ھەم سىزنى ماڭا تاپشۇردى. بۇنىڭغا ھەيران قالماڭ، سىزگە ئۇ بەك كۆڭۈل بۆلىدۇ. مېڭىش ئالدىدا ئالاھىدە تاپىلاپ كەتتى. مەن بۇ يەردە بىكارغا ئىشلىمەيمەن، ئىلگىرى بىكارغا يېگەن تاماق، ھاراقنىڭ پۇلىنى تۆلەۋاتمەن، بۇ يەردىمۇ مەن ئەمەتنىڭ ئورنىدا بىر لاۋبەن، بۇ لاۋبەنلىك قانداق بولىدۇ، بىر بىلىپ باققۇم كەلدى. مەن بۇ يەردە بىكار قاراپ ئولتۇرۇۋاتمايمەن، شىنجاڭ ئاشخانىسىنىڭ قانداق بازار تاپىدىغانلىقىغا دىققەت قىلىۋاتمەن، خېرىدارلار قوشۇنىنى كۆزىتىۋاتمەن. كېيىنچە مېنىڭمۇ چوڭ تىپتىكى بىر شىنجاڭ رېستورانى ئېچىش پىلانىم بار، شۇنىڭغا ئالدىن تەييارلىق قىلىۋاتمەن، تەجرىبە ئۆگىنىۋاتمەن. چۈنكى ھازىر شىنجاڭ تاماقلارنى تېخى ھېچقانداق شەخس ئالاھىدە پاتېنت ھوقۇقى ئالالمىغان داڭلىق ماركا، بۇنىڭدىن ھازىر شىنجاڭدىن چىققان خەنزۇ، خۇيزۇ لاۋبەنلەر بەك پايدىلىنىۋاتىدۇ، سۈپەتكە، مۇلازىمەتكە ھەقىقەتكە كاپالەتلىك قىلالىساق ھەرگىز زىيان چىقمايدۇ، بىر يىلدىن كېيىنلا پايدىغا ماڭىدۇ. ئەگەر مەن رېستوران ئاچسام ئۇلاردىن ئاشۇرۇپ قىلسام قىلمەنكى، خەقنى دوراپ قىلمايمەن، داڭلىق ئۇيغۇر ئۇستىلارنى تەكلىپ قىلىپ، مائاشىنى يۇقىرى بېرىپ، بېيجىڭلىقلارغا ھەقىقىي شىنجاڭ تەمىنىڭ

قانداق بولىدىغانلىقىنى بىر كۆرسىتىپ قويىمەن. مۇلازىمەتچىلىككە سىزدەك چىۋەر-چاققان، چىرايلىق قىزلارنى قويىمەن. پەسىلگە، كۈنلەرگە، جەمئىيەت كەيپىياتىغا قاراپ ھەر تۈرلۈك يېڭى مۇلازىمەت تۈرلىرىنى پەيدا قىلىمەن، شۇنداق قىلىپ خېرىدارلارنى ئاخىرى بۇ رېستورانغا نۆۋەتلىشىپ كىرىدىغان، ئورۇننى بىر-ئىككى كۈن بۇرۇن ئالدىن بېكىتىپ قويىمىسا ئورۇن تەگمەيدىغان قىلىۋېتىمەن. مەن ئەزەلدىن شۇنداق، ئىشنى قىلسام تۈزۈك قىلىمەن، ھەرگىز جانباقتىلىق قىلىپ ئۆزەمنى ئالدىمايمەن، كۈچۈمنى بىھۇدە خوراتمايمەن...

باھارگۈل ئۇنىڭ پىۋا ئىچىپ ئولتۇرۇپ دەۋاتقان گەپلىرىنىڭ كەيپىلىكتىكى ئالجبوقى گەپلەر ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدى. ئەگەر راستىنلا شۇنچە كۆپ پۇلى بولسا چوڭ رېستوران ئاچسىمۇ ئاچسا، ئاچقاندا كۆرسەك، مېنى شۇ يەردە ئىشلە دېسىمۇ ئىشلەيتتىم دەپ ئويلىدى.

- قانداق، گېيىمنى ئاڭلاۋاتامسىز؟ بىزنىڭ شىركەتتە ئىشلەمسىز؟

- ھازىر بىر نەرسە دېيەلمەيمەن، - دېدى باھارگۈل ئالدىدىكى چايىنىڭ شامىسىغا قاراپ، - كېيىن بىر گەپ بولار. ئەگەر چوڭ رېستوران ئېچىپ قالسىڭىز شۇ يەردە ئىشلىسەممۇ بولىدۇ.

- بولىدۇ، لېكىن ئۇ بىر پىلان، ئەگەر شۇنداق قىلىپ قالسام سىزنى جىڭلى قىلىمەن.

- ئەمدى كېتىپ ئىشىمنى قىلسام بولامدۇ؟ - دېدى باھارگۈل ئورنىدىن قوپۇپ.

- بولىدۇ، لېكىن دېگەن گەپلىرىمنى ئۇنتۇپ قالماڭ، ..

جو چۇنگاڭ ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇپ ئىككى بوتۇلكا پىۋانى ئىچىپ بولدى، شىركەيپىلىكتە يېنىك دەسسەپ تالادىكى ھاجەتخانىغا ماڭدى، ھاجەتخانىدا ئەسكى-تۈسكى نەرسىلەرنى تېرىپ سېتىپ خېلى ھاللىنىپ قالغان ھېلىقى

ئەرزخور قېرىنى كۆرۈپ گەپ سورىدى:

- كۈنۈڭ قانداق بوۋاي؟

- يامان ئەمەس، - دېدى ھاراق ئىچىۋالسا سەپرالىقى شوخلۇقىغا ئۆزگىرىپ كېتىدىغان ئۇ جاھىل قېرى.

- فاڭدۇڭ موماي بىلەن چىقىشىپ قالغاندەك كۆرىمەنغۇ سېنى؟

قېرى يېشىغا ماس كەلمىگەن بىر قىلىق قىلىپ بېشىنى گىلىدىڭلاتتى:

- نېمىسىنى دەيسەن؟ ئۇنداق ئىش يوق. بىر ئېغىز كۆمۈرخانا ئۆيىنى ماڭا بېرىپ تۇردى شۇ... .

- سېنى ياقىتۇرۇپ قالغان گەپ، خوتۇن قىلىۋالساڭ بولمامدۇ؟ يەنە 20 يىل ياشايتتىڭ... .

- باي خوتۇن تۇرسا مېنى يارىتامدۇ؟

- شوخلۇقۇڭ ئۇ مومايغا يارايدۇ.

- بۇ موماينىڭ تەكتى بىزنىڭ يۇرتتىن چىقىپ قالدى. لېكىن گەپلىرى بېيجىڭلىق بولۇپ كېتىپتۇ... .

- شۇنداق بولدى-دە، ھەممە ئادەم سەن جاھىل قېرىدەك ئەمەس، 100 يىلدىمۇ گېپىنى ئۆزگەرتىمەيدىغان.

- سەنچۇ بويتاق لاۋبەن، جالاۋبەن، شەندۇڭلۇق تىلىڭ شۇ پېتى تۇرمامدۇ؟

- مەن چىققىلى تېخى ئاران يەتتە يىل بولدى... .

- يەتتە يىل-دە، يامان نېمىكەنسەن، ياخشى ۋاقتتا تۇغۇلغان ئىتنىڭ

بالىلىرى -دە... .

- چىدىماسلىق قىلما قېرى، گۇڭچەنداڭنىڭ ياخشى زامانىغا ئۈلگۈرۈپ

كەلگىنىمىزگە سەندەك قېرىلار پەقەت چىدىمايدۇ-دە، ئۆزىنىڭ بالىسى بولسا

باشقا... سېنىڭ بالاڭ يوقما؟

- يوق، ھە راست، سەندىن سوراي دەپ تۇرغان، ئەمەت قاچان كېلىدىكەن؟

ئۇقتۇڭمۇ؟

- بۈگۈن كەچتە كېلىدۇ.

- ئالدىغا چىقامسەن؟

- ياق، كەچتە ئوينايدىغان يەرگە بېرىپ تازا ئوينىمىسام بولمايدۇ...

ئىككىسى تەڭلا ھاجەتخانىدىن چىقتى. قېرى دېھقان خېلىلا يەرلىشىپ قالغاندەك قىلاتتى، بۇرۇنقىدىن روھلۇق ئىدى. موماينىڭ كۈچى دەپ ئويلىدى جو چۈنگاڭ. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يەنە كونا خۇمارى تۇتتى. ئاشخانىدىكى ئىشلارنى باھارگۈلگە تاپىلاپ قويۇپ، كوچىغا چىقتى. تاكسىدىن بىرنى توسۇپ، بېيجىڭدىكى رۇسلار، شەرقىي ياۋروپالىقلار ۋە ئوينايدىغانلارنىڭ ئاۋات جايى بولغان ياباۋلۇغا كەلدى. بۇ يەردە رۇس قىزلىرى قىلىق چىقىرىپ شەھۋانى ئۇسسۇل ئوينايدىغان بىر كەچلىك كۇلۇب بار ئىدى. جو چۈنگاڭ ئۇ سەتەڭلەرنىڭ مەيدانىغا چىقىشىغا ئۈلگۈرۈپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلدى، سەينا خىلمۇ خىل ئادەملەر بىلەن تولغانىدى، ياشلار، پۇلدارلار، كۈچلۈكلەر، سەتەڭلەر... نىڭ گۇڭگا چىراغ ئاستىدىكى چىرايلىرىدا ئەسەبىي بىر شادلىق، تەلپۈنۈش، ھاۋايى ئىستەك ئەلەڭگىتتى. ھەممە ياقىتىن ئەبجەش بىر پاراڭ، كۈچلۈك ئەتىر، تاماكا ئىسى، قەھۋەنىڭ پۇرىقى كېلەتتى. ئويۇن باشلىنىپ، كۈندە بىر ھەرىكەتنى تەكرارلاپ زېكىمەيدىغان بىر سەتەڭ رۇس قىزى سېرىق ئۇسسۇلنى باشلىدى، جو چۈنگاڭ ئەڭ ئالدىدا ئۇ سەتەڭنىڭ چىرايلىق پاچاقلىرىغا، ھەر تىتىرىشىدە شەھۋانىيلىقنى قوزغىتىدىغان ساغرىلىرىغا تىكىلىپ ئەمەت بۇلارنى پەقەت كۆرۈپ باقمىغان دەپ ئويلىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى غەش ئىدى، شۇنداقتىمۇ بۇ غەشلىكنى مۇشۇ سەتەڭلا

تۈگىتەلەيدىغاندەك ھېس قىلىپ ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ تۇراتتى. ئاخىرىدا بۇ سەتەڭ قىلىقنى ئەۋجىگە چىقاردى، سەھنىدىكى پولات تۈۋرۈكنى قۇچاقلاپ دىكىلەشكە، ئاغزىغا قولىنى تىقىپ جىنسىي ئەزايىنى ئارانلا يېپىپ تۇرغان كۇسىرىغا ئاپىرىشقا باشلىدى. بۇ پەيتتە جو چۇنگاڭ ئەمەتنى تامامەن ئۇنتۇپ كەتتى، كۆڭلىدە شەھۋەتتىن باشقا ھېچنېمە قالمىدى. قالغان نومۇرلارنىڭ ئەمدى قىزىقى قالمايدىغاندەك قىلاتتى، بىر سەتەڭ چىقىپ جاراڭ-جۇرۇڭ، تاقىر-توقۇر جاز مۇزىكىسىغا كەلتۈرۈپ ناخشا ئوقۇشقا باشلىدى. جو چۇنگاڭغا رۇسلارنىڭ بۇ «ئاراشو... سترىچ... پىچ... پىچ...» دېگەندەكلا ئاڭلىنىدىغان ۋاقىراق ناخشىلىرى پەقەتلا ياقمايتتى، شۇڭا ئارقا تەرەپكە ئۆتۈپ ئەتراپتىن ئولجا ئىزدىدى. رۇس قىزى تاپسا بولاتتى، بولسا ئۇسسۇل ئوينىغان ھېلىقى سەتەڭنىڭ ئۆزى بولسا بولاتتى. لېكىن ئۇلارنىڭ بىر كېچىلىكى پالانى پۇل ئىدى. ئۇ پۇلغا خەنزۇ قىزلاردىن نەچچىسى كېلەتتى. جو چۇنگاڭ ئاخىرى خېلى تۈزۈك كۆرۈنگەن بىر خەنزۇ قىزىنى تاپتى-دە، ئۇنى باشلاپ ياتاق ئۆيىگە ئېلىپ كەتتى.

ئەمەت دوختۇرخانىدا يېتىۋاتقىلى بىر ئايدىن ئاشتى، پۇل بۇزمايمەن دەپ تۇرۇپ يەنە 80 مىڭ يۈەن پۇلنى دوختۇرخانىغا تۆلەپ بولدى. بۇ پۇلنى تۆلىمىگەن بولسا بەلكىم بۇنچىلىك ياشىالماس ئىدى. دەسلەپتە كەلگەندە ئەمەت جو چۇنگاڭ تاپقان جۇڭگىي دوختۇرخانىنىڭ بولاق-بولاق سامان دورىلىرىنى ئىچتى، بۇ دورىلارنىڭ پۇرىقى يامان بولۇپ، چىداپ ئىچىشكە توغرا كېلەتتى. بۇ دورىلارنى قاينىتىپ ئىچىپ بىرەر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىنمۇ ئەمەتنىڭ كېسىلىدە ھېچقانداق ياخشىلىنىش بولمىدى، ئەمەت ئاخىرى ئۇ دورىنى ئىچمىدى، جو چۇنگاڭ كەلگەندە ئۇنىڭغا ھەسرەت تۆكۈلۈپ تۇرغان ئاچچىق چىرايىدا قارىدى،

جو چۇنگاڭ ئۇنىڭ ئۆلۈم ئالدىدىكى بۇ ھەسرەت، بىئاراملىق ۋە شىكايەتلىرىنى بەك چۈشىنەتتى، ئەمەتكە ئېچىنىش، ئىچ ئاغرىتىشتىن باشقا ئامالى يوق ئىدى، ئەمەتنىڭ تېنى تېخىمۇ بوشاپ، زۇۋانى زەئىپلىشىپ كەتكەندى:

- مېنى بالدۇرراق ئۆلسۈن دەمسەن... گۇي، نېمەڭ ئۇ، دورا ئەمەس، سېسىپ، پۇراپ... قالغان چېيىڭنى... ئەكىلىپ بەردىڭمۇ ماڭا... ئۆزەڭ ئىچ، مەن ئىچمەيمەن... زەھەركەن... زەھەر، جۇ خۇڭ، ماڭ، سەن بېرىپ ئا دورىنى، ئا قوم قازاننى كۆزۈمدىن يوقات... .

- جۇڭيى دورىسى دېگەن شۇنداق بولىدۇ، ئاستا-ئاستا تەسىر قىلىدۇ... .
- قاچان... تەسىر قىلىدۇ. ئۇ تەسىر قىلىپ بولغىچە... مەن ئۆلۈپ كېتىمەن... مەن ئۆلۈپ كېتىمەن... .

- ئەمىسە سېنى دوختۇرخانىغا ئاپىرايلى، كېسىلىڭ بەك ئېغىرلىشىپ كەتكەندەك قىلىدۇ... .

- بۇ كېسەلدىن ساقايمايمەن... ئەمما جېنىم بەك... قاقشاپ كېتىۋاتىدۇ... .
خۇدا، تۆۋە خۇدا... ئەمەت ئەلەم بىلەن بېشىنى بىر يانغا قىيسايتتى، كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش سرغىپ چۈشتى. ئەمەت ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇرغان، خوتۇنى بىلەن قۇچاقلىشىپ بىللە ھۇزۇر سۈرىدىغان بۇ قوش كىشىلىك كارىۋات ئەمدى ئاجايىپ بىچارە، خاراپ كۆرۈنەتتى، ئەمەتنىڭ ئازابىتىن ئېغىرلاشقان تېنىنى كۆتۈرەلمەي ئاخىرى سۇنۇپ چۈشىدىغاندەكلا قىلاتتى. سۇجۇنىڭ قىزىل، گۈللۈك يىپەكلىرىدىن تاشلىق ئىشلەنگەن يۇمشاق، چىرايلىق، پاكىز يوتقان - كۆرپىلەر، ئەمەتكە ۋاقىتىنچە ئارام بېرىپ تۇرغان چوڭ-چوڭ، مامۇق ياستۇقلار، يەنە نۇرغۇن ئارامبەخش ئەشيالار، كۆڭۈللۈك ئىشلار ئەمەتنىڭ داۋاملىق ھۇزۇرلىنىشىغا ئەمدى نېسىپ بولمايتتى. جو چۇنگاڭ كۆزى ياش يۇقى، چىرايى

قايغۇلۇق ھالدا ئەمەتنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرگەن جۇ خۇڭغا قاراپ،
ئۇنى ئۆتكەندە كۆرگەندىن بىر نەچچە ياش قېرىپ كەتكەندەك ھېس قىلدى. ئەمەت
بۇ خوتۇنىنى بەك رازى قىلىۋەتكەن گەپ... قېنى ئەمدى شۇ كۈچلۈك بەدەن، قېنى
شۇ تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان جاراڭلىق، شوخ، قىزىق گەپلەر، كۈلكىلەر... ئەمەت
ئاجايىپ بىچارىلىشىپ كەتكەندىكى، ئۇنىڭ قېشىدا 15 مىنۇتتىن ئارتۇق
تۇرۇپ قالسا جو چۈنگاڭمۇ چىدىمايتتى. «نېمىشقا بالدۇرراق قوڭاڭنى كۆتۈرۈپ
دوختۇرغا كۆرۈنمەيسەن؟ ئۆزەڭگە ئۆزەڭ قىلىدىڭ؟» دېگەندەك كايىشلار كونسراپ،
ئېغىزغا ئېلىنماسلا بولدى، جو چۈنگاڭ گاھىدا ئەمەتنىڭ «تەقدىر شۇنداق»
دېگەنلىرىگە قايىل بولمايتتى، كاللىنى، كۆڭۈلنى سەگەك تۇتۇشنىڭ، تەقدىرنى
يارىتىشتا ھەم تەقدىرنى ئۆزگەرتىشتە ئاكتىپ بولۇشنىڭ زۆرۈرلىكىگە قەتئىي
ئىشىنەتتى، ئەمەتنى باشتىلا نادانلىق قىلدى، ھېلىھەم نادانلىق قىلىۋاتىدۇ،
مەيلى قانچە كۈن ئۆمۈر كۆرسە كۆرسۇن، دوختۇرخانىغا بېرىپ داۋالىنىشى كېرەك،
نېمىشقا داۋالانمايدۇ، پۇلى يوقمۇ ئەمەس، ئۈنچە پېتىر-پىخسىقمۇ ئەمەس،
لېكىن پۇلنى چوڭ بىلمەيدۇ، پەقەت ھاجەتتىن چىقىپ بەرسىلا بولدى دەيدۇ،
ئۇنداقتا داۋالىنىشى كېرەك، نەچچە پۇل كەتسىمۇ جېنىنى ئارام تاپقۇزۇشى كېرەك،
جان ئۈزسىمۇ قىينالمايراق جان ئۈزۈشى كېرەك. لېكىن شۇنىڭغىمۇ ئالدىرىمايدۇ،
پۇل بولسا ھەممە ئىشنى قىلغىلى بولىدىغانلىقىغا مەندەك ئىشەنمەيدۇ... دەپ
ئويلايتتى. بۇ ئوي - خىياللىرىنىڭ ئاخىرى: ھەي ھاماقەت، ساڭا قاراپ مېنىڭمۇ شۇ
تاپتا ئىچىم بوغۇلۇپ كېتىۋاتىدۇ... دېگەندەك ئاچچىق، كايىش بىلەن تۈگەيتتى.
- دوختۇرخانىدا داۋالانغىن، پۇلۇڭ يەتمىسە مەن بار، - دېدى جو چۈنگاڭ يەنە
قەتئىيلىك بىلەن، - بۇ يەردە يىغلاپ ياتقاندىن دوختۇرخانىدا مەغرۇر ياتمامسەن،
پۇل دېگەننى نېمىگە تاپىدۇ ئادەم؟ پۇل بىلەن ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگىلى بولمايدۇ،

لېكىن قالغان ھەممە ئىشنى قىلغىلى بولىدۇ. ئۆلەي دەپ قالغانلارمۇ پۇلنىڭ

كۈچى بىلەن نەچچە يىل، ھېچ بولمىسا نەچچە ئاي ياشاۋاتمامدۇ؟

جو چۈنگاڭغا جۇ خۇڭمۇ ئاۋاز قوشتى:

- شياۋ جونىڭ گېپىنى ئاڭلا، دوختۇرخانىدا داۋالتايلى، بۇنداق ياتساڭ

قانداق بولىدۇ؟ ... پۇل كەتسە كېتەر، كەتسە يەنە تاپقىلى بولىدۇ. پۇل سېنىڭ

جېنىڭدىنمۇ مۇھىمىدى؟! ... - جۇ خۇڭنى يەنە يىغا تۇتۇپ گېپىنى

داۋاملاشتۇرالمىي قالدى.

ئەمەت كۆزىنى يۇمۇپ بىر دەم تۇرۇۋالدى، ئاندىن جايدىن سەل قىمىرلاپ،

ياستۇققا يۆلەنمەي ئولتۇردى.

- ھازىر تامىقى قانداق؟ - دەپ سورىدى جو چۈنگاڭ.

- سويۇق شىفەننى ئاران يۇتۇملاپ ئىچىدۇ... - دېدى جۇ خۇڭ، - ئىچىپ

بولغىچە بىر قورۇلۇپ جېنى قاقشاپ كېتىدۇ، ئىچىپ بولغاندىن كېيىن

مەيدىسىنى، قورسىقىنى چاڭگاللاپ تولغىنىپ ياتىدۇ. ئادەمنى ھېچنېمە

يېگۈزمەيلا ئۆلتۈرىدىغان كېسەل ئوخشايدۇ بۇ...

- ئۇنداق قىلماي داۋالان، ئەمەت. دوختۇرخانا دېگەن يەنىلا دوختۇرخانا...

سەندىن نامرات خەقمۇ قەرزگە بوغۇلۇپ يۈرۈپ داۋالنىدۇ. جان دېگەن ئاشۇنداق

تاتلىق. دوختۇرخانىدا ياتساڭ ھېچ بولمىسا بىر نەچچە ئاي قىينالمىي ياشايسەن،

ياخشىلىنىپ قالساڭ تېخى شىفەندىن قۇتۇلۇپ بىرەر زىخ كاۋاپ يېيەلىشىڭ، بىرەر

رۇمكا پىۋا ئىچەلىشىڭ مۇمكىن. نېمىدېگەن پەيزى - ھە! مەن يېنىڭدا ئولتۇرۇپ

ئىچىشىپ بېرىمەن، كۈندە يېنىڭغا كېلىپ پاراڭ سېلىپ بېرىمەن...

ئەمەت ئېغىر ئوھ تارتىپ جو چۈنگاڭغا قارىدى:

- كېسەلنىڭ دەردىنى ... كېسەل ئۆزى بىلىدۇ. مەن تۆۋە قىلالماي

ياتسام... سەن تېخى... يەنە ئىچىمىز... دەيسەنغۇ.. خۇدا نېسىپ قىلىپ...

ياخشىلىنىپ قالسام... ئەڭ باشتا... تۆۋە قىلىپ...

- ئۇنىمۇ قىلىۋالسىەن، مېنىڭ دېگىنىم، مەيلى نېمىلا بولسۇن، سېنى

دوختۇرخانىغا ئاپىرىش كېرەك.

- مەيلى ئەمەسە... - دېدى ئەمەت بېشىنى ئېگىپ.

شۇنداق قىلىپ، ئەمەت بىرەر ھەپتە ياتقان ھۇجرىسىدىن 304

دوختۇرخانىسىغا يۆتكەلدى. كېسەل نەگىلا بارسا دەرت، ئاغرىق تارتىدىغان ئىش.

ئەھۋال جو چۈنگاڭنىڭ دېگىنىدەك بولمىدى، ئەمەت بۇ يەردە يەنىلا قىينالدى،

دورنىڭ پۇرىقى، قېتىقتەك ئوكۇللارنىڭ نەچچە كۈنلەپ چۈشۈپ بولالماسلىقى،

تولا ئىشپىرىس تىقىلىپ ساق يېرى ئاز قالغان بىلەكلىرىنى مېدىتالىمىسىلىقى

ئۇنىڭ جېنىنى خېلىلا قاقشاتتى. جېنى قاقشىغاندا: شۇڭا مەن دوختۇرخانا،

دوختۇر، دورا دېگەنلەرگە ئۆچ... ئاناڭنى، پۇل خەجلەپ قىيىلىدىغان

ئىشكەنغۇ... دەپ ئويلايتتى، جېنى ئارام تاپقاندا: ئۇھ، خېلى ئارام تېپىپ قالدىم،

ئەمدى مۇشۇنىڭ بىلەن ساقىيىپ بۇ يەردىن چىقىپ كەتسەم.. ئۆيگە قايتسام،

ھۇجرىدىكى كارىۋاتتا قېنىپ بىر ئۇخلىۋالسام، خوتۇننىڭ قوينىدا بىرەر كېچە

بولسىمۇ يايىراپ، ئەتىسى يۇيۇنۇپ ناماز ئوقۇپ، ئاندىن ئاشخانغا چىقىپ

ناشتىلىق قىلسام... دېگەندەك ئارزۇلۇق خىياللارنى سۈرەتتى. جۇ خۇڭ كۈندە

دېگۈدەك كېلىپ تۇرسىمۇ، ئاشخانغا قارىمىسا بولمىغاچقا بەزىدە ئەمەتنى يالغۇز

تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولاتتى. ئەمما جۇ خۇڭ بىلەن تېلېفوندا ۋاقتىنى

كېلىشىپ قويغان جو چۈنگاڭ جۇ خۇڭ كېتىشى بىلەن ئۇزاق ئۆتمەي دوختۇرخانىدا

پەيدا بولاتتى. ئەمەتنىڭ يېنىدا ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇراتتى، تاغدىن-باغدىن پاراڭ

سوقاتتى، ئەمەت بۇرۇنقىدەك بىر ئېغىز گەپكە بىر ئېغىز جاۋاب بېرەلمىسىمۇ،

ئاڭلاپ يېتىپ بەرسىلا جو چۇنگاڭ خوش بولاتتى. ئەمەتنى بىئارام بولۇپ قالمىسۇن دەپ، ئۇ ئۆزىنىڭ كۈن ئاتلاپ ئويناپ تۇرىدىغان ئىشلىرىنى دېمەيتتى. ئەمەلىيەتتە، جو چۇنگاڭ ئەمەتنىڭ كېسىلىدىن ئىچى پۇشۇپ، ھاياتنى قىسقا، تايىنسۇز، مەنىسىز دەپ ئويلاپ، بۇرۇنقىدىنمۇ بەك ئۇ ئىشلارغا ئۆزىنى ئۇرىدىغان بولۇپ كەتكەنىدى. ئويۇنچى سەتەڭلەرگە باشتا سىلىق گەپلەرنى قىلىپ، ئىشنى باشلىۋالغاندىن كېيىن ۋەھشىلىشىپ كېتەتتى، شەھۋەتتىن، قانماس ھاياتىدىن ئۆچىنى ئېلىۋاتقانداك ھاراق ئىچىپ، بەزىدە دورا ئىشلىتىپ، قوپال، سەت ھەرىكەتلەرنى قىلاتتى، نەپسى قانغاندىن كېيىن ھاقارەتلىك گەپلەرنى قىلىپ ئاندىن پۇلىنى بېرەتتى. بىر قېتىم ئۇ «ئۇزاق ئويناپ كەتتىڭ» دەپ ئارتۇق پۇل تەلەپ قىلغان جالاپنىڭ قوڭغىغا تېپىپ ياتقىدىن قوغلاپ چىقاردى. ھاياتنىڭ مەنىسى يېڭىلىقتا، يېڭىلاپ تۇرۇشتا دەپ ئويلاپ قالغان جو چۇنگاڭ بىرى ئويناپ بولغان پاھىشىگە ئىككىنچى قارىمايتتى. ئۇ ئەمەتكە قارىغاندىن باشقا ۋاقىتتا شىركەتنىڭ ئىشلىرىنى كالا ئىشلىتىپ قىسقا ۋاقىتتا ئۈنۈملۈك ئورۇنلاپ، قالغان ۋاقىتتا ئۆزىنى كۈچەيتىش كويىغا كىردى، ئالىي رېستورانلاردا ياخشى ئوزۇقلىنىشقا، چېنىقىش كۇلۇبلىرىدا بەدەن چېنىقتۇرۇشقا باشلىدى، ئويۇن قىزىدىغان ياكى يېڭى ئېچىلىپ داڭقى چىققان كەچلىك كۇلۇب، مەيخانا، دېسكوخانىلارغا قاترىدى... ئۇ نەگىلا بارسا كېسەل كارىۋىتىدا ياتقان ئەمەتنىڭ ئازابلىق، بىچارە چىرايىنى خىيالىدىن نېرى قىلالمايتتى، ماڭا بۇ گۇيىنىڭ جىنى چاپلاشتى، ھەي، پۇل تاپقان بىلەن، ئەقىل ئىشلىتىشنى بىلمىگەن ئەخمەق. كۇلغا چىققىلى 20 يىل بوپتۇ، يەنە شۇ پېتى ياشاپتۇ، تاپقان پۇلى تايىنلىق. ئاشخانا لاۋېنىمەن دەپ ئىككى ئادەمنى باشقۇرۇپ، كېرىلىپ ئولتۇرۇپ نەچچە يىلنى بېھۋەك ئۆتكۈزۈۋەتكەن گەپ. مەن بولىدىغان

بولسام، 20 يىلدا بېيىپ تىقىلىپ كېتەتتىم...

ئەمەت دوختۇرخانىغا كىرىپ بىر ئايدىن ئاشقاندا كېسىلى ئېغىرلىشىپ، گەپ قىلالماس ھالغا كېلىپ قالدى. جۇ خۇڭغا ئىما-ئىشارەت بىلەن بىر نەرسىلەرنى دەيتتى. جۇ چۇنگاڭ كەلسە قولىنى تۇتۇپ، يۈزىنى ئۇ تەرەپكە سەل قىيىسايتىپ، ئىپادىسىز، ئېغىر، قايغۇلۇق ھالدا قاراپ تۇرۇپ قالاتتى، چاپاقلىشىپ قالدىغان كۆزلىرىدىن دائىم ياش ئەگىپ تۇراتتى. جۇ چۇنگاڭنىڭ قەلبىمۇ زىل-زىلىگە كېلىپ، نېمە قىلارنى بىلەلمەي تەۋرىنىپ تۇرۇپ قالاتتى. خوتۇن كىشىدەك يىغلاي دېسە تېخى، بۇ قىسمەتنى كىمدىن كۆرگۈلۈك؟ ئۆلۈمنى ئەمەت ئۆزى تاپتىمۇ؟ ئەمەت ئېغىزىدىن چۈشۈرمەيدىغان تەقدىر دېگەن بۇ گەپ زادى توغرىمۇ؟ جۇ چۇنگاڭ ئەمەتنىڭ چىرايىغا قاراپ، ئۇنىڭ خۇداسىنى، تەقدىر دەپ خاتىرجەم ياتقاندىكى ھالىتىنى، تۆۋە قىلىۋاتقاندا ياكى باشقا بىر نېمە دەۋاتقاندا ئۆمەللىتىپ تۇرغان ئېغىزىدىكى ھاياتلىق ئالامەتلىرىنى ئۆزىنىڭ تېخى تۈزۈك چۈشىنىپ بولالمىغانلىقىنى ھېس قىلدى.

بىر كۈنى تاڭ سەھەردە جۇ خۇڭ جۇ چۇنگاڭغا تېلېفون بەردى، گەپ قىلمايلا يىغلىدى، جۇ چۇنگاڭنىڭ يۈرىكى ئېغىر-ئېغىر سوقۇپ كەتتى: ئەمەت قازا قىلغانىدى.

جۇ چۇنگاڭ ئەمەتنىڭ جەستىنى، يۈزىنى كۆرۈشنى خالىمىدى. ئۇ ئەمەتنىڭ ھايات ۋاقتىدىكى خۇشپېئىل چىرايى، بوم ئەمما راۋان زۇۋانى، ئۇدۇل، قىزىق گەپلىرى، ئىنىچكە، ئېدىتلىق ھەرىكەتلىرى... نى ئۇنتۇپ قالماسلىق ئۈچۈن شۇنداق قىلدى. جۇ خۇڭ يىغلاپ ئېقىپ كەتكەنىدى. ئاشخانىدىكى ئۈستىلار، باھارگۈلمۇ، سىچۈەنلىك ساۋاتسىز قىزمۇ بۇ ئۆلۈمگە ئېچىنىپ ياش تۆكۈشتى. جۇ خۇڭ بىر ياقىتىن يىغلاپ، بىر ياقىتىن ئەمەتنىڭ ئاخىرەتلىك

ئىشلىرىنى بېجىرىشكە كىرىشكە كەتتى. ئەمەتنىڭ تەۋسىيىسى ۋە ئۇ قالدۇرۇپ كەتكەن تېلېفون نومۇرى بويىچە بىر قانچە تونۇش ئۇيغۇرنى تېپىپ، ئۇنى مۇسۇلمانلارنىڭ قائىدىسى بويىچە دەپنە قىلىش ئىشىغا ئاتلاندى. تونۇش ئۇيغۇرلار يەنە بىر مۇنچە ناتونۇش ئۇيغۇرلارنى باشلاپ ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا يىغىلدى. ئۇلار مېيىتنى دوختۇرخانىنىڭ مېيىت ساقلاش ئىسكىلاتىدىن بىۋاسىتە ھالدا خۇيزۇلارنىڭ قەبرىستانلىقىغا يۆتكەش ئىشىنى مەسلىھەتلەشتى. قەبرىستاننىڭ دەپنە قىلىش مۇلازىمىتى ئەتراپلىق بولۇپ، مېيىت يۇيۇشتىن تارتىپ كېپەنلەش، يەرلىككە قويۇشقىچە بىر تۇتاش مۇلازىمەت قىلاتتى. بۇنىڭغا ۋە قاتناشقا بولۇپ، 5000 يۈەنگە يېقىن پۇل كېتەتتى. جو چۇنگاڭ بۇ پۇلنى ئۆزىنىڭ چىقىرىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

- بۇنداق قىلساڭ قانداق بولىدۇ شياۋجو؟ - دېدى جو خۇڭ رازى بولماي، -

بىزنىڭ پۇلىمىز تېخى تۈگەپ كەتكىنى يوق.

- مەن بىلەن تالاشما يەڭگە، بۇ مېنىڭ ئەمەتنىڭ مۇسۇلمانلىقىغا بولغان

ھۆرمىتىم، ئازغىنا كۆڭلۈم ...

- كۆڭلۈڭنى بىلىمەن، رەھمەت، سەن بۇ ئىشلارغا يېقىن تۇرمىساڭ

بولمايدۇ...

- نېمىلەرنى دەيدىغانسەن يەڭگە، ئۇنچە تۈزۈت قىلىپ كەتمە، سېنىڭ

ئىشلىرىڭ ئەمدى مېنىڭ ئىشلىرىم. مېنى يېقىن ئىنىڭدەك كۆرسەڭ بولىدۇ

ئەمدى، نېمە قىيىنچىلىق بولسا دەيسەن، ئەگەر مېنى ئەمدى يات كۆرىدىغان

بولساڭ بۇ ئاشخانىنى ۋەيران قىلىپ، ئەمەتنىڭ ئىزىنى ئوچۇرىمەن...

- تولا ئۇنداق گەپ قىلما، ئەمەتمۇ ماڭا دېگەن، سەن دېمىسەڭمۇ مەن

بىلىمەن. يەنە بىر ئىش، ئەمەت ماڭا يەنە قەبرە تېشى تىكلەپ، ئۈستىگە

ئۇيغۇرچە ئىسىم-فامىلىسىنى، تۇغۇلغان يىلى، ۋاپات بولغان يىلى-ئاي-كۈنىنى
يېزىپ قويۇشۇمنى تەۋسىيە قىلغانىدى.

- بۇنى شۇ قەبرە بېشىغا بارغاندا ئۇقۇشۇپ بىر نېمە دەيلى...

ئەمەتنىڭ ھۇجرىسى جايلاشقان كىچىككىنە ھويلىدا فاڭدۇڭ موماي ئىككى
كۈندىن بېرى يوقاپ كەتكەن ئەرزخور قېرىنىڭ پەيدا بولۇپ قالغىنىنى كۆرۈپ
ئېچىلىپ كەتتى:

- نەگە كەتتىڭ ئازغۇن قېرى، ئەجەپ ئەنسىرەتتىڭ ئادەمنى، تېلېفون
بېرىپ قويۇشنى يا ئۇقمايسەن، دېھقان دېگەننى-زە.

- ھېلىقى ئەرزنىڭ ئىشىدا ئازراق ئۈمىد پەيدا بولۇپ قالغانىدى، بىر كېچە
سىرتتا تۈنەپ ئىشىمنى پۈتتۈرۈۋالدىم.

- يەنە تېخىچە شۇ ئەرزنىڭ كويىدىمۇ، بولدى قىل، ئۇنتۇپ كەت ئەمدى؟
جاھاندا نېمە ئىشلار بولمايدۇ؟ ئۆلۈپ كېتىدىغان جاھان بۇ! ئاڭلىدىڭمۇ، ئەمەت
ئۆلۈپ كېتىپتۇ.

- ئۆلۈپ كېتىپتۇ؟ قاچان؟

- بۈگۈن سەھەردە.

- مەن كىرىپ كۆرۈپ چىقاي.

- نەگە بارسەن ئەخمەق قېرى، ئۇ ھۇجرىسىدا يوق، جەستى دوختۇرخانىدا.

- نېمىشقا تېخىچە ئەكەلمەيدىكەن؟

- ئۇ دېگەن مۇسۇلمان، بىۋاسىتە ئاپىرىپ توپىغا كۆمىدىكەن..

- مەنمۇ بارسام بولامدىغاندۇ؟ ھەي، نېمانداق تېز ئۆلۈپ كېتىدۇ بۇ!

- شۇڭا دەيمەن ئەخمەق قېرى، مۇشۇ كۈنۈڭگە شۈكرى قىلىپ ياشا. ئاز

كۈندە سانمۇ بارار جايىڭغا بارسەن.

قېرى دېھقان بۇنىڭغا جاۋاب بەرمىدى، ئاشخانغا كىرىپ جۇ خۇڭغا تەسەللى ئېيتتى. قەبرىستانلىققا ئۆزىنىمۇ بىللە ئېلىپ بېرىشىنى ئوتۇندى. چۈشتىن كېيىن خۇيزۇ قەبرىستانلىقىدىن ئەۋەتىلگەن ماشىنىنىڭ دوختۇرخانىغا كەلگەنلىكى ھەققىدە خەۋەر كەلدى. جۇ خۇڭ ئاشخاننى تاقاپ، ماشىنا كىرالاپ بارلىق ئاشپەز، مۇلازىمەتچى ۋە ھېلىقى قېرى بوۋاي-مومىنى ئېلىپ ئاۋۋال دوختۇرخانىغا، ئاندىن قەبرىستانلىققا ماڭدى. مېيىت ماشىنىسىنىڭ يول باشلىشى بىلەن بىر سائەتچە يول ماڭغاندىن كېيىن ھەممىسى بىر تۆپىلىككە جايلاشقان، ياپېشىل قەبرىستانلىققا كەلدى. قەبرىستانلىق بىر باغچىدەك چىرايلىق بولۇپ، رەت-رەت قەبرى تاشلىرىغا ئۆلۈكلەرنىڭ ھەر خىل ئىسىملىرى ئويۇلغانىدى.

ئەمەتنىڭ مېيىتى خۇيزۇ ئاخۇنلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتتى، ئۇلار مېيىتنى شىلانكا بىلەن پاكىز يۇيۇپ، تەييار تىكىلگەن ئاقۇش كېپەنلىككە ئوراپ، سېرتىمىسىنى ئەتتى، ئارقىدىن نامىزىنى چۈشۈردى. نامازغا پەقەت ئۇيغۇر جامائەتلا قاتناشتى. نامازدىن كېيىن جامائەت تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ، بەزىلىرى قوللىرىغا ئۇچلۇق تىشاڭ ئېلىپ، يەرلىك كۆرسىتىپ بەرمەكچى بولغان خۇيزۇنىڭ ئارقىسىدىن خېلى ئۇزۇن ماڭدى. چەترەك بىر جايدىكى ئىككى قەبرىنىڭ ئارىلىقىدىن ئادەم تاپقۇدەك بىر گۆرلۈك كولاپ قويۇلغانىدى، ئەمەت توپىسى نەم شۇ گۆرلۈككە ئاۋايلاپ چۈشۈرۈلدى، بېشى بىر تۆشۈككە تىقىلدى، ئىچ گۆرلۈك پەقەت مۇشۇ ئىدى، بېشىنىڭ تۆۋەنىگە بىر بېتون تاختا يېپىلدى. جامائەت قول-قولغا توپا تاشلاشقا باشلىدى، بىر خۇيزۇ قارىم يۈكۈنۈپ قىرائەت قىلىشقا باشلىدى.

- ئۆلۈكنى كۆرسەتمىدا؟ - دېدى قېرى دېھقان يېنىدىكى مومايغا، - مەن تېخى

كۆرۈۋالارمەن دەپتەم .

- شۈك تۇر، بۇ ئۇلارنىڭ قاندىسى .

- ھەي، ياشلا ئۆلۈپ كەتتى بۇ ئەمەت... - دېدى قېرى ياش تۆكۈپ .

توپا بىر دەمدە تاشلىنىپ بولدى، نەمخۇش توپىنىڭ پۇرىقى ئەتراپقا تارالدى .
جامائەت خۇيزۇ قارىمىنىڭ باشچىلىقىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ دۇئا قىلىۋەتكەندىن
كېيىن ئورنىدىن قوپۇپ تارىلىشتى . جۇ خۇڭ، جو چۇنگاڭ، باھارگۈل بىللە يانمۇ
يان كېتىۋاتتى . جو چۇنگاڭ مېيىت دەپنە قىلغۇچى مۇلازىمىلاردىن قەبرە تېشىنىڭ
ئىشىنى ئۇقۇشتى . ئۇلار خەتنى يېزىپ بەرسە قەبرە تېشىنى ئويۇپ تىكلەپ
قويدىغانلىقىنى ئېيتتى . شۇنىڭ بىلەن ئۈچەيلەن بىر ئىشخانغا كىرىپ ئۇ
خەتنى مەسلىھەت بىلەن يېزىشقا باشلىدى . جۇ خۇڭ ئەمەتنىڭ كىملىكىنى
چىقىرىپ سۈرىتىگە قاراپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى . باھارگۈل موي قەلەم بىلەن چوڭ
قىلىپ ئۇيغۇرچە يېزىشقا باشلىدى :

مەرھۇم ئەمەت ھوشۇر، 1963-يىلى شىنجاڭدا تۇغۇلغان، 2005-يىلى

7- ئايدا بېيجىڭدا ۋاپات بولدى .

مەرھۇمنى مەڭگۈ ياد ئېتىمىز: ئايالى جۇ خۇڭ، دوستى جو چۇنگاڭ، قىزى

ئاينۇر

- ياندىكى بوش يېرىگە تىك قىلىپ خەنزۇچىمۇ يېزىپ قويساق

بولامدېكەن؟ - دېدى جو چۇنگاڭ .

- شۇنداق قىلايلى، - دېدى جۇ خۇڭ ۋە ئۆزى ئاۋايلاپ ئۇ خەتنى يېزىپ بوش

يېرىگە سىغدۇردى .

ھەممەيلەن قەبرىستاننىڭ دەرۋازىسىدىن چىقىپ، شەھەرگە، قايناق ھايات

جۇش ئۇرۇپ تۇرغان بىر يەرگە مېڭىشتى . جو چۇنگاڭ كەينىگە قاراپ-قاراپ

قالدى، تۆپىلىكتىكى يېشىللىق بارا-بارا كىچىكلەپ يوقاپ كەتتى. بىر سائەتتىن كېيىن شەھەر قۇچاق ئاچتى. ياشاڭلار، يايراڭلار دەيتتى ھەممە نەرسە. جو چۇنگاڭ ھەسرەتلىك كۈلۈپ قويدى، ئەمما كۆڭلى بۇزۇلدى، ئىچى قوپقۇرۇق ئىدى. ئۇ ئەمەتنىڭ ئاشخانىسىغا بارماي ئۇدۇل ياتقىغا كەتتى. ئىشخانىسى ھەم ياتىقى بولغان بۇ چىرايلىق ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىۋېتىپ، بۇ يەرگە باھارگۈلنى ئەكىلىۋېلىش كېرەك دەپ ئويلىدى. ئۇ ئاخىرى دېگىنىنى قىلدى، باھارگۈلنى 2500 يۈەن مائاش ئېلىپ ئىشلەيدىغان كاتىپ قىلدى، بۇ قىزنى ئەمەتنىڭ ئۆزىگە بەرگەن ئاماننى دەپ ھېسابلاپ، ئەمەتنى كېيىن قالغان قوپقۇرۇق كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇشقا باشلىدى.

(تۈگىدى)